

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการ การจัดระบบการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพให้แก่แรงงานนอกระบบ
โดยใช้กลไกชุมชน

เสนอ
สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

จัดทำโดย
นางสาวจิณห์นิภา แสงขาว
นางกานดา ศิริพานิช
นายอภัย ศรีณย์ธรรมกุล

ก
บทคัดย่อ

การดำเนินชีวิตสำหรับแรงงานนอกระบบในสภาวะที่สังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเมือง ความผูกพันและการพึ่งพากันในครอบครัวและชุมชนมีน้อยลง การแข่งขันในสังคมทุนนิยมทำให้ทุกคนจะมองตนเองเป็นใหญ่ การถือคุณญาติพี่น้องจะลดน้อยลง

ยิ่งกว่านั้นปัจจุบันยังไม่มีระบบประกันสังคมใดๆ ที่จะประกันหรือรองรับเมื่อแรงงานกลุ่มนี้ก้าวสู่วัยชราภาพ อีกทั้งประชากรในวัยสูงอายุส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบที่ไม่มีเงินออมส่วนตัวสะสมไว้สำหรับดูแลตนเองในวัยหลังเกษียณและไม่มีหลักประกันที่รองรับอย่างเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต

การศึกษาพฤติกรรมการออมของคนในชุมชน ตลอดจนปัจจัยในการจัดตั้งกองทุนของกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ เพื่อนำไปสู่การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยการพัฒนาจากกองทุนสวัสดิการชุมชนเดิม **จึงเป็น**การส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพในชุมชนให้แก่แรงงานนอกระบบ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุที่ขาดการดูแล และหากไม่มีการส่งเสริมให้เกิดการออมเงินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตั้งแต่วัยทำงานแล้ว จะนำมาซึ่งความยากจนและทุกข์ยากของผู้สูงอายุ รวมทั้งปัญหาสังคม ซึ่งจะส่งผลถึงภาระการคลังของรัฐบาลในที่สุด

จากการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลักดันให้การจัดตั้งกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพประสบความสำเร็จ คือ

- 1) ต้องมีผู้นำมีความมุ่งมั่นและเอาจริงในการทำงาน เป็นบุคคลที่พร้อมจะเสียสละและทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี มีความเข้าใจและสามารถที่จะอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจถึงประโยชน์ของกองทุน
- 2) สมาชิกกองทุนต้องมีส่วนร่วม ทั้งในด้านความคิดและการปฏิบัติ เพื่อให้ทุกคนมีสำนึกในความเป็นเจ้าของทำให้เกิดความรักและหวงแหน ซึ่งจะทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ สร้างความสามัคคี
- 3) การทำงานเป็นทีมและในรูปขององค์กร มีการกำหนดตัวบุคคลในการทำงาน กำหนดเป้าหมาย และมีกรอบระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมพร้อมวิธีการในการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุน
- 4) มีการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจในกลุ่มสมาชิก
- 5) ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วัฒนธรรม และค่านิยมในการออมว่าเป็นการออมเพื่อเตรียมตัวรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งจะก่อให้เกิดการมีสัจจะและความซื่อสัตย์ของคนในกลุ่ม
- 6) ต้องมีสวัสดิการหรือสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมตามความต้องการของสมาชิกเพื่อให้เกิดการพัฒนากองทุนอย่างต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืนของกองทุน

7) การประกาศ และบังคับใช้กฎหมาย ให้กองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพเป็นแบบถ่วงหน้า โดยในระยะแรกอาจจะรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงประโยชน์ของการออม รวมทั้งสิทธิที่พึงมีพึงได้จากการออมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการออม

8) การสนับสนุนจากภาครัฐ โดยการกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน คือ การผลักดันให้เกิดวาระแห่งชาติเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน คือ

8.1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทเป็นผู้ส่งเสริมในการก่อตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการสังคมและการชราภาพ สำหรับแรงงานนอกระบบในชุมชน และสนับสนุนเงินสมทบ ความรู้ อาคารสถานที่ เพื่อให้กองทุนมีความมั่นคงยั่งยืน

8.2) สร้างทัศนคติที่ดี และให้กำลังใจแก่ประชาชน ในภาคนอกระบบว่ารัฐบาลห่วงใยดูแลอนาคต เช่นเดียวกับแรงงานในระบบ ซึ่งเป็นแรงงานในภาคการผลิตและเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศ

8.3) สร้างความเชื่อถือ และเชื่อมั่นแก่แรงงานนอกระบบในการออมเงินเพื่อการเกษียณว่ากองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพเป็นกองทุนที่มีความมั่นคง

8.4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่เสริมสร้างให้สมาชิกทุกคนมีความสามัคคี ร่วมใจ ร่วมประชุมเพื่อรับรู้ความเป็นไปของกองทุนในการจัดผลประโยชน์และสวัสดิการให้เป็นที่พอใจของสมาชิก

8.5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่สนับสนุนผู้ตรวจสอบ การจัดทำระบบบัญชี ให้เป็นรายงานที่เป็นปัจจุบัน ทุกคนสามารถทำความเข้าใจ และต้องมีการดำเนินงานที่โปร่งใส

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1. ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	1
1.2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
1.3. ขอบเขตของการศึกษา	3
1.4. วิธีการศึกษา	3
1.5. ข้อยกเว้นในการศึกษา	4
1.6. ผลที่ได้รับจากการวิจัย	4
1.7. คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	5
บทที่ 2 ทฤษฎีและแนวคิดในการศึกษา	
2.1. หลักเศรษฐกิจพอเพียง	6
2.2. กฎหมายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง	
2.2.1 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546	7
2.2.2 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542	8
2.2.3 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564)	9
2.2.4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และปณิญาผู้สูงอายุไทย	10
2.2.5 กรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ	11
2.2.6 ระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาล (Good Governance)	13

2.3.	วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	
2.3.1	ความเหมาะสมของระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการ การชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบโดยผ่านกลไกชุมชน	14
2.3.2	การศึกษาความเลื่อมล้ำและความคุ้มครองทางสังคมสำหรับ แรงงานนอกระบบของประเทศไทย	14
2.3.3	ระบบการออมและแนวทางการระดมเงินออมในประเทศไทย	15
2.3.4	โครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม	16
2.3.5	โครงการนำร่อง การสร้างกองทุนสวัสดิการและการชราภาพ	17
2.3.6	โครงการศึกษาความเลื่อมล้ำและผลกระทบทางสังคมของ ประเทศไทย การวิเคราะห์การสำรวจข้อมูลภาคครัวเรือนและรายบุคคล	17
2.3.7	หลักประกันด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุไทย	17
2.3.8	การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเศรษฐศาสตร์ ของการจัดตั้งระบบบำนาญแห่งชาติในประเทศไทย	19
2.4.	การสัมมนาและอภิปราย	
2.4.1	ประเทศไทยกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ	20
	(1) กรอบแนวคิดการเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ	20
	(2) ทิศทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย	21
	(3) ประเด็นหลักในการเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ	21
	(4) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ	24
2.4.2	การประชุมระดับชาติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ เรื่อง “ระบบบำนาญแห่งชาติเพื่อผู้สูงอายุไทย” โดย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ	
	(1) สถานการณ์หลักประกันทางเศรษฐกิจสำหรับผู้สูงอายุไทย	25
	(2) กองทุนเพื่ออนาคต : ขนาดและการบริหารจัดการ	26
	(3) การจัดตั้งระบบบำนาญแห่งชาติในประเทศไทย	27
	(4) ระบบบำนาญในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์	28
2.5	ประเทศที่มีการจัดสวัสดิการด้านการชราภาพ	
2.5.1	ประเทศนิวซีแลนด์	33
2.5.2	ประเทศมาเลเซีย	33
2.5.3	ประเทศญี่ปุ่น	34

2.5.4 ประเทศเกาหลี	36
2.5.5 กลุ่มประเทศลาตินอเมริกา	37
2.5.6 ประเทศชิลี	40
2.5.7 ประเทศเปรู	42
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการทำวิจัย	
3.1 ขั้นตอนในการทำวิจัย (Work Instruction Process)	45
3.2 การสร้างเครื่องมือในการทำวิจัย	47
3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง	47
3.4 การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล	49
บทที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล	
4.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	50
4.2 ข้อมูลการออม	56
4.3 เจาะใจแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มการออม	71
4.4 ข้อมูลด้านการออมจากผู้นำกองทุน	72
4.5 ความสัมพันธ์ของข้อมูลด้านต่างๆ (Crosstab Table)	75
4.6 การวิเคราะห์ เชิงศึกษาเปรียบเทียบกับทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	84
4.7 สรุปภาพรวมกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกลักษณะการออกนิเทศน์	86
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
5.1 สรุปพฤติกรรมกรรมการออม และปัจจัยในการจัดตั้งกองทุนการออมของชุมชน	94
5.2 สรุปการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ	101
5.3 สรุปความเป็นไปได้ในการพัฒนากองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ ไปสู่กองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพ	106
5.4 ข้อเสนอแนะในการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ	115
5.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	117
บรรณานุกรม	120
ภาคผนวก ก	123

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางเปรียบเทียบข้อเสนอระบบการออมเพื่อการชราภาพ/หลักประกันด้านรายได้ผู้สูงอายุ	29
ตารางเปรียบเทียบการจัดสวัสดิการด้านการชราภาพในประเทศต่างๆ	44
ตารางที่ 4.1.1 แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะเพศ	50
ตารางที่ 4.1.2 แสดงลักษณะอายุ	51
ตารางที่ 4.1.3 แสดงระดับการศึกษา	51
ตารางที่ 4.1.4 แสดงลักษณะอาชีพ	52
ตารางที่ 4.1.5 แสดงจำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว	53
ตารางที่ 4.1.6 แสดงจำนวนคนที่มีการออมในครอบครัว	53
ตารางที่ 4.1.7 แสดงลักษณะการมีผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัว	54
ตารางที่ 4.1.8 แสดงจำนวนผู้สูงอายุในครอบครัว	54
ตารางที่ 4.1.9 แสดงจำนวนผู้ได้รับเบี้ยยังชีพคนชรา	55
ตารางที่ 4.1.10 แสดงสถานภาพภายในชุมชน	56
ตารางที่ 4.2.1 แสดงลักษณะรายรับ	57
ตารางที่ 4.2.2 แสดงลักษณะส่วนต่างระหว่างรายรับและรายจ่าย	57
ตารางที่ 4.2.3 แสดงลักษณะการออมเพื่อสวัสดิการ	58
ตารางที่ 4.2.4 แสดงลักษณะกลุ่มการออม	58
ตารางที่ 4.2.5 แสดงลักษณะจำนวนเงินที่ออมเพื่อสวัสดิการ	59
ตารางที่ 4.2.6 แสดงลักษณะผู้นำกองทุนการออม	59
ตารางที่ 4.2.7 แสดงลักษณะการเป็นสมาชิกการออม	60
ตารางที่ 4.2.8 แสดงลักษณะสวัสดิการที่ได้รับจากกองทุน	60
ตารางที่ 4.2.9 แสดงลักษณะกองทุนการออมที่มีสวัสดิการชราภาพ	61
ตารางที่ 4.2.10 แสดงลักษณะความต้องการสวัสดิการ	62
ตารางที่ 4.2.11 แสดงลักษณะการออมเพื่อสวัสดิการชราภาพ	62
ตารางที่ 4.2.12 แสดงลักษณะจำนวนเงินสะสมเพื่อการชราภาพ	63
ตารางที่ 4.2.13 แสดงลักษณะจำนวนเงินสะสมเพื่อการชราภาพที่ระบุอื่นๆ	63
ตารางที่ 4.2.14 แสดงลักษณะกลุ่มการออมเงินเพื่อการชราภาพ	64
ตารางที่ 4.2.15 แสดงความสามารถในการออมเงินเพื่อการชราภาพ	64
ตารางที่ 4.2.16 แสดงเหตุผลของการไม่สามารถออมเงินเพิ่มได้	65
ตารางที่ 4.2.17 แสดงลักษณะรายได้ที่ควรจะได้รับในวัยชรา	65
ตารางที่ 4.2.18 แสดงลักษณะผู้นำการออมเพื่อการชราภาพ	66

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ประกาศตัวเลขประชากรเมื่อปี 2549 ว่า ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 65.45 ล้านคน เป็นประชากรที่อยู่ในวัยทำงานประมาณ 36.83 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 56.27 ของประชากร โดยเป็นแรงงานที่อยู่ในระบบ (Formal Sector) ที่ได้รับความคุ้มครองภายใต้ระบบประกันสังคมของประเทศไทยมีจำนวนประมาณ 13.80 ล้านคน (ข้าราชการ 3.0 ล้านคน พนักงานรัฐวิสาหกิจ 0.28 ล้านคน และลูกจ้างภาคเอกชน 10.52 ล้านคน) ส่วนที่เหลือเป็นแรงงานนอกระบบ (Informal Sector) จำนวนถึง 22.45 ล้านคน ที่ยังไม่ได้รับสวัสดิการ

จากการศึกษาของบริษัท Deloitte Touché (1991) ซึ่งเป็นบริษัทที่ปรึกษา ซึ่งธนาคารพัฒนาเอเซียจ้างมาทำการศึกษาการปฏิรูประบบบำเหน็จ บำนาญของไทย พบว่าในอีกประมาณ 20 ปีข้างหน้า (2563) ประเทศไทยจะมีอัตราส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.3 เป็นร้อยละ 18 ซึ่งส่งผลให้ สัดส่วนคนวัยทำงานต่อผู้สูงอายุ (Dependency ratio) ลดลงจาก 6.3 เป็น 2.9 ซึ่งเมื่อคำนึงถึงการเตรียมความพร้อมของคนและระบบสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อรองรับ ถือว่าเป็นช่วงระยะเวลาที่น้อย อีกทั้งประชากรในวัยสูงอายุที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบที่ไม่มีเงินออมส่วนตัวสะสมไว้สำหรับดูแลตนเองในวัยหลังเกษียณและไม่มีหลักประกันที่รองรับอย่างเพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต บางครั้งทำให้การดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอดของผู้สูงอายุดังกล่าวเป็นไปอย่างไร้คุณค่าและไม่มีศักดิ์ศรีของตัวเอง จนกลายเป็นภาระของสังคมที่ต้องติดตามแก้ไขต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ยิ่งกว่านั้น สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ส่งผลให้สภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ความผูกพันและการพึ่งพากันในครอบครัวและชุมชนมีน้อยลง ดังนั้นการพึ่งพาตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคตข้างหน้า

การที่สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไป จะพบว่าสมาชิกของครอบครัวในวัยทำงานมักมีภาระการทำงานและมีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจมาก จนไม่อาจดูแลเลี้ยงดูคนชราที่พ้นวัยแรงงานได้ และด้วยความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ เริ่มเข้าสู่ ตลาดแรงงานตั้งแต่อายุยังน้อย และได้เดินทางออกไปแสวงหารายได้จากแหล่งงานนอกชุมชนของตน เช่น กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตลอดจนเมืองใหญ่ในส่วนภูมิภาค ทำให้ความสัมพันธ์ของครอบครัวและชุมชนที่เคยมีความใกล้ชิด และการเกื้อกูลกันและกันค่อย ๆ ลดน้อยลง การแข่งขันในสังคมทุนนิยมทำให้ทุกคนจะมองตนเองเป็นใหญ่ การเกื้อกูลญาติพี่น้องจะลดน้อยลง

การดำเนินชีวิตสำหรับแรงงานนอกระบบเมื่อเข้าสู่วัยชราหรือวัยเกษียณอายุเพียงลำพังถือเป็นความเสี่ยงที่ต้องแบกรับและอาจกลายเป็นภาระของสังคมเพราะยังไม่มีระบบประกันสังคมใด ๆ ที่จะประกันหรือรองรับเมื่อแรงงานกลุ่มนี้ก้าวสู่วัยชราภาพ

ดังนั้น การส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อการชราภาพในชุมชนให้แก่แรงงานนอกระบบจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุที่ขาดการดูแลและอาจเป็นปัญหาสังคมในอนาคตได้ ทั้งนี้ แรงงานนอกระบบซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่ได้รับสวัสดิการใดๆ และหากไม่มีการส่งเสริมให้เกิดการออมเงินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตั้งแต่ยังทำงานแล้ว จะนำมาซึ่งความยากจนและทุกข์ยากของผู้สูงอายุ รวมทั้งปัญหาสังคมและภาระของภาครัฐในที่สุด

แรงงานนอกระบบเป็นกลุ่มที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งยากต่อการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ ซึ่งสาเหตุดังกล่าว ได้แก่

1) เป็นผู้มีฐานะยากจน แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแรงงานที่เป็นคนระดับล่างที่ขาดโอกาสในการศึกษา ขาดการพัฒนาทักษะ และมีทุนน้อย ส่งผลให้การประกอบอาชีพเป็นเพียงการดำเนินกิจกรรมเพื่อแสวงหารายได้ให้เพียงพอต่อการบริโภคในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่บ่อยครั้งรายได้ของคนกลุ่มนี้ยังหาได้ไม่เพียงพอต่อกำไรค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น จึงเป็นการยากที่แรงงานนอกระบบจะมีการออมด้วยตนเองเพื่อเก็บเงินไว้เป็นทุนสำรองในยามชราภาพ

2) การมีรายได้ไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากงานของแรงงานนอกระบบเป็นงานที่ใช้ทักษะต่ำและให้ผลผลิตที่ต่ำจึงส่งผลให้แรงงานกลุ่มนี้มีการสร้างรายได้ได้น้อยและไม่แน่นอน และมีชั่วโมงการทำงานยาวนาน

3) ไม่มีการลงทะเบียน จากการที่แรงงานนอกระบบไม่มีความแน่นอนของรายได้ การจ้างงานไม่เป็นไปตามฤดูกาล การไม่อยู่ในระบบภาษี การไม่มีระบบเงินเดือนค่าจ้าง และมีการเคลื่อนย้ายแรงงานสูงเนื่องจากไม่มีหลักแหล่งงานที่แน่นอน ทำให้การขยายประกันสังคมที่ดำเนินการโดยสำนักงานประกันสังคมเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มแรงงานนอกระบบได้มีหลักประกันชีวิตที่มั่นคงในอนาคตมีความยุ่งยากในการบริหารจัดการ ตลอดจนเนื่องจากความแตกต่างทางด้านรายได้ และการรวมกลุ่มของแรงงานนอกระบบจึงเป็นปัญหาสำคัญในการคิดคำนวณและกำหนดรูปแบบ หลักเกณฑ์ และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนผู้ประกันตนของแรงงานนอกระบบ

อย่างไรก็ตาม จากข้อจำกัดของแรงงานนอกระบบตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้เห็นว่าระดับการออมของแรงงานนอกระบบไม่สม่ำเสมอ และไม่มากเพียงพอในการจัดสวัสดิการด้านการชราภาพ ทำให้ภาครัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการหนุนเสริมเพื่อให้กองทุนการออมชุมชนเข้มแข็งและมั่นคงยิ่งขึ้น

จากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ ซึ่งการจัดสวัสดิการเพื่อการ

ดำรงชีวิตและการจัดบริการสาธารณะเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนั้นเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในกรณีของการจัดกองทุนการออมในชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถมอบให้องค์กรหรือหน่วยงานใดๆ ที่มีศักยภาพให้ดำเนินการแทน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดงบประมาณเพื่อสนับสนุนกองทุนการออมนั้นด้วย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เห็นว่าควรมีการศึกษาถึงบทบาทของภาครัฐในระดับท้องถิ่นซึ่งก็คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งจะต้องเข้ามามีบทบาทในการให้การสนับสนุนกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการชุมชนให้สามารถจัดสวัสดิการเพื่อการชราภาพได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 ศึกษาข้อมูลและพฤติกรรมกรรมการออมของคนในชุมชน ตลอดจนปัจจัยในการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ

1.2.2 ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยการพัฒนาจากกองทุนสวัสดิการชุมชนเดิม

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 ดำรวจข้อมูลศักยภาพด้านการออมของแรงงานนอกระบบในชุมชนในพื้นที่ที่ทำการเก็บข้อมูล โดยตั้งสมมุติฐานว่าพื้นที่ที่เก็บข้อมูลเป็นตัวแทนของภาคนั้นๆ

1.3.2 ศึกษาอัตราเงินบำนาญเพื่อการชราภาพที่เพียงพอต่อการยังชีพตามอัตภาพและมีศักดิ์ศรีของแรงงานนอกระบบในชุมชนในวัยเกษียณ โดยเปรียบเทียบกับเส้นความยากจน (Poverty line)

1.3.3 อัตราเงินสมทบที่สมาชิกต้องจ่ายเข้ากองทุนการออมเพื่อการชราภาพของแรงงานนอกระบบในชุมชนเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกับอัตราเงินบำนาญที่ได้รับ

1.4 วิธีการศึกษา

สำรวจและจัดเก็บข้อมูลการออมของชุมชน จำนวน 5 ภาค (ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โดยการสุ่มเลือกจังหวัดในภาคนั้นเพื่อเป็นตัวแทนของภาค โดยการลงพื้นที่และจัดเก็บข้อมูล (โดยใช้แบบสอบถาม) เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย โดยมีหัวข้อที่จะต้องจัดเก็บดังนี้

1.4.1 การสำรวจข้อมูลด้านการเงินเกี่ยวกับบุคคล อาชีพ รายได้ ผู้มีรายได้ภายในครอบครัว รายจ่าย ประเภทของรายจ่าย จำนวนผู้สูงอายุ และสวัสดิการที่ได้รับ

1.4.2 การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการออมเงิน ประเภทของการออมเงิน มีการออมเพื่อการชราภาพหรือไม่

1.4.3 การสำรวจข้อมูลสวัสดิการเพื่อการชราภาพที่ภาครัฐให้การสนับสนุน

1.4.4 การสำรวจและศึกษา ปัจจัยที่ทำให้การออมในระดับชุมชนประสบความสำเร็จ

เมื่อได้ข้อมูลจากการจัดเก็บข้อมูล (โดยใช้แบบสอบถาม) แล้วจะทำการประมวลผลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติเพื่อสรุปผลและข้อเสนอแนะโดยมีสถิติที่ใช้ ได้แก่ วิธีการหาค่าความถี่ ร้อยละ (Percentage) ในคำถามแต่ละข้อ วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้ค่าเฉลี่ยมัธยฐานเลขคณิต และตารางความสัมพันธ์ (Cross tab)

1.5 ข้อจำกัดในการศึกษา

ข้อจำกัดในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มประชากร เนื่องจากข้อมูลที่ต้องการมีความซับซ้อน และประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างอาจไม่มีความเข้าใจในการตอบแบบสอบถาม ซึ่งอาจทำให้ได้รับข้อมูลที่เบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการแจกแบบสอบถามจำเป็นต้องใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกเพื่อกรอกแบบสอบถาม ซึ่งจะช่วยในการแก้ปัญหาการบิดเบือนของข้อมูลได้บ้าง แต่จำเป็นต้องอบรมผู้สัมภาษณ์ในการรวบรวมแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ

1.6 ผลที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 เพื่อให้ประชากรในกลุ่มแรงงานนอกระบบในชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีความชัดเจนในเรื่องของการจัดระบบการออมเพื่อการชราภาพ

1.6.2 ได้ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการออมของคนในชุมชน และปัจจัยในการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ เพื่อพัฒนาไปสู่การจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบในชุมชน

1.6.3 ข้อเสนอถึงความเป็นไปได้ที่จะสร้างระบบการออมเพื่อการชราภาพในชุมชน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการก่อตั้งเพื่อแก้ปัญหาปากท้องของประชากรที่เป็นแรงงานนอกระบบในชุมชนในวัยเกษียณ

1.7 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

1.7.1 “กลุ่มออมทรัพย์” หมายถึง องค์กรหรือกลุ่มคนที่มีการระดมเงินออมจากสมาชิกเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของสมาชิก โดยให้สมาชิกกู้ยืมเงินไปแก้ปัญหาค่าความเดือดร้อนและพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น

1.7.2 “กองทุนหมู่บ้าน” เป็นกองทุนที่แต่ละหมู่บ้านยื่นขอจัดตั้งและจดทะเบียนต่อนายทะเบียนกองทุนหมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนสำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน รับฝากเงินจากสมาชิกและจัดหาทุนจากแหล่งเงินทุนอื่น ให้กู้ยืมแก่กองทุนหมู่บ้านอื่น ฯลฯ

1.7.3 “กลุ่มสัจจะ” คือกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่เน้นเรื่องของสัจจะหรือความจริงใจที่จะออมและเป็นศูนย์รวมของการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันของคนในชุมชน

1.7.4 “ระบบการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ” คือ เป็นระบบการเก็บออมเงินไว้ตั้งแต่ยังสามารถมีรายได้ หรือมีงานทำ เพื่อนำเงินนั้นไว้ใช้ในยามที่ไม่สามารถทำงานได้แล้วหรือเมื่อเกษียณอายุ

1.7.5 “แรงงานนอกระบบ” คือ แรงงานที่ยังไม่ได้รับการคุ้มครองจากประกันสังคม และไม่มีกฎหมายด้านแรงงานรองรับ รวมทั้งเป็นแรงงานที่อยู่ในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ เช่น กลุ่มผู้ขับรถรับจ้างสาธารณะ แท็กซี่ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง แม่ค้าหาบเร่แผงลอย ผู้รับงานไปทำที่บ้าน ผู้ประกอบอาชีพอิสระที่ไม่มีลูกจ้าง

1.7.6 “กลไกชุมชน” คือ การใช้ชุมชนเป็นกลไกการจัดสวัสดิการสังคม เช่น กลุ่มองค์กรการเงินชุมชน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มออมวันละบาทเพื่อสวัสดิการชุมชน เป็นต้น เนื่องจากคนทุกคนเป็นสมาชิกชุมชน/ชุมชนเป็นถิ่นฐานภูมิปัญญาของแรงงานนอกระบบ เป็นการคงสภาพ และยึดความสัมพันธ์ของคนและภูมิปัญญาชุมชน

1.7.7 “พฤติกรรมการออม” คือ การเข้าใจหลักการใช้จ่ายเงินและเก็บออมเงินอย่างรู้ถึงคุณค่าของเงิน และมีแบบแผน

1.7.8 “กองทุนสวัสดิการชุมชน” คือ กองทุนที่ให้สวัสดิการรักษาพยาบาล ไข้หวัด คลอดบุตร สงเคราะห์บุตร การฌาปนกิจ การดูแลสิ่งแวดล้อม สินเชื่อเพื่ออาชีพ วิชากิจชุมชน

บทที่ 2

ทฤษฎีและแนวคิดในการศึกษา

แนวทางการศึกษาการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยการพัฒนาจากกองทุนสวัสดิการชุมชนเดิมนั้น จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลตลอดจนทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องมากมาย อาทิ หลักเศรษฐกิจพอเพียง กฎหมายและข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของผู้สูงอายุ ความเหมาะสมและความเสี่ยงของระบบการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบโดยผ่านกลไกชุมชน ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้กองทุนมีความมั่นคงยั่งยืน และผู้สูงอายุสามารถมีชีวิตความเป็นอยู่ที่มั่นคงและปลอดภัยพอเพียงเพื่อเป็นหลักประกันของผู้ที่อยู่ในวัยเกษียณต่อไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษางานวิจัยที่ได้มีการทำมาในอดีตเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ และระบบบำนาญแห่งชาติสำหรับผู้สูงอายุไทยที่เคยได้มีการศึกษามาในอดีต ตลอดจนศึกษาการจัดสวัสดิการด้านการชราภาพของต่างประเทศ อาทิ นิวซีแลนด์ มาเลเซีย ญี่ปุ่น เกาหลี กลุ่มประเทศลาตินอเมริกา ชิลี และเปรู เป็นต้น

2.1 หลักเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงาน ก.ค.ศ., 2549)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน *ทางสายกลาง* โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ *ความพอเพียง* หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณา 5 ส่วน คือ

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อ ความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน คือ

- ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

- ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

- การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

- เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

2.2 กฎหมาย และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กำหนดว่า ให้จัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ เรียกว่า “กองทุนผู้สูงอายุ” เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 14 กองทุนประกอบด้วย

- 1) เงินทุนประเดิมที่รัฐบาลจัดสรรให้
- 2) เงินที่ได้รับจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี
- 3) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคหรือมอบให้
- 4) เงินอุดหนุนจากต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ
- 5) เงินหรือทรัพย์สินที่ตกเป็นของกองทุนหรือที่กองทุนได้รับตามกฎหมายหรือโดยนิติกรรมอื่น
- 6) ดอกผลที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน

มาตรา 16 ผู้บริจาคเงินหรือทรัพย์สินให้แก่กองทุนมีสิทธินำไปลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้ หรือได้รับยกเว้นภาษีสำหรับทรัพย์สินที่บริจาคแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในประมวลรัษฎากร

มาตรา 17 ผู้อุปการะเลี้ยงดูบุพการีซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ผู้นั้นมีสิทธิได้รับการลดหย่อนภาษี ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในประมวลรัษฎากร

2.2.2 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

มาตรา 12 ให้คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) จัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนปฏิบัติการเพื่อขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและรายงานต่อรัฐสภา
- (2) กำหนดการจัดระบบการบริการสาธารณะตามอำนาจและหน้าที่ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง
- (3) ปรับปรุงสัดส่วนภาษีและอากร และรายได้ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยคำนึงถึงภาระหน้าที่ของรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองเป็นสำคัญ
- (4) กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจจากราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (5) ประสานการถ่ายโอนข้าราชการ ข้าราชการส่วนท้องถิ่น และพนักงานรัฐวิสาหกิจระหว่างส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับคณะกรรมการ

พนักงานส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับการกำหนดอำนาจและหน้าที่การจัดสรรภาษีและอากร เงินอุดหนุน เงินงบประมาณที่ราชการส่วนกลางโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการถ่ายโอนภารกิจตาม (1) (2) (3) และ (4)

(6) เสนอต่อคณะรัฐมนตรีให้มีการกระจายอำนาจการอนุมัติหรือการอนุญาตตามที่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องขออนุมัติหรือขออนุญาตไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสะดวก รวดเร็วในการให้บริการประชาชน และการกำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นๆ เป็นสำคัญ

(7) เสนอแนะมาตรการด้านการเงิน การคลัง การภาษีอากร การงบประมาณและการรักษาวินัยทางการเงิน การคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(8) เสนอแนะการตราพระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา ออกกฎกระทรวง ประกาศ ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งที่จำเป็นเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อคณะรัฐมนตรี

(9) เรงัดให้มีการตราพระราชกฤษฎีกา ออกกฎกระทรวง ประกาศ ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งที่จำเป็นเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(10) เสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการจัดสรรเงินงบประมาณที่จัดสรรขึ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลาง

(11) พิจารณาลักษณะของการจัดสรรเงินอุดหนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความจำเป็น

(12) เสนอแนะและจัดระบบตรวจสอบและการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

(13) เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการในกรณีที่ปรากฏว่าส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจไม่ดำเนินการตามแผนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(14) เสนอรายงานเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อคณะรัฐมนตรีอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

(15) ออกประกาศกำหนดตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

(16) ปฏิบัติการอื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้และกฎหมายอื่น

2.2.3 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564)

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ (ส่านักนายกรัฐมนตรี) ได้จัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564) ขึ้นโดยกำหนดยุทธศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้

1. มาตรการคุ้มครองด้านรายได้

1.1 จัดสวัสดิการด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่ยากจนและไม่มีแหล่งพึ่งพิงที่เพียงพอ

1.2 ส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ

2. มาตรการหลักประกันด้านสุขภาพ

3. มาตรการด้านครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง

4. มาตรการระบบบริการเครือข่ายการเกื้อหนุน

4.1 ปรับปรุงบริการสาธารณะทุกระบบให้สามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุในการดำรงชีวิตและติดต่อสัมพันธ์กับสังคม กลุ่ม และบุคคล

4.2 จัดตั้งและพัฒนาบริการทางสุขภาพและทางสังคมในชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุมากที่สุดโดยเน้นบริการถึงบ้าน และมีการสอดประสานกันระหว่างบริการทางสุขภาพและทางสังคม

4.3 ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางศาสนา องค์กรเอกชนและองค์กรสาธารณประโยชน์มีส่วนร่วมในการดูแลจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุโดยกระบวนการประชาคม

4.3.1 ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

4.3.2 ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนที่ดำเนินการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ

4.3.3 ส่งเสริมให้องค์กรทางศาสนามีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตใจและดูแลจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ

2.2.4 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และปฏิญญาผู้สูงอายุไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติภารกิจที่จะต้องมิต่อประชากรสูงอายุไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 53 และมาตรา 84 (4) ดังนี้

มาตรา 53 “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ”

มาตรา 84 (4) “รัฐต้องจัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างทั่วถึง”

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2542 องค์การสหประชาชาติได้ประกาศให้เป็นปีสากลว่าด้วยผู้สูงอายุ และเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา จึงได้มีการจัดทำปฏิญญาผู้สูงอายุไทยขึ้น (<http://www.oppo.opp.go.th>) อันเป็นภารกิจที่สังคมและรัฐพึงมีต่อผู้สูงอายุโดยมีสาระสำคัญ 9 ข้อ ดังนี้

1. ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และผู้พิการที่สูงอายุ
2. ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
3. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้านเพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย
4. ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเป็นชีวิตที่มีคุณค่า
5. ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจร โดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามคตินิยม
6. ผู้สูงอายุควรได้มีบทบาท และส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันและกับบุคคลทุกวัย
7. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุผลตามเป้าหมาย
8. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิคุ้มครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ
9. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยม ให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมที่เน้นความกตัญญูกตเวทีและความเอื้ออาทรต่อกัน

2.2.5 กรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) ได้กำหนดช่วงระยะเวลาที่ประเทศไทยพึงดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงระยะเวลา ได้แก่

ระยะสั้น ระยะของการเร่งรีบใช้ประโยชน์จากช่วงปีนผลทางประชากร (พ.ศ. 2549-2552)

ระยะปานกลาง ระยะของการเตรียมความพร้อมคนและระบบในการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (พ.ศ. 2549-2572)

ระยะยาว ระยะของการรับมือกับภาวะสังคมผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พ.ศ. 2573)

อย่างไรก็ตามเพื่อให้การจัดทำร่างกรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุในระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2550-2554) มีความสอดคล้องกับช่วงระยะเวลาดังกล่าว ได้มีการกำหนดประเด็นวิกฤติ (Critical Issues) ที่ต้องมีการเตรียมพร้อมล่วงหน้า ดังนี้

1. การเร่งพัฒนาและเพิ่มผลิตภาพแรงงานที่มีอยู่โดยเร็วเพื่อประโยชน์จากช่วงปีนผลทางประชากรที่มีอยู่จนถึงปี พ.ศ. 2552 สร้างรากฐานที่แข็งแกร่งในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

2. การยกประเด็นการเตรียมความพร้อมคนไทยและระบบในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกมิติต่อประชาชนและภาคที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มีการร่วมกันขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างรวดเร็วและจริงจัง โดยเฉพาะประเด็นสำคัญ ดังนี้

- การสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุได้อย่างมั่นคง

- การพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมให้มีคุณภาพสามารถครอบคลุมคนในสังคมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

- การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนทุกกลุ่มอายุ

- การฟื้นฟูค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงาม เช่น การกตัญญูกตเวที การประหยัดอดออม

โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เสนอประเด็นยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุเอาไว้ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและกฎหมายเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย คือ

ประเด็นยุทธศาสตร์ในภาพรวม โดยพิจารณาถึงประชากรในประเทศทุกกลุ่มอายุ และมีข้อกำหนดให้สนับสนุนส่งเสริมดังนี้

1. สนับสนุนให้ประชาชนมีพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

2. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนทุกช่วงวัย

3. การเพิ่มผลิตภาพแรงงานที่มีอยู่อย่างจริงจังควบคู่กับการผลิต/พัฒนากำลังคนรุ่นใหม่

4. การส่งเสริมการออมเพื่อสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตในรูปแบบต่างๆ

5. พัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมทุกประเภทและทุกรูปแบบให้มีคุณภาพและครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง

6. การพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม มีความน่าอยู่ ปลอดภัยและเอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของประชาชน

7. การฟื้นฟูค่านิยมและประเพณีที่ดีงามในการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัย การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุใช้ความรู้ ประสบการณ์และภูมิปัญญาสร้างรายได้อย่างต่อเนื่องและทำประโยชน์เพื่อสังคมตามความสมัครใจ

2.2.6 ระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง แนวทางในการจัดระเบียบเพื่อให้สังคมของประเทศทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชนและภาคประชาชน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ใน ความถูกต้องเป็นธรรมตามหลักพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ดังนี้

1. **หลักนิติธรรม (The Rule of Law)** หมายถึง การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของ ตัวบุคคล จะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรม และความยุติธรรม รวมทั้งมีความรัดกุมและรวดเร็วด้วย

2. **หลักคุณธรรม (Morality)** หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม การส่งเสริม ใ้บุคลากรพัฒนาตนเอง ไปพร้อมกัน เพื่อให้บุคลากรมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบอาชีพสุจริตเป็นนิสัย ประจำชาติ

3. **หลักความโปร่งใส (Accountability)** หลักความโปร่งใส หมายถึง ความโปร่งใส พอเทียบได้ว่ามีความหมาย ตรงข้าม หรือเกือบตรงข้าม กับการทุจริต คอร์รัปชัน โดยที่เรื่องทุจริต คอร์รัปชัน ให้ความหมายในเชิงลบ และความน่าสะพรึงกลัวแฝงอยู่ ความโปร่งใสเป็นคำศัพท์ที่ให้แง่บวกในเชิงบวก และให้ความสนใจในเชิงสงบสุข ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ได้สะดวกและเข้าใจง่าย และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องอย่างชัดเจนในการนี้ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานให้มีความโปร่งใส ขออัญเชิญพระราชกระแสรับสั่งในองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่ง ได้แก่ ผู้ที่มีความสุจริต และบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้ น้อยก็ยอมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

4. **หลักการมีส่วนร่วม (Participation)** หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง การให้โอกาสให้ บุคลากรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการบริหารจัดการเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เป็นคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และหรือ คณะทำงานโดยให้ข้อมูล ความคิดเห็น แนะนำปรึกษา ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติ

5. **หลักความรับผิดชอบ (Responsibility)** หลักความรับผิดชอบ หมายถึง การตระหนักใน สิทธิและหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาการบริหารจัดการ การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากกระทำของตนเอง

6. หลักความคุ้มค่า (Cost – effectiveness or Economy) หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

2.3 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 ความเหมาะสมของระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบโดยผ่านกลไกชุมชน โดย สมชัย ฤชุพันธุ์ และ สุรัสวดี หุ่นพยนต์ (2548)

จากผลการศึกษาของกลุ่มออมทรัพย์ตัวอย่างทั้ง 14 แห่ง ได้แก่ 1) กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนหลังสถานีรถไฟศาลาธรรมสพน์ 2) กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนโรงแก้ว 3) กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนวัดเชิงหวาย 4) กลุ่มออมทรัพย์ ชุมชน 101 บึงทองหลาง 5) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิตตำบลน้ำขาว อำเภอนะจะ จังหวัดสงขลา 6) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์แบบพัฒนาครอบครัวชีวิตตำบลทุ่งหวัง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 7) กลุ่มเครดิตยูเนียนตำบลนาแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 8) กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียนตำบลคอนไผ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง 9) เครือข่ายกลุ่มสัจจะออมทรัพย์กองทุนหมู่บ้านตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี 10) เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 11) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมงสิงห์ จังหวัดจันทบุรี 12) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์บ้านท่าเส้น ตำบลแหลมกลัด อำเภอเมือง จังหวัดตราด 13) กลุ่มออมทรัพย์บ้านซำใต้ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 14) ธนาคารหมู่บ้านกลุ่มกลีกรมไร้สารพิษ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผลการศึกษาพบว่า กลุ่มออมทรัพย์และกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นการสร้างระบบสวัสดิการการชราภาพภาพ ให้มีลักษณะเหมือนระบบสวัสดิการของ Formal Sector ไม่สามารถดำเนินการได้ในกลุ่มของแรงงานนอกระบบ เพราะมีข้อจำกัดด้วยลักษณะของ Informal Sector เอง อาทิ เช่น การไม่มีสถานประกอบการที่ชัดเจน แรงงานนอกระบบมีการเคลื่อนและโยกย้ายประเภทของงานสูงมาก แต่จากผลการศึกษาพบว่า การรวมกลุ่มของประชากร Informal Sector มีประสิทธิภาพและมีความเหมาะสมเพียงพอในการสร้างให้ เป็นระบบการประกันความคุ้มครองทางสังคม Social Insurance ได้ และปัจจุบันมีการดำเนินการแล้ว เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสัจจะออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการ

2.3.2 การศึกษาความเสี่ยงและความคุ้มครองทางสังคมสำหรับแรงงานนอกระบบของประเทศไทย : ทางเลือกสำหรับรูปแบบการออมและการออมเพื่อการเกษียณอายุ โดยสมชัย ฤชุพันธุ์ และ สุรัสวดี หุ่นพยนต์ (2548)

ผลการศึกษาพบว่า การรวมกลุ่มของ Informal Sector เป็นการรวมกลุ่มในลักษณะที่ก่อให้เกิด Social Insurance และสามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ

(1) การรวมกลุ่มโดยการออมชุมชน Community Saving group (Area base) ซึ่งเป็นการใช้ชุมชนเป็นกลไกการจัดสวัสดิการสังคม เช่น กลุ่มองค์กรการเงินชุมชน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มออมวันละบาทเพื่อสวัสดิการ เนื่องจาก

- คนทุกคน (แรงงานนอกระบบ) เป็นสมาชิกของชุมชน
- ชุมชนเป็นถิ่นฐานภูมิลำเนาของแรงงานนอกระบบ
- เป็นการคงสภาพ และยึดความสัมพันธ์ของคนและภูมิลำเนาชุมชน
- จะยังสร้างสังคม/ชุมชน ในท้องถิ่นให้ยังเข้มแข็งมีเสถียรภาพมากขึ้น เป็นรากฐาน

สำคัญของการพัฒนาประเทศ

(2) การรวมกลุ่มโดยการออมกลุ่มอาชีพ Occupation Saving group (Occupation base) ซึ่งเป็นการรวมตัวของผู้มีอาชีพเดียวกัน ทำให้กลุ่มอาชีพที่เป็นแรงงานนอกระบบ มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพในการประกอบอาชีพมากขึ้น เป็นการลดความเสี่ยงทางสังคมให้กับแรงงานนอกระบบ ซึ่งกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มผู้ขับรถรับจ้างสาธารณะแท็กซี่ มอเตอร์ไซค์รับจ้าง แม่ค้า หาบเร่แผงลอย ผู้รับงานไปทำที่บ้าน เป็นต้น

2.3.3 ระบบการออมและแนวทางการระดมเงินออมในประเทศไทย โดยกรณีการ เอกเผ่าพันธุ์ (2548)

ระบบการออมของประเทศไทยในปัจจุบัน แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) การออมภาครัฐบาล และ (2) การออมภาคเอกชน ส่วนระบบการออมแบบผูกพันระยะยาวหรือการออมเพื่อการเกษียณอายุสามารถแบ่งตามหลัก Multi Pillar ของธนาคารโลกได้ คือ Pillar 1 ระบบการออมภาคบังคับ ซึ่งเป็นสวัสดิการที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนชั้นพื้นฐาน เช่น กองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ Pillar 2 กองทุนการออมภาคบังคับโดยผลประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับยามเกษียณอายุขึ้นอยู่กับจำนวนเงินสะสมหรือเงินสมทบในบัญชีของตน และ Pillar 3 กองทุนการออมภาคสมัครใจ เป็นลักษณะของการออมแบบผูกพันระยะยาว เช่น กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ แต่สำหรับ Pillar 2 ประเทศไทยยังไม่มีระบบดังกล่าว จึงทำให้ระบบการออมเพื่อการชราภาพของประเทศไทยยังไม่ครอบคลุมแรงงานอย่างทั่วถึง ดังนั้นผู้เขียนจึงได้นำเสนอเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูประบบบำนาญ บำนาญของไทย ซึ่งหนึ่งในหลักการ คือ การกำหนดให้มีการจัดตั้งกองทุนบำนาญบำนาญแห่งชาติ (กบช.) หรือกองทุนแบบ Pillar 2 เพื่อเป็นการส่งเสริมระดับรายได้หลังการเกษียณอายุของแรงงานให้อยู่ในระดับเป้าหมาย ที่ 50-60% ของเงินค่าจ้างเดือนสุดท้ายหลังเกษียณ ซึ่งความคาดหวังของการจัดตั้งกองทุนดังกล่าวในประเทศไทยนอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้แรงงานมีรายได้ที่เพียงพอหลังการเกษียณแล้ว ก็ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ระบบการออมและการออมเพื่อการเกษียณอายุสามารถครอบคลุมถึงทุกกลุ่มแรงงานทั่วประเทศ

2.3.4 โครงการความช่วยเหลือทางสังคม (Social Safety Net) : ระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยสุวัฒน์ ศรีภิรมย์ (2549)

การจัดสวัสดิการทางสังคมสำหรับคนชราในประเทศไทยมี 3 รูปแบบ คือ บริการสถานสงเคราะห์คนชรา บริการศูนย์ผู้สูงอายุ และบริการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยการจัดสวัสดิการดังกล่าวเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุทำให้รัฐต้องใช้งบประมาณของประเทศไปปีละกว่าพันล้านบาท และจากการคาดการณ์ในอีกประมาณ 20 ปี จะพบว่าผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 9.3 เป็น ร้อยละ 18 จึงทำให้รัฐจะต้องจัดระบบประมาณเพิ่มเป็นทวีคูณ ในส่วนของการประกันการชราภาพหรือระบบบำนาญสำหรับประชาชนของประเทศไทยพบว่าครอบคลุมเฉพาะแรงงานในระบบ แต่สำหรับกลุ่มแรงงานนอกระบบซึ่งหมายถึง กำลังแรงงานที่ยังไม่ได้ระบุว่าจะมีระบบประกันสังคมใด ๆ รองรับ ได้แก่ เกษตรกรจำนวน 13.88 ล้านคน และแรงงานในภาคเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy) จำนวน 7.58 ล้านคน โดยกำลังแรงงานกลุ่มนี้จะได้รับการจัดสวัสดิการสังคมโดยภาครัฐ เช่น โครงการประกันสุขภาพ (30 บาท รักษาทุกโรค) และสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบของสถานสงเคราะห์คนชรา เบี้ยยังชีพรายเดือน ซึ่งการจัดสวัสดิการดังกล่าวเป็นเพียงการบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าเท่านั้น โดยมีได้มุ่งแก้ไขปัญหาระยะยาว คือ การมีรายได้ที่ไม่เพียงพอในการดำเนินชีวิตในวัยหลังการเกษียณอายุแต่อย่างใด ผู้เขียนจึงได้เสนอแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว คือ การจัดระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยใช้กลไกชุมชน ซึ่งการออมทรัพย์โดยใช้กลไกชุมชนนี้เป็นการดำเนินการภายใต้แนวคิด (1) เป็นวิธีการพึ่งตนเองและสร้างรากฐานในการดำรงชีวิต (2) เป็นการสร้างระเบียบวินัยให้กับตนเองและสังคม (3) ทำให้ครอบคลุมประชาชนทุกคนเพราะทุกคนมีหลักแหล่งภูมิลำเนา (4) เป็นการยึดโยงความสัมพันธ์ของคนกับถิ่นฐานและสร้างความเข้มแข็งแก่รากฐานของประเทศ และ (5) เป็นการรับกระแสแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักฐานในการดำเนินชีวิต โดยมีหลักการ ดังนี้

1) หลักการด้านความครอบคลุม (Coverage) เนื่องจากชุมชนเป็นหน่วยย่อยที่สุดของการรวมตัวของประชาชน ทำให้การดำเนินการออมของประชาชนโดยใช้กองทุนการออมชุมชนเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงปัญหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประชาชนได้มากที่สุด

2) หลักความเป็นสถาบัน (Institutional) และเป็นที่ยอมรับภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

3) หลักการของกองทุนการออมชุมชน คือ การใช้กลไกชุมชนเพื่อสร้างระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพให้แก่แรงงานนอกระบบ

4) บทบาทและการสมทบจากภาครัฐ ถือว่าเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้กองทุนมีความมั่นคงมากขึ้น ซึ่งการสมทบจากภาครัฐอาจใช้แนวทางในการพิจารณา คือ (1) การสมทบตามสัดส่วนเงินออมของชุมชน และ (2) การสมทบโดยการนำเงินออมไปลงทุนในตราสารของรัฐและให้ผลตอบแทนในอัตราที่สูง

2.3.5 โครงการนำร่อง การสร้างกองทุนสวัสดิการและการชราภาพของชุมชน โดยสำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (2548)

ผลจากการทำการวิจัยในพื้นที่นำร่อง (ศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ ต. พญาเย็น จ. นครราชสีมา ต. บ้านช่อง จ. ฉะเชิงเทรา และ ต. บึงคอไห จ.ปทุมธานี) พบว่า ประชากรที่เป็นแรงงานนอกระบบมีความต้องการ มีความตั้งใจ และได้มีการดำเนินการโดยตนเองในการสร้างกลุ่มออมทรัพย์ สามารถจัดระบบสวัสดิการและระบบบำนาญได้ในกลุ่มชุมชนด้วยตนเอง แต่การศึกษาพบว่า มีกลุ่มชุมชนที่มีศักยภาพจำกัด ต้องการการสนับสนุนด้านเทคนิควิชาการ เพื่อเพิ่มศักยภาพรวมถึงการสร้าง ความเชื่อมั่นด้วยการสนับสนุนและรับรองจากรัฐบาลด้วยเช่นกัน ซึ่งปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการนำร่อง คือ การเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดย

- การจัดเวทีเพื่อรวบรวมข้อมูลและทำความเข้าใจกับแกนนำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน
- จัดเวทีระดมความคิดเห็น ค้นหาความต้องการก่อตั้งกองทุน และตั้งคณะกรรมการก่อตั้งกองทุน รวมทั้ง ร่างระเบียบกองทุน และการบริหารกองทุน
- จัดเวทีประชาสังคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับระเบียบกองทุน และหาผู้สนใจสมัครเป็นสมาชิกกองทุน
- จัดเวทีเพื่อถอดองค์ความรู้สรุปบทเรียน ซึ่งทั้ง 3 พื้นที่ที่มีความต้องการให้เกิดกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพของชุมชน เนื่องจากจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน

2.3.6 โครงการศึกษาความเสี่ยงและผลกระทบทางสังคมของประเทศไทย การวิเคราะห์การสำรวจข้อมูลภาคครัวเรือนและรายบุคคล โดย Anil B. Deolalikar, Professor of Economics, University of California. (2005)

ผลการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีกลุ่มประชากรที่เป็นแรงงานนอกระบบ ถึง 2 ใน 3 ของกำลังแรงงาน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงและความเปราะบางทางสังคม ประชากรกลุ่มนี้มีคุณสมบัติที่เรียกว่าเป็นผู้อยู่ใน Informal Economies เป็น Informal Workers มีแนวโน้มในการปรับเปลี่ยนไปสู่ความเป็นแรงงานในระบบ หรือ Formal Sector ในอัตราต่ำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องสร้างระบบสวัสดิการโดยเฉพาะสวัสดิการด้านการชราภาพ (ระบบบำเหน็จบำนาญ) เข้ามารองรับ เพื่อให้เป็นตาข่ายแห่งความปลอดภัย ในเรื่องการประกันรายได้ เมื่อพ้นวัยทำงานของแรงงาน เพราะปัจจุบันระบบบำเหน็จบำนาญ มีการดำเนินการเฉพาะในกลุ่มแรงงานในระบบ (Formal Workers) ซึ่งมีกฎหมายคุ้มครองเท่านั้น (กฎหมายแรงงาน กฎหมายประกันสังคม กฎหมายของกองทุนสำรองเลี้ยงชีพและกฎหมายกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ)

2.3.7 “หลักประกันด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุไทย” วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ และคณะ (2551) สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ

หลักประกันด้านรายได้มีส่วนสำคัญต่อผู้สูงอายุทั้งในด้านความมั่นคงทางกายภาพและทางด้านจิตใจ การขาดหลักประกันด้านรายได้เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุไทยจำนวนมากต้องตกอยู่ในภาวะยากจน จากการศึกษาพบว่า ระบบหลักประกันด้านรายได้แก่ผู้สูงอายุที่มีอยู่ในประเทศไทยยังไม่เป็นแบบหลายชั้น (multi-pillar) อย่างถ้วนหน้า โดยสามารถสรุปได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นหลักประกันที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีกฎหมายรองรับ เช่น ระบบบำนาญชราภาพ กองทุนประกันสังคม ฯลฯ หลักประกันอีกลักษณะหนึ่ง เป็นหลักประกันที่มีการจัดการแบบไม่เป็นทางการ มีการบริหารจัดการกันเองภายในชุมชน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ข้อดี คือ สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาสในชุมชนนั้นๆ ได้ แต่ข้อเสียคือ กลุ่มออมทรัพย์เหล่านี้จะเกิดขึ้นในชุมชนเข้มแข็งและมีผู้นำกลุ่มที่มีคุณธรรม

ในการศึกษานี้ได้เสนอ หลักประกันด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุแบบถ้วนหน้า ภายใต้หลักการ 5 ประการ ได้แก่ 1) บำนาญชราภาพเป็นสิทธิสำหรับคนไทยทุกคน 2) สิทธิของการได้รับบำนาญจะได้รับเมื่อมีการออม 3) จำนวนเงินบำนาญแบบถ้วนหน้าเป็นจำนวนเงินขั้นต่ำเพื่อการดำรงชีพ 4) รัฐมีบทบาทในการลงทุนเริ่มแรกด้วยจำนวนเงิน 10,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่ใกล้เคียงกับงบประมาณที่จ่ายเพื่อเบี้ยยังชีพคนชรา และ 5) รัฐมีบทบาทในการสนับสนุนเงิน 1 ใน 3 ของค่าใช้จ่ายบำนาญแต่ละปี

ในการศึกษานี้ได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการไว้พอสังเขป โดยลำดับแรกต้องมีการจัดตั้งกองทุนบำนาญระดับชาติเป็นองค์กรใหม่ เป็นนิติบุคคลที่มีระบบและระเบียบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและโปร่งใส มีคณะกรรมการบริหารกองทุนระดับมืออาชีพเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ประชาชนทุกคน บทบาทของแต่ละบุคคลและองค์กรมีดังนี้

- 1) ประชาชนวัยทำงานทุกคนต้องออมผ่านองค์กร ส่วนประชาชนวัยทำงานที่มีได้เป็นลูกจ้างต้องออมผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) กองทุนฯ ประสานกับภาครัฐ เพื่อรับการสนับสนุนด้านงบประมาณรายจ่าย 1 ใน 3 ของบำนาญในแต่ละปี
- 3) กองทุนฯ ประสานกับกรมสรรพากร เพื่อให้กรมสรรพากรจัดเก็บเงินออมแก่ลูกจ้างที่รับเงินเดือน และส่งต่อเงินออมให้แก่กองทุน
- 4) กองทุนฯ ประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่รวบรวมเงินออมจากผู้ทำงานแบบไม่มีเงินเดือน และทำหน้าที่จ่ายเงินบำนาญ

การเก็บเงินอมนั้นต้องใช้ความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากอยู่ในระดับที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง และมีความสามารถติดตามดีกว่าส่วนกลาง ด้วยลักษณะการบริหารจัดการที่ได้เสนอไว้ จะทำให้การบริหารจัดการมีความเป็นไปได้สูงกว่า และถูกกว่าการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง อย่างไรก็ตาม ในการเริ่มต้นดำเนินการระบบบำนาญแบบถ้วนหน้าอย่างจริงจังนั้น ควรที่จะมีการศึกษาเพิ่มเติมอย่างละเอียดเกี่ยวกับการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม

2.3.8 โครงการเรื่อง “การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเศรษฐศาสตร์ของการจัดตั้งระบบบำนาญแห่งชาติในประเทศไทย” วรเวชม์ สุวรรณระดา (2550)

1) ระบบบำนาญของประเทศไทยสำหรับผู้สูงอายุมีสองลักษณะ ได้แก่ หลักประกันที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีกฎหมายรองรับ และหลักประกันที่มีการจัดการแบบไม่เป็นทางการ

2) ชุมชนหรือภาคประชาชนกับบทบาทของรัฐบาลเพื่อสร้างหลักประกันรายได้ควรจะทำในรูปออมทรัพย์ เนื่องจากจะไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากร

3) ประสบการณ์ของประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ญี่ปุ่นมีระบบบำนาญสำหรับลูกจ้างเอกชนในสถานประกอบการขนาดใหญ่และกลาง ซึ่งเกาหลีใต้มีระบบบำนาญสำหรับเพียงแค่ 3 อาชีพ ได้แก่ ข้าราชการพลเรือน ทหาร และครูสถานศึกษาเอกชน โดยญี่ปุ่นเลือกที่จะสร้างระบบแบบเก็บเงินเป็นก้อน และจ่ายให้เป็นเงินก้อนตามระยะเวลาที่จ่ายสมทบ ขณะที่เกาหลีใต้ออกแบบระบบให้การเก็บเงินสมทบขึ้นกับรายได้ และเงินบำนาญที่จ่ายจะขึ้นกับทั้งรายได้เข้าตัวและรายได้ของส่วนรวม

4) ทางเลือกที่เป็นไปได้สำหรับสังคมไทย ระบบบำนาญแบบผู้รับไม่ต้องสมทบร่วม (Non-contributory Pension System) รัฐบาลจะจ่ายเงินบำนาญให้กับผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติตามที่รัฐบาลกำหนด และระบบบำนาญแบบผู้รับบำนาญต้องสมทบร่วม (Contributory Pension System)

5) “ระบบบำนาญแห่งชาติ” รัฐบาลเลือกระบบบำนาญแบบผู้รับไม่ต้องสมทบร่วม ข้อดีคือผู้สูงอายุทุกคนได้รับเงินบำนาญพื้นฐานอย่างถ้วนหน้า และง่ายในการปฏิบัติ แต่ข้อเสียก็คือ รัฐบาลต้องสิ้นงบประมาณสูงมาก และไม่ส่งผลดีในแง่ของการไม่ส่งเสริมการออม

ดังนั้น ระบบที่เหมาะสมกว่าคือ ระบบบำนาญแบบผู้รับต้องสมทบร่วม และเพื่อบรรลุเป้าหมายความครอบคลุมอย่างทั่วถึงควรจะต้องใช้ระบบบังคับ ในระดับประเทศหรือเป็น “ระบบบำนาญแห่งชาติ”

6) ข้อจำกัดบางประการของระบบบำนาญแบบสะสมทรัพย์ รัฐบาลเก็บเงินสะสมในระดับต่ำ เงินบำนาญที่ได้รับอาจจะไม่ถึงระดับเงินบำนาญพื้นฐานที่ตั้งเป้าไว้ หากเก็บในระดับสูงเกินไป อาจจะมีประชาชนจำนวนหนึ่งไม่สามารถออมได้

7) ข้อเสนอการจัดตั้ง “ระบบบำนาญแห่งชาติ” แบบบังคับโดยครอบคลุมประชาชนกลุ่มที่ยังขาดหลักประกันด้านรายได้ยามชราภาพ โดยใช้รูปแบบการผสมผสานระหว่างแบบสะสมทรัพย์และแบบช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างรุ่น โดยมีลักษณะดังนี้ (1) กลุ่มเป้าหมาย ผู้ที่มีอายุ 25-55 ปีที่อยู่ในกลุ่มแรงงานนอกระบบ และ(2) ผู้มีสิทธิรับเงินบำนาญ จ่ายเงินสมทบติดต่อกัน 10 ปีขึ้นไปและมีอายุ 60 ปี

ตัวอย่าง

<u>อัตราเงินสมทบ</u>	<u>เงินบำนาญ</u>
จ่ายเท่ากันทุกรุ่น 300 บาทต่อเดือน	รุ่น 25 ปี 1,500 บาท/รุ่น 30 ปี 1,400 บาท
และเพิ่มอีก 50 บาท ทุกๆ 5 ปี	รุ่น 35 ปี 1,300 บาท/รุ่น 40 ปี 1,200 บาท
	รุ่น 45 ปี 1,100 บาท/รุ่น 50 ปี 1,000 บาท
	โดยปรับมูลค่าตามอัตราเงินเฟ้อ ร้อยละ 2 ทุกปี และคงที่ตลอดชีวิตเท่ากับบำนาญ ปีแรกที่แต่ละรุ่นเริ่มรับบำนาญ

2.4 การสัมมนาและอภิปราย

2.4.1 สรุปผลการสัมมนา “ประเทศไทยกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ” 7 มิถุนายน 2548 โดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(1) “กรอบแนวคิดการเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ” โดยสุวรรณี คำมั่น ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

(1.1) สถานการณ์และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงประชากร

สถานการณ์และแนวโน้มด้านประชากรของไทย พบว่า สัดส่วนวัยเด็กจะลดลง และสัดส่วนวัยสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อายุคาดหมายเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ประเทศไทยจะเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่แท้จริงคือ มีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุเกินร้อยละ 14 ในปี 2563 โดยที่สัดส่วนประชากรวัยแรงงานที่จะช่วยดูแลผู้สูงอายุลดลงอย่างต่อเนื่อง จากสัดส่วนวัยแรงงาน 7 คน ดูแลผู้สูงอายุ 1 คน ในปี 2543 ลดลงเหลือเพียง 5.7:1 และ 3.8:1 ในปี 2553 และปี 2563 ตามลำดับ

(1.2) การดำเนินงานเตรียมความพร้อมของไทยในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในปัจจุบัน แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1) ด้านการพัฒนาศักยภาพคน พบว่า อัตราการเรียนรู้ต่อของประชากรกลุ่มอายุ 3-21 ปี เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 73.5 เด็กด้อยโอกาสเข้าถึงการศึกษามากขึ้น ส่วนด้านผลิตภาพแรงงานยังอยู่ในระดับต่ำ และแรงงานร้อยละ 61 มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา

2) ด้านการคุ้มครองทางสังคม พบว่า ในเรื่องการคุ้มครองแรงงานและการประกันสังคม แรงงานร้อยละ 78 ยังไม่ได้รับการคุ้มครองจากการทำงาน

3) ด้านการสร้างหลักประกันทางรายได้ พบว่า การมีงานทำของประชากรวัยแรงงานมีภาวะการจ้างงานดีขึ้น อัตราการว่างงานเหลือเพียงร้อยละ 1.9 (7 แสนคน) ส่วนการทำงานของประชากรสูงอายุ พบว่า ร้อยละ 32 ยังต้องทำงาน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ชั่วโมงทำงานเฉลี่ย 43.7 ชั่วโมง/สัปดาห์ สถานะของผู้สูงอายุที่เป็นอยู่ปัจจุบัน พบว่า ผู้สูงอายุที่เกษียณอายุจำนวนมากมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพและกว่าร้อยละ 35 มีฐานะยากจน กว่าร้อยละ 30 ยังทำงานและเป็นหัวหน้าครอบครัว/มีชั่วโมงทำงานเฉลี่ยสูงเกือบเท่าวัยแรงงาน คือ 43.7 ชั่วโมง/สัปดาห์ (วัยแรงงาน 48 ชั่วโมง/สัปดาห์)

(1.3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ประกอบด้วย

- 1) การผลักดันให้การเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นวาระแห่งชาติ
- 2) กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบแต่ละยุทธศาสตร์ให้ชัดเจน
- 3) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณชนอย่างกว้างขวาง ต่อเนื่องและจริงจัง
- 4) สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยในประเด็นเกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาประเด็นเชิงยุทธศาสตร์

(2) การอภิปรายนำเรื่อง “ทิศทางการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย”

1) ปราโมทย์ ประสาทกุล สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ในการเตรียมความพร้อมคนไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ควรประกอบด้วย 1) ด้านศักยภาพทั้งเรื่องการศึกษาและสุขภาพ ตั้งแต่วัยเด็ก วัยแรงงานและวัยสูงอายุ 2) ด้านความมั่นคงในด้านรายได้ เช่น ส่งเสริมให้มีกองทุนสวัสดิการต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมการออมเพื่อการเกษียณอายุ 3) การสร้างหลักประกันให้กับแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบ 4) การเตรียมครอบครัวและชุมชนเพื่อให้มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และ 5) การเตรียมความพร้อมให้กับหน่วยงานภาครัฐในการจัดสวัสดิการต่างๆ รองรับการเป็นผู้สูงอายุ

2) สถาพร ชัยวรรณ วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อัตราความเร็วของการเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (Speed of aging) เร็วกว่าประเทศพัฒนาแล้วมาก โดยใช้เวลาเพียง 22 ปี ขณะที่ประเทศฝรั่งเศสใช้เวลาถึง 114 ปี สวีเดนใช้เวลาประมาณ 85 ปี โดยในอนาคตผู้สูงอายุของไทยจะเพิ่มขึ้นเท่าตัวจาก 6 ล้านคน เป็น 13-15 ล้านคน ในอีก 20 ปีข้างหน้า

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุไทยมีความเปราะบางด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 24 และสุขภาพร้อยละ 14 มากกว่าด้านประชากรและสังคม ร้อยละ 4 โดยลักษณะที่น่าสนใจของกลุ่มเปราะบางคือ เป็นหญิงหม้าย อยู่ในชนบทภาคอีสานมีการศึกษาน้อย ไม่ได้รับเบี้ยยังชีพหรือบำนาญ และมีสุขภาพทางกายและใจไม่ดี

แหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุยังคงเป็นครอบครัวของผู้สูงอายุเอง โดยส่วนใหญ่จะมาจากบุตรของผู้สูงอายุ รองลงมาเป็นการทำงานและเงินออม แต่รายได้จากแหล่งดังกล่าวของผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดลง

(3) การอภิปรายนำ เรื่อง “ประเด็นหลักในการเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ”

1) เกื้อ วงศ์บุญสิน รองอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็ว ซึ่งการคาดประมาณประชากร พบว่า ในปี 2543 ประชากรสูงอายุมีร้อยละ 9.9 ของประชากร 63-64 ล้านคน และจะเพิ่มอีกประมาณร้อยละ 20 ในขณะที่ประชากรอายุ 0-14 ปี ลดลงอย่างต่อเนื่อง และประชากรวัยแรงงานเพิ่มในอัตราที่ลดลง และอายุเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในปี 2543-2548 ผู้หญิง 74.8 ปี ผู้ชาย 67.14 ปี

จากข้อมูลประมาณการประชากรของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า จำนวนประชากรวัยแรงงานจำแนกตามอายุที่ทำงาน 15 ปีขึ้นไป ในปี 2546 มีจำนวน 36 ล้านคน ในปี 2568 เพิ่มขึ้นเป็น 45 ล้านคน เนื่องจากประชากรอายุ 55 ปี ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุในอีก 5 ปีข้างหน้า ในขณะที่ประชากรวัย 25-54 ปีจะมีแนวโน้มลดลง

ด้านการศึกษา ปัจจุบันแรงงานไทยประมาณร้อยละ 61 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ถึงแม้ว่าแรงงานไทยส่วนใหญ่จะมีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือเรียนต่อมัธยมศึกษามากขึ้นก็ตาม แต่กลุ่มที่ต้องดูแลผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังคงเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาเท่านั้น

ด้านสุขภาพ แม้ว่าคนไทยจะมีอายุคาดหมายเฉลี่ยเพิ่มขึ้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนไทยทุกคนจะมีสุขภาพดี ประเด็นสำคัญคือ จะทำอย่างไรให้คนไทยมีสุขภาพที่ดีปราศจากภาวะพิการ ขั่นรุนแรงและภาวะทุพพลภาพ ในการเตรียมการเรื่องนี้จะต้องเตรียมตั้งแต่ก่อนวัยสูงอายุ โดยภาครัฐต้องมีมาตรการรองรับที่ชัดเจน โดยมีการประเมินสถานะสุขภาพของคนไทยว่าอยู่ในระดับไหน ซึ่งการแบ่ง Health Status ของประชากรสามารถนำมาใช้ทำเป็น Disability และนำมาเชื่อมโยงกับ Life Expectancy ได้ ข้อมูลนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเตรียมการของภาครัฐในระยะยาวทั้งในเรื่องระบบดูแลสุขภาพในระยะยาว (Long term care) ระบบประกันสุขภาพ และกองทุนผู้สูงอายุ เช่น จะมีระบบ Pay as you go อย่างไร จะปรับระบบภาษีอย่างไร

แผนยุทธศาสตร์ของรัฐบาล ประกอบด้วย 8 ยุทธศาสตร์ โดยมี 4 ยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับการดูแลผู้สูงอายุ คือ ยุทธศาสตร์ขจัดความยากจน ควรมีการตั้งประเด็นนี้ โดยทำเป็น Agenda based และ Area based สำหรับในเรื่องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพแรงงานไทยมีการดูแลสุขภาพและจัดให้มีศูนย์สุขภาพ เพื่อรองรับผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจเสนอของบประมาณสนับสนุนได้ การจัดระบบการดูแลเรื่องรายได้ที่ไม่ใช่มาจากภาครัฐ เพียงฝ่ายเดียว ขณะเดียวกันการพัฒนาคุณภาพคนกับสังคมต้องเตรียมการด้านการออมให้มีเพียงพอเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ คือ เปลี่ยนจากระบบ Tax เป็น Pay as you go

กล่าวโดยสรุป ผู้สูงอายุจะต้องมีสุขภาพดี คือ มีการเตรียมข้อมูล การวิจัยการดูแลผู้สูงอายุ การดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชน วัยแรงงานต้องเพิ่มผลิตภาพแรงงาน เพิ่มความมั่งคั่งให้สามารถดูแลผู้สูงอายุได้

2) ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ คณบดีคณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

การขับเคลื่อนนโยบายการคลัง ปัจจุบันภาระการคลังในการดูแลและคุ้มครองผู้สูงอายุยังน้อยมาก มีผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งเป็นจำนวนมาก โดยประเทศไทยจัดสรรงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุประมาณ 1,800 ล้านบาท และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบริหารจัดการ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุคนละ 300 บาท (ปัจจุบัน 500 บาท) ขณะเดียวกันการสร้างหลักประกันรายได้ยังไม่ดีนัก เนื่องจากการออมในวัยแรงงานยังอยู่ในระดับต่ำ และครอบคลุมแรงงานในระบบเพียง 1 ใน 3 เท่านั้น ดังนั้น ควรมีการออกแบบมาตรการการคลังในเชิงวิชาการใหม่

โดยใช้องค์ความรู้และประสบการณ์ของต่างประเทศที่เป็นสังคมผู้สูงอายุแล้ว โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความชัดเจนเรื่องการออมในวัยทำงาน Pillar I เรื่องการประกันสังคม Pillar II, III หรือมาตรการภาษีก้าวหน้าหรือลดภาษีที่กันไว้เพื่อสร้างเป็น Force saving โดยพิจารณาว่า จะสนับสนุนการออมโดยบังคับให้ครอบคลุมแรงงานนอกระบบ 2 ใน 3 ได้อย่างไร และการเพิ่มฐานภาษีให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ทั่วถึงมากขึ้น รวมทั้งจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับการดูแลผู้สูงอายุและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น 2-3 เท่า

กลไกในการขับเคลื่อน ปัจจุบันบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีน้อยเกินไปและมีปัญหาการจัดการทางการเงินที่ยังไม่เป็นระบบ ดังนั้น จึงควรมีการเพิ่มฐานการจัดเก็บภาษีให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้ในการดูแลผู้สูงอายุและให้ถือเป็นภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อช่วยลดภาระงบประมาณจากส่วนกลาง รวมทั้งมีการสมทบเงินออมโดยภาคประชาคมในการจัดระบบการดูแลระยะยาวเพื่อลดภาระการดูแลผู้สูงอายุ ในเชิงการจัดการภาคประชาชนน่าจะดำเนินการได้โดยมีต้นทุนที่ต่ำกว่า โดยจัดให้มีโครงการนำร่องและภาครัฐสมทบเงินออมให้กับแรงงานนอกระบบ โดยกันภาษีไว้สมทบให้ในภาคประชาคม เพื่อให้เกิดการตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการดูแลตนเอง

3) ศติพัฒน์ ยอดเพชร คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ระบบการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาว ซึ่งครอบคลุมทั้งครอบครัว สถาบัน และชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นสำคัญ คือ

1) ระบบค่านิยมทางสังคม ครอบครัวจะต้องให้ความสำคัญกับจิตใจของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุด และความกตัญญูเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดูแลผู้สูงอายุ การเลี้ยงดูพ่อแม่ถือเป็นการทดแทนบุญคุณและเป็นมงคลแก่ชีวิต

2) ระบบการดูแลคนในครอบครัว จะเห็นความไม่สอดคล้องระหว่างนโยบายและการปฏิบัติ ซึ่งพบว่าคนในครอบครัวขาดการเตรียมการเข้าสู่บทบาทผู้ดูแล โดยผู้หญิงในครอบครัวจะดูแลคนหลายชั่วอายุ ทั้งคนแก่ เด็ก และคู่สมรส ซึ่งบุตรหญิงจะเป็นผู้ดูแลพ่อแม่มากที่สุดถึงร้อยละ 43 ส่วนคู่สมรสดูแลตนเองเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 10 โดยมีอายุมากทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งเป็นการดูแลที่เป็นไปตามธรรมชาติ นอกจากนี้ ความจำเป็นที่จะต้องมีการดูแลผู้สูงอายุที่ช่วยตนเองไม่ได้มีเพิ่มขึ้น รวมทั้งการผลิตกำลังคนด้านผู้ดูแลยังไม่เหมาะสม เพราะขาดความรู้และไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร

3) ระบบการดูแลในชุมชน พบว่ายังขาดหน่วยงานรับผิดชอบอย่างแท้จริง และการดูแลยังเป็นหน้าที่ของครอบครัวโดยสมบูรณ์หรือมีเพื่อนบ้านช่วยเหลือบ้าง นอกจากนี้ ยังพบว่าบริการสนับสนุนของรัฐยังมีจำกัดและมีปัญหาในการเข้าถึงบริการค่อนข้างมาก

4) ประเด็นด้านผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีมุมมองด้านลบต่อตนเอง ทำให้การพัฒนาหยุดชะงัก ขาดการเตรียมการเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ และไม่มีหลักประกัน รวมทั้งขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากสื่อที่มีอยู่ยังไม่เอื้อสำหรับผู้สูงอายุในการพัฒนาตนเอง

(4) การอภิปรายนำ เรื่อง “ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ”

1) นายแพทย์วิพุธ พูลเจริญ

ด้านสุขภาพ ทำอย่างไรให้ประชากรที่จะเป็นคนชรานั้นมีการเจ็บป่วยที่สั้นที่สุดแล้วตาย ไม่ต้องนอนรักษาตัวโดยใช้เวลานานๆ โดยที่กรอบแนวคิดต้องเตรียมคุณค่าสังคมไทยในการมีชีวิตอยู่อย่างมีสุขภาพพอเพียง ในขณะที่มีชีวิตอยู่ควรเน้นให้เห็นความสำคัญของการออกกำลังกายโดยใช้วิทยาศาสตร์การกีฬาเข้ามาช่วย รวมทั้งควรจัดให้มี Health Service Support ที่มีมิติการบริการผู้สูงอายุที่หลากหลาย เช่น การทำฟิสิกส์บำบัดสำหรับผู้สูงอายุ

ด้านการออม ควรเป็นการออมเพื่อนำเงินมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากกว่าออมเพื่อนำเงินทั้งหมดมาใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วยในบั้นปลายชีวิต

2) นายอยู่ สมานมิตร

“เราเลือกที่เกิดไม่ได้ แต่เลือกการดำเนินชีวิตได้ เราเป็นอะไร เราต้องรู้ตัวเรา มองตัวเราให้ออก บอกตัวเราให้ได้ ใช้ตัวเราให้เป็น ฉะนั้น เราเป็นคนจนเราต้องอยู่อย่างไรให้อยู่ได้ เหมือนเราเป็นคนแก่ เราต้องอยู่อย่างไร เราต้องรู้เราเน้นหนักพึ่งตนเอง ไม่ใช่เป็นคนแก่ เราก็มุ่งให้คนอื่นช่วย คนนี้ช่วย แต่ตัวเจ้าของไม่ยอมพึ่งตนเอง ไม่ยอมรับผิดชอบตนเอง สอนทำมาหากินพึ่งตนเอง อย่าเลือกงาน อย่าดูถูกเงิน ยิ่งจนยิ่งขยัน ยิ่งจนยิ่งทำมาก แล้วเราจะอยู่ได้ เราเป็นคนจน เราจะไม่จน แต่ถ้าเราเป็นคนจน แล้วกินอย่างคนรวย ใช้จ่ายอย่างคนรวย เราจะไม่รวย และทุกคนต้องทำความดี ทุกวันนี้ถ้าไม่ทำความดีอยู่ไม่ได้ ทุกคนต้องเน้นหนักเลิกคิดชั่วมั่วหมอง คิดปองร้าย เลิกอบายมุขเป็นสุขสันต์ ผีฝน กัญชา ยา เหล้า อย่าเอามัน การพนันเลิกให้สิ้นแสนยินดี เลิกแล้วต้องขยัน ต้องขยันประกอบสัมมาอาชีพะ ขยันชนะสิ่งชั่ว อย่ามั่วค้นหา ขยันแต่ทำความดีมีเมตตา ขยันหาความรู้เชิดชูตน ขยันเรียน เรียนอะไร ก็เรียนรู้ ขยันดู ดูอะไรก็ดูเห็น ขยันทำ ทำอะไรก็ทำเป็น ไม่เล่น ขยันแต่ทำ นั่นแหละจำเริญ”

2.4.2 การประหุ้มระดับชาติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ 1 ตุลาคม 2550 เรื่อง “ระบบบำนาญแห่งชาติเพื่อผู้สูงอายุไทย” โดย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

(1) สถานการณ์หลักประกันทางเศรษฐกิจสำหรับผู้สูงอายุไทย, มัทนา พนานิรามัย
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ในคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ

ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งมีสาเหตุก็คือ คนเกิดน้อย ขณะเดียวกันอายุขัยเฉลี่ยก็ยืนยาวขึ้น เมื่อสถานการณ์เป็นเช่นนี้ ก็จะมีผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวและต่อสังคม โดยข้อมูลรายได้เฉลี่ยของประชากรประเทศไทยในปี 2547 คนเราเริ่มหารายได้จากแรงงานของตัวเองตั้งแต่อายุ 15 ปี รายได้จะไ้สูงขึ้นไปเรื่อยๆ จุดสูงสุดอยู่ 30-50 ปี แล้วหลังจากนั้นจะค่อยๆ ลดลง

เมื่อกลับมาพิจารณาการใช้จ่าย วัยเด็กจะใช้น้อย แต่เริ่มใช้มากขึ้นๆ ในช่วงการศึกษาเล่าเรียน วัยเรียนจึงเป็นช่วงที่มีการใช้จ่ายสูง จากนั้นลดลงไปเล็กน้อย และค่อย ๆ เพิ่มขึ้นอีกครั้งตามอายุ จะเห็นได้ว่ามีการขาดดุลรายได้จากแรงงานและการใช้จ่าย คือในช่วงวัยเด็กนั้น หาได้น้อยกว่าสิ่งที่ต้องใช้ ในช่วงสูงอายุก็เช่นกัน เพราะฉะนั้นมีเพียงช่วงวัยกลางคนเท่านั้นที่เกินดุล คือ หาได้มากกว่าส่วนที่ใช้ ในสังคมทั่วไป ภาวะเกินดุลก็จะมีกรโอนกลับไปที่กับเด็กบ้าง โอนกลับไปที่ผู้สูงอายุบ้าง

สรุปแล้วการขาดดุลที่เพิ่มขึ้นทั้งวัยเด็กและสูงอายุนั้น เพิ่มขึ้นเนื่องจากการศึกษาเนื่องจากค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และอีกส่วนหนึ่งเนื่องจากเรามีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่สูงขึ้นด้วย

ในอนาคตเมื่อสังคมไทยจะมีผู้สูงอายุมากขึ้นเรื่อย ๆ แน่นอนส่วนนี้การขาดดุลวัยเด็กจะลดลงเล็กน้อย แต่ประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นเร็วมาก และเราหวังการเพิ่มขึ้นจากคนวัยทำงานไม่ได้อีกแล้ว ต้องอาศัยการผลิตต่อคนที่ผลิตได้มากขึ้นเท่านั้นเอง ปัญหาคือ จะเพิ่มได้ทันหรือไม่และมากพอที่จะลบการขาดดุลทั้งสองส่วนนี้หรือไม่

ปัญหาคือ รูปแบบของการจัดการควรจะเป็นอย่างไร ต้องรีบทำแต่อย่าไปรีบหวังผลเร็วนัก จะต้องสร้างหลักประกันที่มั่นใจว่าอยู่ได้ในระยะยาว 50 ปีขึ้นไป การดูเพียง 20-30 ปีไม่มีประโยชน์ เพราะว่าถ้าทำอย่างนั้นแล้ว มันก็จะคล้ายๆ แชร่ลูกโซ่ เมื่อใดก็ตามที่กองทุนเกิดขาดทุนขึ้นมา รัฐบาลก็ต้องมาโปะให้ แล้วรัฐไม่มีเงิน รัฐก็ต้องเอาเงินมาจากคนที่ทำงาน ถึงจุดที่คนทำงานไม่ได้เพิ่มเร็วขนาดนั้นจะไปบูตครีโอะไว้กับเขาได้แค่ไหน มันเป็นไปได้ไม่ได้ และนี่คือเหตุผลที่กองทุนชราภาพหลาย ๆ แห่ง แม้กระทั่งในญี่ปุ่น ซึ่งเป็นชาติที่มีระเบียบวินัยอย่างมาก ถึงจุดหนึ่งถ้าเขาไม่มั่นใจว่ากองทุนอยู่ได้ เขาก็หนีเขาไม่จ่าย ถึงผิดกฎหมายแต่เขาก็ไม่จ่าย เพราะฉะนั้นเวลาออกแบบในลักษณะนี้ต้องมองในระยะยาว ขณะเดียวกัน ต้องมองในแง่ของความเป็นธรรมในแต่ละรุ่นด้วย ไม่ใช่ออกแบบในลักษณะที่ให้คนรุ่นแรกเข้าไปรับประโยชน์ แล้วคนรุ่นหลังต้องมาแบกภาระ

(2) ข้อเสนอเพื่อการสนับสนุนให้เกิด “กองทุนเพื่ออนาคต : ขนาดและการบริหารจัดการ” ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ในกลุ่มแรงงานนอกระบบมีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนที่จะสร้างหลักประกันที่สร้างความมั่นคง หรือเป็นหลักประกันทางด้านเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ในการศึกษาจะเสนอในสิ่งที่มีความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุน ที่เรียกว่า “กองทุนเพื่ออนาคต” ซึ่งหมายถึง กองทุนเพื่อสวัสดิการสำหรับประชาชนคนไทยทุกคนเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งมองความเป็นไปได้ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ โดยพิจารณาจากศักยภาพในการออมของประชาชน ในขณะที่วิถีชีวิตหนึ่งรายได้มีแค่ช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้นเอง แต่รายจ่ายเป็นรายจ่ายที่เกิดขึ้นตลอดชีวิต หากเป็นไปตามหลักการหรือทฤษฎีแล้ว รายได้ที่เกิดขึ้นในช่วงที่สูงที่สุดของวัยแรงงานก็ควรที่จะแบ่งปันมายังกลุ่มของส่วนที่ยังหารายได้ไม่ได้ และในขณะที่เดียวกันก็เป็นส่วนที่เก็บออมไว้ในส่วนของอนาคต คำถามก็คือว่า ทุกคนมองและพูดถึงแล้วว่าต้องออม แล้วศักยภาพในการออมของประชาชนมีมากน้อยแค่ไหนอย่างไร

จากการศึกษาครั้งนี้ มีการประมาณการค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุเป็นข้อมูลเมื่อปี 2549 พบว่าค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของผู้สูงอายุอยู่ที่ประมาณ 6,000 บาท นั้นหมายความว่า จะต้องมียาได้หรือรายจ่ายขั้นต่ำ ณ เวลาปัจจุบัน 6,000 บาท ซึ่งคิดเป็นมูลค่าในอนาคตปี 2568 ประมาณ 10,000 บาท ต่อคนต่อเดือน และยังพบว่าร้อยละ 60 ของวัยแรงงานตระหนักว่าตนเองต้องเผชิญกับสิ่งที่เรียกว่าความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ในจำนวนนี้มีร้อยละ 35 ยังไม่มีการเตรียมการด้านเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐควรมีนโยบายในการออมโดยรัฐร่วมจ่ายสมทบ

เมื่อแยกตามอาชีพต่าง ๆ พบว่า คนวัยแรงงานยินดีร่วมสมทบเงินจากรายได้ตัวเองประมาณร้อยละ 3 เข้าสู่โครงการการออม หมายความว่ารัฐช่วยสมทบอีกร้อยละ 3 รวมเป็นร้อยละ 6 ซึ่งยังต่ำกว่าของสิงคโปร์ที่รวมแล้วประมาณร้อยละ 26

หากสิ่งที่คิดเริ่มดำเนินการเมื่อปี 2550 จ่ายกลับมาเป็นเงินสวัสดิการให้กับสมาชิก จะพบว่าสถานะของกองทุนมีขนาด 200,000 กว่าล้านบาท และเพิ่มเป็น 700,000 กว่าล้านบาทในอีกประมาณ 20 ปีข้างหน้า ซึ่งให้เห็นว่าในขณะที่เริ่มจ่ายทันที ขนาดของกองทุนก็ยังอยู่ได้ 20 ปี ต้องคิดต่อว่าถ้าเริ่มทันทีเป็นการที่ทำให้คนที่เข้าในตอนนี้ได้ประโยชน์กว่าคนที่เข้าร่วมทีหลัง

ข้อเสนอของกองทุนที่จะตั้งขึ้นเรียกว่า กองทุนบำนาญโดยถ้วนหน้า ได้ข้อสรุปว่า 1) มีขนาดยิ่งโตยิ่งดี 2) ยิ่งเร็วก็น่าจะเป็นผล นั่นคือข้อสรุปที่เป็นทางเลือกในการสร้างสวัสดิการหรือหลักประกันความมั่นคงแก่ตัวประชาชนไทยเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

คำถามคือ ถ้ามองถึงความเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจ ความเป็นไปได้ทางสังคม ส่วนเป็นไปได้ คือคนในวัยแรงงานส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะเข้าร่วมโครงการนี้ และพร้อมจ่ายเงินตัวเองเข้าโครงการ แต่ความเป็นไปได้ทางการเมืองจะมีมากน้อยแค่ไหนอย่างไรเท่านั้นที่ควรจะต้องพิจารณา

(3) “การจัดตั้งระบบบำนาญแห่งชาติในประเทศไทย” วรเวศม์ สุวรรณระดา คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอตอนเริ่มต้น คือ ระบบบำนาญแห่งชาติเป็นตุ๊กตา เนื้อหาเน้นที่ทำไมต้องจัดตั้งระบบนี้ และระบบนี้มีหน้าตาอย่างไร

ภาพรวมระบบบำนาญภาคบังคับบนพื้นฐานของอาชีพ

ภาคประชาชนจัดให้มีสวัสดิการประเภทต่างๆ ซึ่งก็รวมถึงเงินบำนาญ หรือหน่วยงานราชการที่สำนักงานประกันสังคมพยายามจะขยายขอบเขตสู่แรงงานนอกระบบ กระทรวงการคลังก็พยายามสร้างกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติขึ้นมา แต่ความครอบคลุมยังไม่ถึงคนที่อยู่นอกระบบทั้งหมด อาจมีแนวคิดในการใช้กลไกชุมชนมาช่วยเรื่องของบำนาญ เพราะบำนาญต่างจากสวัสดิการประเภทอื่น เนื่องจากมีพันธะผูกพันที่สัญญาว่าจะจ่ายให้นับตั้งแต่เข้ามาเป็นสมาชิกจนตาย ภาระตรงนี้น่าจะใหญ่เกินกว่าจะให้ชุมชนจัดการ รัฐบาลจึงน่าจะเข้ามาเป็นเจ้าภาพในเรื่องนี้

ระบบบำนาญแห่งชาติ จะต้องครอบคลุมคนที่มีอายุ 20-59 ปีทุกคน เป็นระบบที่ไม่ได้ให้เงินเปล่า ๆ ต้องมาร่วมออมด้วย ซึ่งผู้ที่มีอายุน้อยอยู่นานก็จ่ายถูก สำหรับเงินบำนาญจะสอดคล้องกับเวลาที่ตนเองอยู่ในระบบ ตกตั้งแต่ต้นว่าทุก 5 ปี จะมีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพโครงสร้างประชากรหรือภาวะทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการปรับเงินบำนาญตามภาวะเงินเฟ้อ

จากการศึกษาของ สมชัย ฤชุพันธุ์ และสุรัสวดี หุ่นพยนต์ กลุ่มแรงงานนอกระบบจะจ่ายได้ 300-400 บาทต่อเดือน ในส่วนเงินบำนาญค่าใช้จ่ายพื้นฐานของผู้สูงอายุจะอยู่ประมาณ 1,000 – 1,500 บาท จากกลุ่มรายได้ต่ำ และควรมีการปรับตามภาวะเงินเฟ้อบ้าง เพราะถ้ายึดที่จำนวนค่าใช้จ่ายเดิมจะเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างรุ่นได้ สมาชิกทุกคนควรได้รับผลประโยชน์เท่าเทียมกัน

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบกับ การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุให้กับทุกคนถือว่าเป็นระบบที่ถูกกว่ามาก แต่การจัดตั้งระบบบำนาญแห่งชาติมีข้อสังเกตคือ

1. รัฐบาลกลางจะมีส่วนร่วมอย่างไรในการเป็นเจ้าภาพในการตั้งระบบและการจัดการ
2. การสนับสนุนการสร้างระบบและการสร้างแรงจูงใจให้คนเห็นความสำคัญ
3. การยกเว้นให้กับคนบางกลุ่มที่ไม่สามารถจ่ายเงินได้ในบางช่วงของชีวิต
4. ต้องสอดคล้องกับระบบเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ ถ้าสร้างระบบบำนาญแห่งชาติ ระบบเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพก็จะลดบทบาทลงไป เนื่องจากระบบบำนาญสร้างหลักประกันให้กับผู้สูงอายุแล้ว

(4) “ระบบบำนาญในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์” วรเวศม์ สุวรรณระดา คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ระบบสวัสดิการภาคประชาชน : กรณีศึกษาจังหวัดสงขลา และลำปาง)

ในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย รัฐบาลมีบทบาทไม่มากนักน้อยในการสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจสำหรับผู้สูงอายุ หากยึดเอาการมีส่วนร่วมจ่ายเงินสมทบเป็นเกณฑ์แล้ว กรณีที่รัฐบาลเป็นผู้จัดให้มีเงินบำนาญเราสามารถแบ่งระบบบำนาญออกเป็น 2 ประเภท

ประเภทแรก คือ ระบบบำนาญแบบผู้รับไม่มีส่วนร่วมจ่ายเงินสมทบ ภายใต้ระบบนี้ รัฐบาลจะใช้งบประมาณที่ได้มาจากภาษีอากรเป็นแหล่งเงินทุนในการจ่ายเงินบำนาญให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งรัฐบาลอาจจะจ่ายให้กับผู้สูงอายุทุกคนแบบครอบคลุมจากราว หรือให้กับผู้สูงอายุเฉพาะกลุ่มก็ได้

ประเภทที่สอง คือ ระบบบำนาญแบบผู้รับมีส่วนร่วมจ่ายเงินสมทบ ภายใต้ระบบนี้เฉพาะผู้ที่มีส่วนร่วมจ่ายเท่านั้นที่จะมีสิทธิในการรับเงินบำนาญ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ คือ

1. ระบบ PAYG จะมีการโอนเงินจากประชาชนวัยทำงานไปยังผู้สูงอายุ กล่าวคือ รัฐบาลจะจัดเก็บเงินสมทบจากประชาชนวัยทำงาน แล้วนำเงินนั้นมาจ่ายเป็นเงินบำนาญให้กับผู้สูงอายุ ประชาชนวัยทำงานดังกล่าวนี้เมื่อแก่ตัวลง ก็จะได้รับเงินบำนาญจากคนรุ่นต่อไปที่จะกลายมาเป็นประชาชนวัยทำงาน ข้อดีของระบบ PAYG คือ สามารถจัดหาแหล่งเงินเพื่อผู้สูงอายุในปัจจุบันได้ไม่ยากลำบาก และแก้ไขปัญหาเงินเฟ้อได้จากการปรับเงินสมทบ แต่ข้อเสียคือ ระดับของเงินสมทบและเงินบำนาญจะได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ปัญหาดังกล่าวอาจจะนำมาซึ่งปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างรุ่นได้ หากโครงสร้างประชากรเปลี่ยนไปเป็นสังคมชราภาพ

2. ระบบบำนาญแบบสะสมทรัพย์ หรือ Funded System จะเป็นระบบบำนาญที่รัฐบาลบังคับให้ประชาชนออมเงินในช่วงวัยทำงาน เมื่อเข้าตัวเกษียณอายุการทำงาน รัฐบาลจะนำเงินออมพร้อมกับผลตอบแทนที่ได้มาจ่ายเป็นเงินบำนาญ ข้อดีของระบบนี้คือ ไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และไม่ก่อให้เกิดปัญหาความแตกต่างกันระหว่างรุ่นในการแบกภาระดูแลผู้สูงอายุ แต่ข้อด้อยก็มี อาทิเช่น อาจประสบปัญหาความเสี่ยงในการบริหารจัดการเงินออม อีกทั้งเงินเพื่ออาจจะทำให้เงินบำนาญที่จะได้รับยามชราภาพมีมูลค่าน้อยลง จนไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตได้ ถ้าการเริ่มต้นระบบบำนาญของประเทศโดยใช้ระบบนี้ จะก่อให้เกิดปัญหา คือจะมีผู้ที่ออมเงินไม่ทันขึ้นในสังคม ดังนั้น การเลือกใช้ระบบใดต้องศึกษาและเปรียบเทียบข้อดีและข้อด้อยอย่างรอบคอบด้วย

ตารางเปรียบเทียบข้อเสนอระบบการออมเพื่อการชราภาพ/หลักประกันด้านรายได้ผู้สูงอายุ

ประเด็น	สุวัฒน์ ศรีภิรมย์ สำนักนโยบายการออมและการลงทุน	ผศ. ดร.วรวรณ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ	ศ.ดิเรก/ อ.มัทนา คณะเศรษฐศาสตร์ ม.ธ.	ดร. วรวรณ TDRI
1. ชื่อเรียก	การออมเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ	ระบบบำนาญแห่งชาติ	หลักประกันทางเศรษฐกิจเพื่อผู้สูงอายุ	หลักประกันด้านรายได้ของผู้สูงอายุ
2. ฐานคิด	- ผู้อยู่ในวัยทำงานที่มีอาชีพควรมีการเตรียมเรื่องรายได้เมื่อถึงวัยเกษียณอายุ - ควรสร้างเครื่องมือการออมเพื่อการชราภาพให้แก่แรงงานนอกระบบซึ่งยังไม่มีเครื่องมือการออม	ระบบบำนาญแห่งชาติแบบบังคับ โดยครอบคลุมประชาชนที่ยังขาดหลักประกันด้านรายได้ยามชราภาพทั้งหมด	กระจายรายได้ และสร้างความเป็นธรรม ไม่ใช้การสงเคราะห์จากรัฐ ให้ประชาชนจ่าย และให้รัฐเติมในส่วนที่ขาด	ผู้สูงอายุทุกคนมีหลักประกันด้านรายได้ขั้นต่ำที่จะสามารถยังชีพอยู่ได้ เป็นสิทธิไม่ใช่การสงเคราะห์
3. วิธีการ	- แรงงานนอกระบบสามารถสะสมเงินออมฯ โดยระดับที่ 1 – ให้ประเด็นการชราภาพในกองทุนชุมชนซึ่งมีการดำเนินการอยู่แล้วให้ครบถ้วนในทุกชุมชน (โดยชุมชน) - ระดับที่ 2 - ให้มีการออมเพื่อชราภาพเพิ่มโดยสมัครใจ โดยตั้งเป็นกองทุนการออมกลาง (กองทุนชราภาพภาคประชาชน) มีรูปแบบสถาบัน/องค์กรอิสระ รัฐให้การสนับสนุนทั้งด้านเทคนิควิชาการ และอาจ มีการประเดิมเงินทุนเพื่อให้กองทุนมีขนาดเหมาะสมแก่การสร้างผลประโยชน์ในระยะของการเริ่มต้น	- รัฐเป็นเจ้าภาพในการจัดตั้งระบบบำนาญแห่งชาติ และดูแลบริหารจัดการระบบแยกระหว่างการเก็บสมทบ/จ่ายบำนาญกับการบริหารกองทุน - สมาชิกจ่ายเงินสมทบได้หลากหลาย เช่น สถาบันการเงิน ไปรษณีย์ ATM E-Banking ผ่านโทรศัพท์มือถือ	- ประชาชนออมเงินหักจากรายได้ และรัฐร่วมสมทบ	- ชุมชนเป็นฐานการเก็บเงินออม แบ่งส่วนหนึ่ง (%) ไว้ที่ชุมชน (กลุ่มหรือกองทุนที่เก็บเงินให้) และส่งเงินออมเข้าสู่ “กองทุนกลาง” - มีระบบบริหารจัดการที่กองทุนกลางระดับชาติ ส่วนในระดับพื้นที่ข้อเสนอยังไม่ชัดเจน - มีสมุดเงินออมให้ประชาชนตรวจสอบจำนวนเงินได้ชัดเจนต่อเนื่อง เพื่อสร้างความมั่นใจ

ประเด็น	ผู้พัฒนา ศิริภิมรย์ สำนักนโยบายการออมและการลงทุน	ผศ. ดร.วรเวศน์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ	ศ.ดิเรก/ อ.มัทนา คณะเศรษฐศาสตร์ ม.ธ.	ดร. วรวรรณ TDRI
4.กลุ่มเป้าหมาย 4.1 ผู้ร่วมสมทบ 4.2 ผู้รับบำนาญ	4.1 ผู้อยู่ในวัยทำงานที่ไม่มีระบบบำเหน็จบำนาญ รองรับ 4.2 แรงงานนอกระบบที่อายุเกษียณที่ 60 – 65 ปี	4.1 อายุ 25-55 ปีที่เป็นแรงงานนอกระบบ 4.2 ผู้ที่จ่ายสมทบต่อเนื่องเกิน 10 ปี และมีอายุ 60 ปีขึ้นไป	4.1 แรงงานนอกระบบ 4.2 แรงงานนอกระบบที่มีอายุ...ปี (ข้อมูลยังไม่ชัดเจน)	4.1 ผู้ที่มีอายุ 20 -60 ปี หรือ 25-60 ปี ทั้งหมด 4.2 ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทำไป 5 ปี ปรับอายุเป็น 65 ปีขึ้นไป
5. อัตราการสมทบ	กองทุนชุมชน นำเงินออมเพื่อการชราภาพมา สะสม - แรงงานนอกระบบ สะสมได้ (อาจมี) 3 อัตราตาม ระดับรายได้ หรือความสามารถโดยสมัครใจ เช่น 100 บาท / 300 บาท / 500 บาท ต่อเดือน - รัฐร่วมสนับสนุนโดย เงินประเดิม เพื่อให้กองทุน มีขนาดเหมาะสมในการสร้างผลประโยชน์	- ประชาชนสมทบ 300 บาท/คน/เดือน ปรับทุก 3 ปี หรือ 5 ปี	- คัดจากฐานร้อยละ 3 ของรายได้ - ผู้ที่ออมสะสมระยะยาวจะมีเงิน บำนาญเพียงพอจนถึงอายุ 74 ปี - ถ้ารัฐสมทบรายหัวละ 120 บาทต่อ เดือนเข้ากองทุน จะช่วยให้กองทุนอยู่ ได้ และจ่ายบำนาญได้ถึงอายุ 80 ปี - ประชาชนออมสมทบ 1 บาท : รัฐ สมทบ 0.80 บาท - ใช้งบจากการคลัง ปีละ 30,000 ล้าน กว่าบาท	- ประชาชนออมวันละ 3 หรือ 5 บาท (ปรับทุก 5 ปี) - ประชาชนออม 2 ส่วน รัฐสมทบ 1 ส่วน - เงินสมทบจากรัฐมาจากงบประมาณ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเดิม
6. อัตราเงินบำนาญ	- เป็นแบบ Individue Account สำหรับกองทุนชรา ภาพชุมชน เพื่อชุมชนนำไปบริหาร จัดการเอง - เป็นแบบ pay as you go สำหรับ การออม รายบุคคล โดยคำนวณตาม จำนวนเงินออมและ ระยะเวลาการออม	- ดำสุด 1,000 บาทต่อเดือน (ปรับตามภาวะเงินเฟ้อ)		- เริ่มต้น 600 บาท/เดือน หรือ 900 บาท/เดือน (ปรับตามเงินเฟ้อ)

ประเด็น	ศุภวัฒนา ศรีภิรมย์ สำนักนโยบายการออมและการลงทุน	ผศ. ดร.วรเวศน์ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ	ศ.ดิเรก/ อ.มัทนา คณะเศรษฐศาสตร์ ม.ธ.	ดร. วรวรรณ TDRI
7.รูปแบบและ ขนาด กองทุน/ ระบบบริหาร จัดการ	-เป็นกองทุนการออมชุมชน โดยชุมชน - กองทุนชราภาพภาคประชาชน เป็นองค์กรอิสระ โดยภาคี เกี่ยวข้องเป็น กรรมการ - มีขนาดที่เหมาะสมเพื่อการบริหารจัดการในการจ่ายเงินบำนาญ ได้ อย่างยั่งยืน โดยมีปัจจัยสำคัญ คือ เงินกองทุน ระยะเวลาการออมและ จำนวนสมาชิกกองทุน - รัฐประเดิม 3,000 ล้าน นำเงินออมสมทบจาก กองทุนออมเพื่อการชราภาพระดับพื้นที่มาบริหาร ร่วม ใช้ดอกผลมาจ่ายบำนาญ มีคณะกรรมการร่วม มีอาชีพบริหาร	-รูปแบบผสมผสานแบบสะสมทรัพย์ และ แบบช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างรุ่น โดยสมาชิก ทุกคนจ่ายเงินสะสม - การบริหารจัดการในระดับพื้นที่ต้องใหญ่ กว่าระดับชุมชน/ตำบล	ใช้ฐานคิดระบบการตั้งประกันสังคม ภาคประชาชน ในรูปแบบ - แบบกลุ่มสัจจะออมทรัพย์และ สวัสดิการภาคประชาชนเขตชนบท - แบบระบบบำนาญตามอาชีพในเขต เมือง	-รัฐประเดิม 10,000-30,000 ล้าน มี พรบ.รองรับ มีคณะกรรมการร่วม มีอาชีพบริหาร
8.เงื่อนไข/แรงจูงใจ	- ต่อเนื่องจากกองทุนสวัสดิการชุมชนที่สมาชิกได้ ประโยชน์มาแล้วเพิ่มกองทุนออมเพื่อ ชราภาพ	-มีสิทธิประโยชน์เพื่อสร้างแรงจูงใจ เช่น ผู้ สมทบสมำเสมอ ผู้มีสิทธิประโยชน์บำนาญ ทุพพลภาพ และบำนาญตกทอด - การยกเว้นการจ่ายสมทบ เมื่อมีปัญหา การเงิน ยกเว้นได้แต่เงินบำนาญลดลง และ ไม่ได้สิทธิประโยชน์	- พัฒนากองทุนสวัสดิการภาค ประชาชนในมิติคุณภาพชีวิตควบคู่ ไปด้วย เชื่อมโยงกิจกรรมสังคม วัฒนธรรม และการดูแลสิ่งแวดล้อม -เป็นการ ใช้มาตรการทางการคลัง “เพิ่มพลังประชาชน”	- เมื่อเริ่มระบบ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ได้รับทุกคน ถ้าคิดฐานครอบครัวที่มี คนบางส่วนจ่าย บางคนก็ได้รับ ประโยชน์ไปแล้วโดยไม่ต้องจ่าย - กระจายการจัดเก็บเงิน ผู้เก็บเงินได้รับ ค่าตอบแทนตามส่วนที่จัดเก็บได้ เช่น 3%

ประเด็น	สุวัฒนา ศรีภิรมย์ สำนักนโยบายการออมและการลงทุน	ผศ. ดร.วรวรรณ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ	ศ.ดิเรก/ อ.มัทนา คณะเศรษฐศาสตร์ ม.ธ.	ดร. วรวรรณ TDRI
9.ระบบการจ่ายเงิน	- ตามวิธีการที่กองทุนการออมชุมชนกำหนดขึ้นที่อปท. เช่น อบต. , เทศบาล , เขต : กทม. (หรือประกันสังคมพื้นที่)	-	- ใช้ฐานกองทุนสวัสดิการภาคประชาชน	-
10.สถานะ	- กองทุนการออมเพื่อการชราภาพภาคประชาชนจะเป็นกองทุนระดับชาติกองหนึ่งในระบบบำนาญบำนาญแห่งชาติ เช่นเดียวกับกองทุน กบข. ประกันสังคม กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ	- เป็นระบบบำนาญแห่งชาติแบบบังคับ ที่รัฐ (ส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น)มีส่วนในบริหารจัดการกองทุน	- กองทุนสวัสดิการภาคประชาชน	- กองทุนบำนาญ ระดับชาติ
11.จุดแข็ง/จุดอ่อน	- ทำแบบค่อยเป็นค่อยไป - คิดเชื่อมโยงต่อยอดจากฐานกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ทำอยู่	- ผ่านการศึกษา วิเคราะห์จากแนวคิดกองทุนสวัสดิการชุมชน ในรูปแบบที่จะลดรายจ่ายวันละบาทเพื่อสวัสดิการ ของครอบครัว ยอดแล้วจึงศึกษาความเป็นไปได้ของการสร้างระบบบำนาญในระดับชาติ - จำนวนเงินออมต่อหัวค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับค่าครองชีพแรงงานนอกระบบที่มีรายได้ไม่แน่นอน - การสร้างแรงจูงใจมีทางเลือกที่หลากหลายและยืดหยุ่น - รัฐต้องเข้ามามีส่วนช่วยสมทบค่อนข้างมาก	- ใช้ฐานกองทุนสวัสดิการภาคประชาชน ที่เน้นให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง - คิดเชื่อมโยงกับมิติสังคม	- คิดจากฐานครอบครัว คนใกล้ชิดได้รับสวัสดิการ ทำแบบเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข - ทำปูพรมทั่วประเทศ ที่อย่างน้อยก็มีความมาตรฐานขั้นต่ำเท่าเทียมกัน - ปรับจากเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มาเป็นแบบบำนาญถ้วนหน้า

ที่มา : เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง ข้อเสนอระบบการออมเพื่อการชราภาพ/หลักประกันด้านรายได้ผู้สูงอายุ ของ สุวัฒนา ศรีภิรมย์

2.5 ประเทศที่มีการจัดสวัสดิการด้านการชราภาพ

2.5.1 ประเทศนิวซีแลนด์

ขอบข่ายความคุ้มครอง ครอบคลุมทุกคนที่อยู่ในประเทศนิวซีแลนด์

ระบบการเงิน รัฐบาลรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด นอกจากนี้ยังดูแลค่าใช้จ่ายกรณีเจ็บป่วย คลอดบุตร ว่างงาน และสงเคราะห์ครอบครัวด้วย

เงื่อนไขการเกิดสิทธิ

1. ปัจจุบันกำหนดอายุเกษียณ 65 ปี
2. พำนักในประเทศ 10 ปีหลังอายุ 20 ปี (เมื่ออายุ 50 ปี แล้วต้องอยู่ในประเทศอย่างน้อยอีก 5 ปี)
3. ไม่มีรายได้อื่นหรือต้องมีการตรวจสอบการออกจากงาน เนื่องจากการเกษียณอายุ
4. กรณีไปอยู่ต่างประเทศนานๆ ต้องทำความตกลง
5. แบ่งส่วนรับได้ (ถึงร้อยละ 50) ในกรณีอื่นๆ

ประโยชน์ทดแทนรูปเงินสดสำหรับผู้ประกันตน

บำนาญชราภาพ จ่ายในอัตรา NZ\$255.27 ต่อสัปดาห์ และจ่าย NZ\$ 212.69 ต่อสัปดาห์ถ้าหากเป็นคนโสดที่อยู่อาศัยตามลำพัง ถ้าอยู่ด้วยกันและร่วมกันออกค่าที่พักจะได้รับ NZ\$ 233.80 (gross) และ NZ\$ 195.84 (net) ต่อสัปดาห์ คู่สมรสที่สูงอายุจะได้รับ NZ\$ 384.28 (gross) และ NZ\$ 325.58 (net) หน่วยงานบริหารโครงการ Department of Work and Income (Work and Income New Zealand-WINZ) บริหารโครงการบำนาญทั้งหมด โดยมีสำนักงานท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงาน

2.5.2 ประเทศมาเลเซีย

ขอบข่ายความคุ้มครอง

กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เป็นระบบครอบคลุมแบบบังคับสำหรับลูกจ้างภาคเอกชน ลูกจ้างภาครัฐ ที่ไม่มีระบบบำนาญ และคนงานชาวต่างชาติ และครอบคลุมแบบสมัครใจสำหรับผู้ทำงานบ้าน ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ลูกจ้างภาครัฐที่มีระบบบำนาญ ทั้งนี้ไม่ครอบคลุมบุคลากรของกองทัพ

ระบบการเงิน

ผู้ประกันตน จ่ายสมทบร้อยละ 11 ของรายได้ ตามที่กำหนดไว้ในระดับค่าจ้าง ผู้ประกอบอาชีพอิสระจ่าย 50-5,000 ริงกิต

เงื่อนไขการเกิดสิทธิ

ประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ อายุครบ 55 ปี หรืออายุเท่าไรก็ได้ถ้าย้ายถิ่นพำนักไปอยู่ในต่างประเทศอย่างถาวร

ประโยชน์ทดแทนรูปเงินสด

จ่ายเป็นเงินก้อนกับเงินสะสมบวกดอกเบี้ยที่เกิดขึ้น เงินสะสมทั้งหมดอาจขอรับเป็นรายเดือน หรือผู้ประกันตนที่มีอายุ 55 ปี อาจขอรับเงินสะสมเพียงบางส่วนเป็นเงินก้อนและส่วนที่เหลือขอรับเป็นรายงวด ทั้งนี้เงินรายงวดอาจถอนปีละครั้งก็ได้ ภายหลังจากอายุครบ 55 ปีเงินสะสมที่สมาชิกจ่ายเข้ากองทุนจะถูกแบ่งเป็น 3 กองทุน แต่ละบัญชีจะมีเงื่อนไขการถอนไม่เหมือนกัน

1. ร้อยละ 60 ของเงินสะสม จะเข้าบัญชีที่สมาชิกไม่สามารถถอนออกมาใช้ได้ จนกว่าจะอายุครบ 55 ปี
2. ร้อยละ 30 ของเงินสะสมจะเข้าบัญชีที่สมาชิกอาจถอนเพื่อซื้อหรือก่อสร้างที่อยู่อาศัย หรือชำระค่าเช่าซื้อบ้าน ส่วนที่เหลือจะถอนได้เมื่ออายุครบ 50 ปี
3. ร้อยละ 10 ของเงินสะสมจะเข้าบัญชีที่สมาชิกสามารถถอนออกมาใช้ในการรักษาพยาบาลกรณีป่วยหนัก โดยต้องได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการ

2.5.3 ประเทศญี่ปุ่น

การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นได้รับการศึกษาอย่างละเอียดจากนักวิชาการหลายท่าน เช่น Ogawa and Retherford (1997), Takayama (1998), และ Faruquee and Muhleisen (2001) ซึ่งได้กล่าวถึงโครงสร้างทางด้านประชากรของประเทศญี่ปุ่นที่มีลักษณะพิเศษ นั่นคือ อัตราการเจริญพันธุ์ลดลงอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ประมาณปี 1960 ซึ่งเป็นผลให้ประชากรในวัยแรงงานในเวลาต่อมาลดลงตามลำดับ ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น United Nations ได้รายงานไว้ใน World Population Prospects, 1950-2050 ว่า อัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นจะเพิ่มจากร้อยละ 27 ในปี 2000 เป็นร้อยละ 47 ในปี 2025 นั้นหมายถึง จำนวนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปจะมีมากถึง 47 คนต่อจำนวนประชากรในวัยแรงงาน (อายุ 20-64 ปี) จำนวน 100 คน ในปี 2025 นโยบายที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่นจึงมีความสำคัญและได้รับความสนใจไม่น้อย

หลักประกันด้านรายได้

ประเทศญี่ปุ่นมีระบบประกันสังคม 2 ประเภทที่นับได้ว่าเป็นหลักประกันด้านรายได้ของผู้สูงอายุนั้นคือ

National Pension Insurance Scheme (NPI) คือประกันสังคมแบบهامาจ่ายไป ที่ให้ประโยชน์ทดแทนในอัตราคงที่แก่ผู้ประกันตนที่มีอายุระหว่าง 20-60 ปี ที่ส่งเงินสมทบในอัตราที่กำหนดในแต่ละปี ผู้มีสิทธิรับบำนาญจะต้องมีอายุครบ 65 ปี หรือส่งเงินสมทบไม่ต่ำกว่า 25 ปี หากผู้ประกันตนต้องการรับสิทธิประโยชน์ก่อน สามารถรับได้เมื่ออายุครบ 60 ปีขึ้นไป แต่ประโยชน์ทดแทนจะลดลงตามสัดส่วน หรือหากต้องการเลื่อนเวลารับเงินบำนาญไปเป็นอายุ 70 ปี ผู้ประกันตนจะได้รับประโยชน์ทดแทนเพิ่มขึ้น ในปี 2004 ประโยชน์ทดแทนสูงสุดคือ 66,200 เยนต่อเดือน โดยรัฐบาลจัดสรรงบประมาณสมทบจำนวน 1/3 ของเงินกองทุน

Employees' Pension Insurance Scheme (EPI) คือ ประกันสังคมภาคบังคับที่ให้ประโยชน์ทดแทนในอัตราที่แปรผันตามรายได้สำหรับลูกจ้าง ซึ่งเดิมใช้วิธีการจ่ายบำนาญแบบหามาจ่ายไปหรือระบุประโยชน์ทดแทนก่อนที่จะเริ่มต้นใช้การจ่ายแบบระบุเงินออมในปี 2001 ผู้ประกันตนและนายจ้างจะต้องส่งเงินสมทบฝ่ายละเท่าๆ กัน คือ อัตราร้อยละ 6.79 ต่อเดือนของเงินได้ก่อนหักภาษี (ข้อมูลปี 2004) ผู้ที่มีสิทธิรับบำนาญจะต้องอายุ 60 ปีขึ้นไปและส่งเงินสมทบไม่ต่ำกว่า 25 ปี ประโยชน์ทดแทนสูงสุดหลังจากการปฏิรูปในปี 2004 คือ ประมาณร้อยละ 60 ของรายได้เฉลี่ย

หลักประกันด้านรายได้ทั้งสองประเภทมีประโยชน์ทดแทนในรูปของเงินสงเคราะห์ให้กับผู้ที่พึ่งพิงผู้ประกันตน (คู่สมรสที่ไม่มีรายได้และบุตรอายุไม่เกิน 18 ปี) เงินชดเชยกรณีพิการและเงินชดเชยกรณีเสียชีวิต ซึ่งหากผู้ประกันตนได้รับเงินสงเคราะห์จาก EPI แล้ว NPI จะไม่จ่ายเงินสงเคราะห์ให้อีก การระบุประโยชน์ทดแทนที่ผู้ประกันตนจะได้รับในขณะที่ประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นนี้ทำให้เกิดปัญหาในด้านงบประมาณของกองทุนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

Faruqee and Muhleisen (2001) ได้ศึกษาผลกระทบของภาระผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นต่องบประมาณของรัฐบาลญี่ปุ่นโดยใช้แบบจำลอง MULTIMOD ภายใต้สถานการณ์ที่รัฐให้เงินอุดหนุนแก่ระบบประกันสังคมประมาณร้อยละ 20 ของประโยชน์ทดแทนนั้น การศึกษาพบว่าจะมีผลทำให้มูลค่าปัจจุบันของภาระด้านบำนาญนั้นสูงถึงร้อยละ 110 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ผู้ประกันตนของ NPI จะต้องเพิ่มอัตราเงินสมทบอีก 105 เท่าภายในอีก 25 ปีข้างหน้าจึงจะทำให้ระบบมีความยั่งยืน ส่วนอัตราเงินสมทบของ EPI นั้นจะต้องเพิ่มให้สูงถึงร้อยละ 50 ภายในอีก 50 ปีข้างหน้าจึงจะทำให้ระบบมีความอยู่รอดได้

Shigeyuki and Krongkaew (2006) ได้กล่าวถึงปัญหาของ NPI ในประเทศญี่ปุ่นว่ามีช่องโหว่ที่ทำให้ผู้มีรายได้อิสระสมัครเป็นผู้ประกันตนแบบสมัครใจ ทำให้มีการหลีกเลี่ยงการส่งเงินสมทบรายเดือนให้กองทุน เช่นในปี 2002 ประมาณร้อยละ 37 ของผู้มีรายได้อิสระ 18 ล้านคน ไม่ได้ส่งเงินสมทบให้กับ NPI รัฐบาลญี่ปุ่นคาดการณ์ว่า กองทุนได้รับเงินจากผู้ประกันตนเพียงร้อยละ 35 เท่านั้น รัฐบาลจะต้องเพิ่มเงินสมทบจากการเก็บภาษีและลดประโยชน์ทดแทนบางส่วน จึงจะทำให้ระบบจ่ายตามกติกามีความอยู่รอดต่อไปได้

ในปี 2004 รัฐบาลญี่ปุ่นได้มีแนวทางการปฏิรูปเพื่อแก้ไขวิกฤตของระบบบำนาญ (Shigeyuki and Krongkaew, 2006) กล่าวคือ (1) ให้เพิ่มอัตราเงินสมทบของ EPI ร้อยละ 0.354 ทุกปีจนถึงร้อยละ 18.30 ในปี 2017 (2) ให้ลดประโยชน์ทดแทนร้อยละ 0.9 ทุกปีเป็นเวลา 20 ปี โดยประโยชน์ทดแทนจะถูกลดลงตามลำดับจนถึงร้อยละ 50 ของรายได้เฉลี่ยก่อนรับบำนาญในปี 2023 (3) ให้รัฐบาลเพิ่มงบประมาณสำหรับเงินสมทบกองทุนจาก 1/3 เป็น 1/2 ของประโยชน์ทดแทนภายในปี 2009 และ (4) ให้เก็บภาษีจากประโยชน์ทดแทนในอัตราที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2005 เป็นต้นไป

การศึกษาหลักประกันด้านรายได้ของประเทศญี่ปุ่นชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลควรที่จะสังเกตอัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิดและเลือกใช้นโยบายการสร้างหลักประกันด้านรายได้

เหมาะสม เพราะจะมีผลต่องบประมาณและการจ่ายเงินทดแทนที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จะเห็นได้ว่าเดิมประเทศญี่ปุ่นให้ประโยชน์ทดแทนค่อนข้างสูงแล้วจึงปรับลดลงแต่อัตราเงินสมทบนั้นปรับเพิ่มสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้จะมีผลกระทบต่อแรงจูงใจในการทำงานและรายได้ของผู้ประกันตน ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในการบริหารกองทุนได้

ระบบการออมของผู้สูงอายุในญี่ปุ่น (สำนักงานแรงงานในประเทศญี่ปุ่น)

1. ระบบการออมของผู้สูงอายุในญี่ปุ่น อยู่ในรูปของระบบประกันเงินบำนาญ (Pension Insurance) ซึ่งมี 3 ประเภท คือ

1.1 ประเภทที่ 1 เงินบำนาญขั้นพื้นฐาน (National Pension หรือ Kokumin Nenkin Hoken) รัฐบาลบังคับให้ผู้มีอายุ 20 ปีขึ้นไปทุกคนเข้าระบบประกันประเภทนี้ โดยครอบคลุมผู้ที่ไม่ได้ทำงานหรือประกอบอาชีพอิสระ โดยอัตราเบี้ยประกัน 14,410 เยนต่อเดือน

1.2 ประเภทที่ 2 เงินบำนาญสำหรับผู้มีงานทำ แบ่งเป็น

1.2.1 สำหรับลูกจ้างภาคเอกชน (Employees' Pension Insurance หรือ Kosei Nenkin Hoken) ซึ่งทั้งนายจ้างบริษัทและลูกจ้างต้องจ่ายเบี้ยประกันในสัดส่วนเท่าๆ กัน ในอัตราร้อยละ 14.996 ของเงินเดือน (ฝ่ายละร้อยละ 7.498)

1.2.2 สำหรับข้าราชการ Kyosai Nenkin Hoken ซึ่งคล้ายกับ Kosei Nenkin โดยนายจ้างในที่นี้คือ รัฐต้องจ่ายเบี้ยประกันด้วยในสัดส่วนเท่าๆ กัน ฝ่ายละครึ่งหนึ่ง โดยมีอัตราร้อยละ 11.876-14.896 ของเงินเดือน

1.3 ประเภทที่ 3 เงินทุนสมทบที่เพิ่มของ Kosei Nenkin, Kyosei Nenkin และ Kokumin Nenkin สำหรับผู้ที่ต้องการจะรับเงินบำนาญในอัตราที่สูงจากประเภทที่ 1 และ 2 ขึ้นไป โดยต้องจ่ายเงินเบี้ยประกันเพิ่มจากอัตราข้างต้น (เป็นภาคสมัครใจ)

2. ผู้ประกันตนทุกประเภทจะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญตั้งแต่อายุ 65 ปี สำหรับประเภทที่ 1 เงินบำนาญขั้นพื้นฐาน ซึ่งบุคคลที่จ่ายเบี้ยประกัน 25 ปี (300 เดือน) ขึ้นไปเท่านั้นที่จะมีสิทธิได้เงินบำนาญตั้งแต่อายุ 65 ปีนี้ จำนวนเงินที่จะได้นั้นขึ้นกับระยะเวลาการจ่ายเงินสมทบ และยอดเงินที่ได้จ่าย เช่น เป็นผู้ที่จ่ายตั้งแต่อายุ 20 ปี ถึง 60 ปี เป็นระยะ 40 ปีเต็ม จะได้ 792,100 เยนต่อปี (ปี 2551) ส่วนประเภทที่ 2 และ 3 หากผู้ประกันตนมีเงินเดือน 400,000 เยน จ่ายเบี้ยประกัน 57,000 เยนต่อเดือน จะได้รับเงินบำนาญเดือนละ 183,000 เยน

2.5.4 ประเทศเกาหลี

ประเทศเกาหลีมีวิวัฒนาการด้านการดูแลผู้สูงอายุมาตั้งแต่ก่อนปี 1860 ดังจะเห็นได้จากนโยบายช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากจนด้วยการให้อยู่ในสถานสงเคราะห์ซึ่งเริ่มก่อตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกในปี 1918 และมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 8 แห่งในปี 1945 อันเป็นปีที่สิ้นสุดการเป็นอาณานิคมของประเทศญี่ปุ่น ในระหว่างปี 1950-60 ผู้สูงอายุของประเทศเกาหลีส่วนใหญ่ประสบปัญหาความยากจน รัฐจึงมีนโยบายช่วยเหลือ

ผ่านระบบประโยชน์ทดแทนภายใต้กฎหมายมาตรฐานแรงงานปี 1953 ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุที่เคยเป็นข้าราชการและทหารได้รับเงินบำนาญจากระบบประกันสังคมที่ก่อตั้งขึ้นในปี 1960 และ 1963 ตามลำดับ

หลักประกันด้านรายได้

แหล่งรายได้ของผู้สูงอายุในประเทศเกาหลี (Sung-jae Choi 2002) คือ

1. Public Pension ประกอบด้วยโครงการสำหรับข้าราชการและโครงการสำหรับผู้จ้างทั่วไป ปัจจุบันผู้จ้างและนายจ้างต้องส่งเงินสมทบในอัตราที่เท่ากัน คือ ร้อยละ 4.5 ของเงินเดือนผู้จ้าง ในปี 2001 มีผู้ประกันตนในระบบบำนาญ ประมาณ 16 ล้านคนหรือประมาณร้อยละ 76.2 ของผู้จ้างทั้งหมด และผู้ที่อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปได้รับประโยชน์มีจำนวนประมาณ 447,000 คน หรือร้อยละ 8.6 ของผู้สูงอายุทั้งหมด

2. Public Assistance Programmes เป็นโครงการให้ความช่วยเหลือจากรัฐตามมาตรฐานขั้นต่ำในการดำรงชีวิต หรือโครงการ The National Basic Livelihood Security Programmes (NBLIS) ซึ่งช่วยเหลือทั้งผู้สูงอายุและบุคคลทั่วไปที่ยากจนหรือไม่มีที่พึ่งให้สามารถดำรงชีวิตได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ โดยมีงบประมาณจากรัฐบาลกลางร้อยละ 80 และรัฐบาลท้องถิ่นร้อยละ 20 ในปี 2001 มีผู้ที่มีอายุมากกว่า 65 ปีประมาณร้อยละ 8 ได้รับความช่วยเหลือจากโครงการนี้

3. Elder Respect Pension เป็นโครงการให้เงินบำนาญแก่ผู้ที่มีอายุมากกว่า 65 ปี ซึ่งมีฐานะยากจน แต่ไม่มีสิทธิในการได้รับเงินบำนาญในระบบหรือรับความช่วยเหลือจาก NBLIS โครงการนี้ได้รับเงินสมทบจากรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นในอัตราส่วนที่เท่ากัน

4. Senior Discount Programmes เป็นโครงการที่ให้ส่วนลดแก่ผู้สูงอายุในด้านการโดยสารของรัฐ การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ โครงการนี้ได้รับเงินงบประมาณจากรัฐบาลท้องถิ่น

5. Employment Promotion Programmes เป็นการให้บริการจัดหางานให้ผู้ที่มีอายุระหว่าง 55-64 ปี โดยมีหน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงแรงงาน และกระทรวงสาธารณสุขและสวัสดิการ เป็นศูนย์กลางในการจัดหางานให้ผู้สูงอายุ ภายใต้กฎหมาย The Older Workers Employment Promotion Law ที่ระบุให้หน่วยงานที่มีลูกจ้างประจำตั้งแต่ 300 คนขึ้นไปต้องมีผู้สูงอายุทำงานจำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ของคนงานทั้งหมด

6. Retirement Benefit Programmes เป็นโครงการที่ระบุไว้ตามกฎหมายให้นายจ้างจ่ายเงินก้อนเมื่อลูกจ้างเกษียณหรือออกจากงานเป็นจำนวน 1 เดือนต่อปี ให้แก่ลูกจ้างที่ทำงานมากกว่า 1 ปีขึ้นไป ปัจจุบันรายได้ส่วนนี้เป็นรายได้หลักของผู้ที่เกษียณแต่ยังไม่ได้รับบำนาญจากระบบ

2.5.5 กลุ่มประเทศลาตินอเมริกา

หากจะกล่าวถึงแนวทางที่จะทำให้นโยบายหลักประกันทางด้านรายได้ของผู้สูงอายุมีความอยู่รอด ธนาคารโลกมักจะอ้างถึงประสบการณ์การแปรรูประบบบำนาญของกลุ่มประเทศลาตินอเมริกา (ตัวอย่างเช่น การศึกษาของ Indermit et al.2005) ซึ่งหลายประเทศเคยประสบปัญหาเรื่องรัฐบาลอาจมีเงิน

ไม่พอจ่ายให้ผู้ประกันตนในโครงการบำนาญที่ระบุประโยชน์ทดแทน แบบจ่ายตามกติกา เพราะต้องจ่ายผลประโยชน์ที่ระบุไว้มากกว่าเงินที่เรียกเก็บมาได้ ประเทศชิลีนับว่าเป็นประเทศต้นแบบของการเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้เพราะต้องการลดรายจ่ายด้านเงินสมทบจากภาครัฐ การแปรรูประบบบำนาญเริ่มขึ้นเมื่อปี 1981 ด้วยการให้ผู้ประกันตนเลือกที่จะเปลี่ยนแปลงการสมทบเงินจากแบบหามาจ่ายไป (pay as you go) มาเป็นแบบที่ระบุเงินออม (defined contribution) กล่าวคือ จากเดิมที่เงินบำนาญของผู้สูงอายุมาจากเงินสมทบของแรงงานในระบบและภาษีของรัฐ ได้ถูกการแปรรูปเปลี่ยนมาเป็นการระบุจำนวนเงินที่ผู้ออมหรือลูกจ้างต้องสมทบเข้ากองทุน ซึ่งกองทุนนี้จะแยกบัญชีเป็นรายบุคคล (Individual savings account) แผนการออมนี้มีทั้งแบบบังคับและแบบสมัครใจ มีเอกชนบริหารกองทุน โดยรัฐบาลจะรับประกันผลตอบแทนเฉลี่ยและการันตีว่ากองทุนจะไม่ล้ม

รายงานของ The Chilean AFP Association ในปี 2004 กล่าวว่า ระบบการจ่ายบำนาญแบบระบุเงินออมของประเทศชิลีได้จัดเก็บเงินสมทบจากลูกจ้างในอัตราร้อยละ 12.3 ของค่าจ้างต่อเดือน (ซึ่งน้อยกว่าระบบหามาจ่ายไปที่ผู้ประกันตนต้องส่งเงินสมทบในอัตราร้อยละ 19 ของค่าจ้างต่อเดือน) AFP มีการกำหนดเงินบำนาญขั้นต่ำและมาตรฐานด้านค่าธรรมเนียมเพื่อแสดงถึงความมั่นคงของระบบกองทุน มีประกันสำหรับความทุพพลภาพและเพื่อทายาทของผู้ประกันตน นอกจากนี้ กองทุนยังตั้งเงินสำรองร้อยละ 1 ของเงินทุนที่บริหารเพื่อเป็นความคุ้มครองขั้นต่ำสำหรับเงินปันผลผู้ประกันตนจะต้องส่งเงินสมทบอย่างน้อย 20 ปี จึงจะมีสิทธิได้รับเงินบำนาญ แต่หากลูกจ้างมีรายได้น้อยหรือตกงานทำให้ไม่สามารถส่งเงินสมทบได้ตามจำนวนเงินสะสมขั้นต่ำสำหรับบำนาญ รัฐบาลจะจ่ายสมทบส่วนต่างให้

แนวทางการแปรรูประบบบำนาญของชิลีได้กลายเป็นที่มาของ “ทฤษฎีเสาหลายหลัก” หรือ multi-pillar approach ในด้านการสร้างหลักประกันทางรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุในเวลาต่อมา เพราะความสำเร็จของการนำทฤษฎีเสาหลายหลักไปประยุกต์ใช้ทำให้อัตราภาระการจ่ายบำนาญต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศชิลีลดลง แรงจูงใจของการสะสมเพื่อบำนาญเพิ่มขึ้นและกิจกรรมการเงินในตลาดทุนมีการพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ในปี 2003 ประชากรผู้มีงานทำของประเทศชิลีมากกว่าร้อยละ 60 ออมเงินกับระบบบำนาญแบบระบุเงินออม ในขณะที่ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกมากกว่าร้อยละ 40 กำลังได้รับเงินบำนาญ ความสำเร็จของประเทศชิลีได้นำไปสู่การแปรรูประบบบำนาญของ 11 ประเทศในลาตินอเมริกา นั่นคือ เปรู (ปี 1992) โคลัมเบีย (ปี 1993) อาร์เจนตินา (ปี 1994) อุรุกวัย (ปี 1996) เม็กซิโกและเอลซาวาดอร์ (ปี 1997) โบลิเวีย (ปี 1998) คอสตาริกา (ปี 2000) นิการากัว (ปี 2000) เอกวาดอร์ (ปี 2001) และมินิกันรีพับลิค (ปี 2003)

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การแปรรูประบบบำนาญของประเทศชิลีได้รับความนิยมคือ ความเป็นไปได้ในการลดปัญหาด้านงบประมาณแบบหามาจ่ายไปหรือระบุประโยชน์ทดแทน เนื่องจากโครงสร้างประชากรในหลายประเทศมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ทำให้อัตราพึ่งพิงของผู้สูงอายุมิแนวโน้มสูงขึ้น หากประเทศยังคงใช้ระบบบำนาญแบบหามาจ่ายไป คนวัยทำงานจะต้องส่งเงินสมทบมากขึ้นและรัฐบาลจะต้องเก็บรายได้จากภาษีเพิ่มขึ้น เพื่อให้มีเงินเพียงพอสำหรับจ่ายบำนาญ การแปรรูประบบ

บำนาญมาเป็นแบบระบุนิยามเงินออมได้ช่วยลดภาระรายจ่ายของรัฐบาลเพราะผลประโยชน์ที่ผู้ประกันตนจะได้รับขึ้นอยู่กับจำนวนเงินออมที่สมทบและผลตอบแทนที่ได้จากการที่กองทุนนำเงินส่วนนี้ไปลงทุน ซึ่งเงินสมทบนี้เป็นเงินออมส่วนบุคคลเพื่อให้ผู้ประกันตนได้ใช้เองเมื่อเกษียณอายุ ระบบการจ่ายบำนาญแบบระบุนิยามเงินออมจึงสามารถสร้างแรงจูงใจให้ลูกจ้างเพราะจำนวนเงินบำนาญที่ได้รับจะมีความสัมพันธ์กับเงินออมที่ลูกจ้างเก็บสะสมไว้ในช่วงที่ทำงานได้ กล่าวคือ ระบบการจ่ายบำนาญแบบระบุนิยามเงินออมจะช่วยสร้างหลักประกันด้านรายได้ให้กับผู้มีงานทำ แต่จะไม่ใช่วิธีที่จะช่วยกระจายรายได้ไปสู่ผู้สูงอายุที่ยากจน

ธนาคารโลกได้ทำการศึกษาถึงผลของการเปลี่ยนแปลงและเสนอให้นำทฤษฎีเสาหลักหลักไปเป็นแนวทางปฏิบัติในเรื่องหลักประกันทางด้านรายได้ของผู้สูงอายุในหลาย ๆ ประเทศ รวมทั้งประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ยังคงมีปัญหาคือพบจากการนำทฤษฎีเสาหลักหลักไปปฏิบัติ เช่น การให้ลูกจ้างเลือกที่จะอยู่ในระบบเก่าหรือใหม่ดังเช่นที่ปฏิบัติในประเทศโคลัมเบีย เปรู และอาร์เจนตินา ซึ่งก่อให้เกิดความไม่แน่นอนด้านหนี้สินของภาคการคลัง ในขณะที่การรับประกันผลตอบแทนเฉลี่ยของรัฐบาลประเทศชิลีกำลังจะก่อให้เกิดปัญหาด้านรายจ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น (Indermit et al., 2005) อาจกล่าวได้ว่าปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจากขั้นตอนการแปรรูป ส่วนในด้านหลักการนั้นยังคงมีข้อสังเกตที่ผู้กำหนดนโยบายต้องพิจารณา เช่น การตัดสินใจด้านการลงทุนของกองทุนภาคบังคับมีความน่าเชื่อถือเพียงใด หากให้รัฐบาลจัดการกองทุนแล้วหน่วยงานใดจะตรวจสอบความผิดพลาดในการดำเนินงานของรัฐบาล หรือหากให้รัฐบาลทำหน้าที่ทั้งกำกับตรวจสอบและรับประกันกองทุนจะทำให้รัฐมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการครอบครองกองทุนนั้นหรือไม่ ธนาคารโลกกล่าวว่า ความสำเร็จของการสร้างหลักประกันด้านรายได้ไม่ใช่เป็นเพียงการแปรรูประบบบำนาญ แต่เป็นการกระตุ้นให้ทุกคนรับผิดชอบในการสร้างหลักประกันด้านรายได้เพื่อตนเองในวัยสูงอายุ

การศึกษาของ Indermit et al. (2005) กล่าวว่า การแปรรูประบบบำนาญของกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาให้บทเรียนที่สำคัญด้านนโยบายการสร้างหลักประกันด้านรายได้ โดยเฉพาะด้านมาตรการป้องกันความยากจนของผู้สูงอายุ ซึ่งรัฐควรจะใช้ระบบการจ่ายตามกติกา (Defined Benefit System) โดยแยกการบริหารจัดการกองทุนต่างหากจากเงินออมรูปแบบอื่นๆ กองทุนนี้ควรจะมีไว้สำหรับผู้ด้อยโอกาสเท่านั้น โดยเงินที่จ่ายให้ควรจะทดแทนการออมในกรณีที่ไม่สามารถหารายได้เพียงพอในวัยทำงาน สำหรับประเทศที่นำระบบการออมแบบระบุจำนวนเงินไปใช้ ผู้กำหนดนโยบายควรคำนึงถึงอัตราเงินสมทบภาคบังคับของลูกจ้างเพราะอัตราที่สูงเกินไปจะทำให้ลดแรงจูงใจในการออม ควรเลือกผู้จัดการกองทุนที่มีประสิทธิภาพและความสามารถในการจัดการความเสี่ยงของการลงทุน กองทุนมีความโปร่งใสหรือสามารถตรวจสอบได้ และควรมีการกระจายการลงทุนในต่างประเทศเพื่อลดความเสี่ยง

นอกจากการแปรรูประบบบำนาญมาเป็นแบบระบุจำนวนเงินแล้ว แนวทางอื่นในการสร้างหลักประกันด้านรายได้ให้แก่ผู้สูงอายุที่กำลังได้รับความสนใจในปัจจุบันคือ ระบบการจ่ายบำนาญแบบ NDC (National or Non-financial Defined Contribution Pension Scheme) ระบบนี้ได้ถูกคิดค้นและ

นำมาใช้เป็นครั้งแรกในปี 1994 โดยประเทศสวีเดน (Holzmann, Robert and Edward Palmer (eds.) (2006), Pension Reform: Issues and Prospects for Non-financial Defined Contribution Scheme, Proceeding for the NDC Conference in Sandham, Sweden, September 28-30, 2003 Washington D.C., World Bank) เป็นการปรับหรือพัฒนาระบบการจ่ายบำนาญแบบหามาจ่ายไป (PAYG) ให้มีความสมดุลมากขึ้น กล่าวคือ จ่ายประโยชน์ทดแทนรายปีจากการคำนวณโดยใช้กฎคณิตศาสตร์การประกันภัย (actuarial rule) ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ 3 ตัวแปร คือ ผลประโยชน์ที่ควรได้รับจากบำนาญ อัตราดอกเบี้ยที่ใช้คำนวณเงินบำนาญรายปี และจำนวนปีที่คาดว่าจะมีชีวิตอยู่ต่อไปหลังจากเกษียณ การจ่ายบำนาญแบบ NDC ช่วยแก้ไขให้ระบบ PAYG มีความสมดุลมากขึ้น เพราะสามารถเปลี่ยนแปลงอายุเกษียณและประโยชน์ทดแทนได้เป็นรายบุคคล โดยรัฐบาลสามารถเข้ามามีบทบาทในการให้หลักประกันด้านรายได้ขั้นต่ำเพื่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงจาก PAYG เป็น NDC มีเงื่อนไขที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ 4 ประการ คือ กระบวนการทางบัญชีที่ก่อให้เกิดรายได้ตลอดชั่วอายุขัย กระบวนการเชื่อมโยงผลประโยชน์จากบำนาญกับโครงสร้างประชากรและเศรษฐกิจมหภาค กฎคณิตศาสตร์การประกันภัยที่ใช้แปลงค่าผลประโยชน์จากบำนาญเป็นเงินได้รายปี และภาระประโยชน์ทดแทนในอนาคตที่ไม่รวมอยู่ในงบประมาณของรัฐ

การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนและสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุในหลายประเทศได้นำไปสู่การกำหนดและปรับนโยบายให้สอดคล้องกับประเด็นต่างๆ ที่สัมพันธ์กับความต้องการของผู้สูงอายุ นโยบายด้านหลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐานที่กล่าวถึง ประกอบด้วย หลักประกันด้านรายได้ (ที่รวมถึงเงินบำนาญและผลประโยชน์อื่นๆ ที่จะได้รับเมื่อเกษียณอายุ) การรักษาพยาบาล ที่อยู่อาศัยและการดูแลระยะยาว ผลจากการทบทวนนโยบายเพื่อผู้สูงอายุในต่างประเทศทำให้ได้ข้อสังเกตในการสร้างและขยายหลักประกันทางสังคมด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุ โดยรัฐควรมีมาตรการกระตุ้นให้ทุกคนรับผิดชอบในการออมเพื่อเป็นหลักประกันด้านรายได้ในวัยสูงอายุโดยเพิ่มช่องทางหรือเครื่องมือทางการเงินสำหรับการออมหรือการลงทุนเพื่อเกษียณ ควรมีเงินกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสหรือมีหลักประกันเพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ขั้นต่ำสำหรับการดำรงชีพ มีมาตรการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำงานต่อหรือมีงานทำ หากผู้สูงอายุต้องการหารายได้เพิ่มหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ระบบบำนาญแบบระบุเงินออมจะช่วยลดรายจ่ายภาครัฐ และการแปรูปนั้นควรเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป

2.5.6 ประเทศชิลี

ขอบข่ายความคุ้มครอง

โครงการบำนาญระบบเดิม ครอบคลุมผู้มีรายได้จากค่าจ้างและผู้ประกอบอาชีพอิสระ ส่วนโครงการสำหรับผู้มีรายได้จากเงินเดือนครอบคลุมลูกจ้างที่มีเงินเดือนในภาคเอกชน นอกจากนี้ ยังมีระบบพิเศษสำหรับลูกจ้างในสาขาอาชีพต่างๆ รวมมากกว่า 35 สาขาอาชีพ เช่น พนักงานรถไฟ ผู้ทำงานในทะเลและพนักงานท่าเรือ ลูกจ้างของรัฐ บุคลากรในกองทัพ

โครงการบำนาญระบบใหม่' ครอบคลุมคนงานทั้งที่มีรายได้จากค่าจ้างและรายได้จากเงินเดือน เป็นระบบบังคับ ส่วนผู้ประกอบการอาชีพอิสระสามารถเข้าโครงการได้ตามความสมัครใจ ตั้งแต่เริ่มใช้โครงการใหม่ในเดือนพฤษภาคม 2524 จึงให้ยกเลิกระบบเก่า ดังนั้น คนงานที่เข้าสู่ภาคกำลังแรงงาน ภายหลังจากวันที่ 31 ธันวาคม 2525 จึงถูกบังคับให้เข้าสู่ระบบใหม่

ระบบการเงิน

โครงการบำนาญระบบเดิม

1. ผู้ประกันตนผู้มีรายได้จากค่าจ้างจ่ายเงินสมทบร้อยละ 18.84 ของค่าจ้าง
2. ผู้มีรายได้จากเงินเดือนจ่ายเงินสมทบร้อยละ 20.7 ของเงินเดือน
3. นายจ้างไม่ต้องจ่ายสมทบ
4. รัฐบาลสนับสนุนการเงินตามความจำเป็น

โครงการบำนาญระบบใหม่

1. ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบขั้นต่ำร้อยละ 10 ของค่าจ้างหรือเงินเดือน เพื่อให้เกิดสิทธิและบำนาญชราภาพ ค่าใช้จ่ายในการบริหารโครงการร้อยละ 3 ของค่าจ้างหรือเงินเดือน
2. นายจ้างไม่ต้องจ่ายสมทบ
3. รัฐบาลสนับสนุนการเงินเพื่อค้ำประกันบำนาญขั้นต่ำ

เงื่อนไขการเกิดสิทธิ

โครงการบำนาญระบบเดิม

บำนาญชราภาพ ผู้มีรายได้จากค่าจ้างอายุ 65 ปี จ่ายเงินสมทบครบ 1,040 สัปดาห์ หรือ 800 สัปดาห์ แต่ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของระยะเวลานับตั้งแต่เข้าสู่ระบบ (สำหรับชาย) หรืออายุ 60 ปี จ่ายเงินสมทบครบ 520 สัปดาห์ (สำหรับหญิง) ส่วนลูกจ้างที่มีรายได้จากเงินเดือนต้องอายุครบ 65 ปี ส่งเงินสมทบอย่างน้อย 10 ปี (สำหรับชาย) หรืออายุ 60 ปี ส่งเงินสมทบอย่างน้อย 10 ปี (สำหรับหญิง)

โครงการบำนาญระบบใหม่

บำนาญชราภาพ ต้องเป็นผู้มีอายุ 65 ปี (ชาย) และ 60 ปี (หญิง) ส่งเงินสมทบอย่างน้อย 20 ปี อาจขอรับบำนาญก่อนครบอายุเกษียณได้ หากมูลค่างินบำนาญเท่ากับร้อยละ 50 ของค่าจ้างเฉลี่ยต่ำสุด ในระยะ 10 ปี สุดท้ายและไม่น้อยกว่าร้อยละ 110 ของบำนาญชราภาพขั้นต่ำ

ประโยชน์ทดแทนรูปเงินสด

โครงการบำนาญระบบเดิม

มีรายได้จากค่าจ้างต้องจ่ายเงินสมทบร้อยละ 50 ของค่าจ้างขั้นต่ำ (ค่าจ้างเฉลี่ยรายเดือนในระยะ 5 ปีสุดท้าย จะมีการปรับตามอัตราค่าจ้างที่เปลี่ยนไปใน 2 ปีแรก) บวกร้อยละ 1 ของค่าจ้างสำหรับทุก 50 สัปดาห์ ที่จ่ายเงินสมทบเกิน 500 สัปดาห์

บำนาญขั้นต่ำตามกฎหมายเท่ากับร้อยละ 70 ของค่าจ้างขั้นต่ำ บวกเงินเพิ่มร้อยละ 10 สำหรับทุก 150 สัปดาห์ ที่จ่ายเงินสมทบหลังเกิดสิทธิรับบำนาญ ลูกจ้างที่รับเงินเดือนจะได้รับ 1 ใน 35 ส่วนของเงินเดือนขั้นต่ำ คูณจำนวนปีที่ส่งเงินสมทบสตรีที่มีบุตรและส่งเงินสมทบเกิน 20 ปี จะได้รับเงินเพิ่ม 1 ใน 35 ส่วนของเงินเดือนขั้นต่ำ สำหรับบุตรในอุปการะแต่ละคน เงินบำนาญสูงสุดร้อยละ 100 ของเงินเดือนขั้นต่ำโดยจะมีการปรับเงินบำนาญเป็นประจำปีโดยอัตโนมัติตามความเปลี่ยนแปลงของ ดัชนีราคาผู้บริโภค

โครงการบำนาญระบบใหม่

ผู้ประกันตนได้รับเงินสมทบในส่วนของตนเอง บวกดอกเบี้ยลดด้วยค่าใช้จ่ายในการบริหาร ทั้งนี้ รัฐบาลเป็นผู้กำกับประกันบำนาญขั้นต่ำ เมื่อครบอายุเกษียณ ผู้ประกันตนสามารถถอนเงินจากบัญชีส่วนตัวเพื่อนำมาใช้จ่ายเป็นรายได้ตลอดช่วงอายุ โดยบริหารการใช้จ่ายด้วยตัวเองหรืออาจซื้อบำนาญรายงวด (Annuity) จากบริษัทประกันเอกชน หรืออาจผสมผสานทั้ง 2 ทางเลือก

หน่วยงานบริหารโครงการ

โครงการบำนาญระบบเดิม

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมกำกับดูแลนโยบายผ่าน Superintendent of Social Security บริหารโครงการโดยสถาบันกำหนดมาตรฐานประกันสังคม (Institute of Social Security Standardization)

โครงการบำนาญระบบใหม่

Superintendent of Pension Fund Management Companies กำกับดูแลนโยบายทั่วไป บริษัทจัดการกองทุนบำนาญส่วนบุคคล หรือ AFPs ทำหน้าที่บริหารเงินในบัญชีส่วนบุคคล

2.5.7 ประเทศเปรู

ขอบข่ายความคุ้มครอง

ลูกจ้างจะเลือกเป็นสมาชิกโครงการ SNP หรือ SPP ก็ได้ โดยโครงการ SNP จะครอบคลุมลูกจ้างที่มีรายได้เป็นค่าจ้างและมีรายได้เป็นเงินเดือน ทั้งในภาครัฐและเอกชนลูกจ้างในสหกรณ์ที่ลูกจ้างร่วมเป็นเจ้าของ ครู คนขับรถรับจ้างส่วนตัว ศิลปิน และคนใช้ในบ้าน นอกจากนี้ยังมีโครงการเฉพาะสำหรับชาวประมง และลูกจ้างที่มีไ้ได้อยู่ในความคุ้มครองของโครงการบำนาญแห่งชาติ และผู้ประกอบการอาชีพและผู้ทำงานในสาขาอาชีพที่ไม่อยู่ในความคุ้มครองของระบบประกันสังคม และแม่บ้านสำหรับโครงการ SPP ครอบคลุมผู้มีงานทำทุกคน ส่วนผู้ประกอบการอิสระสามารถเข้าโครงการได้ตามความสมัครใจ

ระบบการเงิน

โครงการ SNP - ผู้ประกันตนจ่ายเงินสะสมร้อยละ 13 ของรายได้

- นายจ้างไม่ต้องจ่าย
- รัฐบาลไม่จ่ายเงินสมทบแต่ให้การค้ำประกันบำนาญขั้นต่ำ และเงินอุดหนุนโครงการตามความจำเป็น
- มีการกำหนดฐานรายได้ขั้นต่ำที่ต้องส่งเงินสะสม: ผู้มีค่าจ้างขั้นต่ำตามกฎหมายส่วนผู้ทำงานบ้านมีรายได้ 1 ใน 3 ของค่าจ้างขั้นต่ำต้องส่งเงินสะสมเข้าโครงการ
- ไม่กำหนดเพดานรายได้เพื่อการส่งเงินสะสม

โครงการ SPP - ผู้ประกันตนจ่ายสะสมร้อยละ 8 ของรายได้เพื่อประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ บวกลำธรรมนิยมเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหาร ค่าประกันกรณีตายและทุพพลภาพ

- นายจ้างและรัฐบาลไม่ต้องจ่ายสมทบ

เงื่อนไขการเกิดสิทธิ

โครงการ SNP

ชายที่เกิดก่อนวันที่ 18 ธันวาคม 2475 และหญิงที่เกิดก่อนวันที่ 18 ธันวาคม 2480 ที่ส่งเงินสะสมมาแล้ว 15 และ 13 ปีตามลำดับ และชายหญิงที่เกิดหลังวันดังกล่าวต้องส่งเงินสะสมครบ 20 ปีและอายุครบ 65 ปี

โครงการ SPP

อายุครบ 65 ปี อย่างไรก็ตามจะจ่ายให้โดยไม่คำนึงถึงอายุของผู้ประกัน ถ้าหากได้จ่ายเงินสะสมในบัญชีส่วนบุคคลจนถึงระดับที่ทำให้มีสิทธิรับประโยชน์ทดแทนในอัตราอย่างต่ำ ร้อยละ 50 ของรายได้เฉลี่ย 10 เดือนสุดท้าย

ประโยชน์ทดแทนรูปเงินสด

โครงการ SNP

บำนาญเต็มจำนวนในอัตราร้อยละ 50 ของเงินเดือน บวกร้อยละ 2 สำหรับชายและร้อยละ 2.5 สำหรับหญิง สำหรับแต่ละปีที่จ่ายเงินสะสมเกิน 15 ปี และ 13 ปีตามลำดับ

โครงการ SPP

เงินทดแทนรายได้หรือบำนาญจะขึ้นอยู่กับผลการลงทุนและเงินสะสมในบัญชีส่วนบุคคลมูลค่าของเงินสะสมของผู้ประกันตนในระบบของรัฐจะกำหนดเป็นพันธบัตรกำหนดดัชนี

เปรียบเทียบการจัดสวัสดิการด้านการชราภาพในประเทศต่าง ๆ

ประเทศ	ความคุ้มครอง	อายุเกษียณ	การจ่ายเงินสะสม	การรับเงินบำนาญ	การสนับสนุนจากรัฐบาล
นิวซีแลนด์	ทุกคน	65 ปี	-	มีการกำหนดเป็นจำนวนเงินตามสถานะของครอบครัว	รัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด
มาเลเซีย	เป็นแบบบังคับ ครอบคลุมผู้ที่ไม่มี ระบบบำนาญ	55 ปี	ผู้ประกันตนจ่ายร้อยละ 11 ของรายได้	แบ่งส่วนการรับเงินเป็น 3 ส่วน	-
ญี่ปุ่น	ครอบคลุมทุกคน	60 ปี	มีหลายอัตราขึ้นอยู่กับ ประเภทของลูกจ้าง	ขึ้นอยู่กับเงินสะสมและระยะเวลา การสะสม	รัฐบาลร่วมสมทบ
เกาหลี	ทุกคน	60 ปี	ร้อยละ 4.5	ตามส่วนที่สะสม	รัฐบาลช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากจน โดยรัฐบาล กลางสมทบร้อยละ 80 และรัฐบาลท้องถิ่น ร้อยละ 20
ชิลี	ทุกคน	ชาย 65 ปี หญิง 60 ปี	ร้อยละ 10	ตามส่วนที่สะสม	-
เปรู	ทุกคน	65 ปี	ร้อยละ 8-13	ตามส่วนที่สะสม	-

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการทำวิจัย

ในการทำงานศึกษาวิจัยจำเป็นต้องมีการวางแผน กำหนดวิธีการและขั้นตอนอย่างละเอียด ในการทำการศึกษาวิจัยที่แน่ชัดและเหมาะสม ภายใต้หลักเหตุผลและผล ทั้งนี้เพื่อให้การศึกษาวิจัยนั้นบรรลุ เป้าประสงค์ของผู้ทำการศึกษาวิจัย และสามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ได้จริง

3.1. ขั้นตอนในการทำวิจัย (Work Instruction Process)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมุ่งศึกษาในประเด็น การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพ โดยการพัฒนาจากกองทุน สวัสดิการชุมชนเดิม

โดยมีแนวทางในการศึกษาที่สอดคล้องกับนโยบายของสำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง และทิศทางการพัฒนาของประเทศชาติ ทั้งนี้ เพื่อศึกษาถึง สภาพปัจจุบันของสังคมไทยเกี่ยวกับการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบใน ชุมชน ซึ่งยังไม่มีสวัสดิการในด้านนี้ โดยการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลของประชากรในภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ (5 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โดย การสุ่มเลือกหนึ่งจังหวัดในภาคนั้นเพื่อเป็นตัวแทนของภาค

โดยการศึกษาแนวทางการดำเนินงานของกองทุนการออมชุมชนเดิม เพื่อหาข้อมูลพฤติกรรม การออมของคนในชุมชน และปัจจัยในการจัดตั้งกองทุนการออมชุมชน เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการ จัดตั้งกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยการพัฒนาจากกองทุนสวัสดิการ ชุมชนเดิม

ทั้งนี้จะศึกษาปัจจัยในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพ ซึ่งประกอบไปด้วย

- (1) แรงจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก
- (2) อัตราการออมที่เป็นไปได้และเหมาะสม
- (3) การจ่ายเงินประโยชน์ทดแทนที่เพียงพอในการยังชีพ
- (4) การสนับสนุนจากภาครัฐ
- (5) การกำกับดูแลการดำเนินงานของกองทุนให้เกิดความโปร่งใส และง่ายต่อการตรวจสอบ

โดยมีขั้นตอนการศึกษาวิจัย ดังนี้

1) ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Review Documentary and Archival) โดยศึกษาจากการรวบรวมข้อมูลจาก 2 ส่วนคือ

- 1.1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยวิธีการสื่อสาร (Communication-Base Approach) ในลักษณะของการสัมภาษณ์บุคคล (Personal Interview)
- 1.2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการศึกษาจากข้อมูลการวิจัยที่ผ่านมาที่เกี่ยวข้องกับการออมเพื่อสวัสดิการ และสวัสดิการเพื่อการชราภาพ รวมถึงแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2) ศึกษาข้อมูลโดยการออกแบบสอบถาม และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีประสบการณ์ และเข้าใจถึงระบบและวิธีในการบริหารจัดการ เพื่อสำรวจและจัดเก็บข้อมูลการออมของชุมชน จำนวน 5 ภาค (ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โดยการสุ่มเลือก จังหวัดในแต่ละภาค เพื่อเป็นตัวแทนของภาค โดยการลงพื้นที่และจัดเก็บข้อมูล (เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อตอบแบบสอบถาม) เพื่อเก็บข้อมูลในด้านการออมของประชากร โดยแบ่งเป็นรายภาคเพื่อศึกษาถึงแนวคิดในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพ และศึกษาถึงปัจจัยในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพ โดยมีแนวทางในการศึกษาดังนี้

- 2.1) การสำรวจข้อมูลด้านการเงินเกี่ยวกับบุคคล อาชีพ รายได้ ผู้มีรายได้ภายในครอบครัว รายจ่าย ประเภทของรายจ่าย จำนวนผู้สูงอายุ และสวัสดิการที่ได้รับ
- 2.2) การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการออม ประเภทและระยะเวลาในการออม มีการออมเพื่อการชราภาพหรือไม่ รวมทั้งอัตราการออมที่เหมาะสม
- 2.3) การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนจากภาครัฐ และจากหน่วยงานอื่น ๆ ด้านการชราภาพ
- 2.4) การสำรวจและศึกษาปัจจัยที่ทำให้การออมในระดับชุมชนประสบความสำเร็จ
- 2.5) การสำรวจ จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดของการดำเนินงาน
- 2.6) การสำรวจและศึกษาถึงแรงจูงใจในการออม

3) นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ถึงแนวโน้มในการดำเนินงาน โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปโดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากการเก็บแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นที่ได้จากแบบสอบถามมาทำการศึกษาวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังต้องตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และผลการศึกษาวิเคราะห์ของงานศึกษาวิจัยว่ามีความเป็นไปได้และถูกต้อง (Validation of Finding) โดยการเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการออมเพื่อสวัสดิการ และสวัสดิการเพื่อการชราภาพ ในกระบวนการทำงานตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ

4) จัดทำบทสรุปและข้อเสนอแนะ

3.2 การสร้างเครื่องมือในการทำวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และมีขั้นตอนในการพัฒนาดังนี้

3.2.1. ออกแบบสอบถามเพื่อใช้เก็บข้อมูลในการทำวิจัย เพื่อศึกษาถึงสภาพปัจจุบันของสังคมไทยเกี่ยวกับสวัสดิการการออมเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบในชุมชน

3.2.2. ดำเนินการ Pretest แบบสอบถาม จำนวน 100 ชุด เพื่อหาความสัมพันธภาพของคำถาม ค่าความเชื่อมั่น ความเที่ยงตรง สอดคล้องของแบบสอบถาม

3.2.3. ใช้แบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว (ดูภาคผนวก ก) เพื่อเก็บข้อมูลในการทำวิจัย เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพปัจจุบันของสังคมไทยเกี่ยวกับสวัสดิการการออมเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบในชุมชน ซึ่งยังไม่มีสวัสดิการในด้านนี้ โดยการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลของประชากรในภาคต่างๆ ทั่วประเทศ (5 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการออกแบบสอบถาม และสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าความเป็นไปได้โครงการวิจัย เรื่อง “การจัดระบบการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพให้แรงงานนอกระบบโดยใช้กลไกชุมชน” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพ โดยพัฒนาจากกองทุนสวัสดิการชุมชนเดิม

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการศึกษาด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลทางด้าน

1. การสำรวจข้อมูลด้านการเงินเกี่ยวกับบุคคล อาชีพ รายได้ ผู้มีรายได้ภายในครอบครัว รายจ่าย ประเภทของรายจ่าย จำนวนผู้สูงอายุ และสวัสดิการที่ได้รับ
2. การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการออม ประเภทและระยะเวลาในการออม มีการออมเพื่อการชราภาพหรือไม่ รวมทั้งอัตราการออมที่เหมาะสม
3. การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนจากภาครัฐ และหน่วยงานอื่นๆ ด้านการชราภาพ
4. การสำรวจและการศึกษาแรงจูงใจในการออม และปัจจัยที่ทำให้การออมในระดับชุมชนประสบความสำเร็จ

ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จะนำไปวางแผนในการส่งเสริมการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ ซึ่งยังไม่มีสวัสดิการในด้านนี้ โดยการกำหนดเป็นแนวทางในการตัดสินใจ ทางด้านสิทธิ และสวัสดิการต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในการดำรงชีพทั้งในปัจจุบันและอนาคตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยมีองค์ประกอบที่จะต้องพิจารณา ดังนี้

3.3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยมีลักษณะของคำถามปลายเปิด (Open End) และคำถามปลายปิด (Closed End) โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 : เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ที่อยู่ การศึกษา อาชีพ จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว จำนวนการออมของสมาชิกในครอบครัว จำนวนผู้สูงอายุของครอบครัว การได้รับเบี้ยยังชีพคนชราของสมาชิกในครอบครัว และสถานภาพในชุมชน

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลเกี่ยวกับการออม รายละเอียดประกอบด้วย การออมเพื่อสวัสดิการ การออมเพื่อการชราภาพ และการบริหารจัดการกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ

ส่วนที่ 3 : เจาะใจแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มการออม

ส่วนที่ 4 : ข้อมูลด้านการออมของผู้นำกองทุน

3.3.2 ขอบเขตการศึกษาและการสุ่มตัวอย่าง

สำรวจและจัดเก็บข้อมูลการออมของชุมชน จำนวน 5 ภาค ประกอบด้วย ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การศึกษานี้ได้ประยุกต์วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเชิงชั้นภูมิหลายชั้น (Stratified Multi-Stage Sampling) โดยกลุ่มประชากรเป้าหมายจากการศึกษานี้ ได้กำหนดขอบเขตเบื้องต้นจากข้อมูลตามภูมิภาคต่าง ๆ 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วนำมาจำแนกตามพื้นที่จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เสร็จแล้วจะใช้การสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) มีการจัดแบ่งประชากรเป็นกลุ่มหรือชั้นย่อย ๆ แล้วเลือกสุ่มตัวอย่าง และได้กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษานี้ 2,000 ตัวอย่าง

กลุ่มประชากรสำหรับการศึกษานี้ ได้แก่

- ภาคกลาง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยอำเภออู่ทอง อำเภอดอนเจดีย์ และอำเภอเดิมบางนางบวช
- ภาคเหนือ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วยอำเภอเชียงคำ อำเภอปง อำเภอเมือง อำเภอภูซาง อำเภอดอกคำใต้ และอำเภอจุน
- ภาคใต้ จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยอำเภอรัตนภูมิ อำเภอสิงหนคร อำเภอกระแสสินธุ์ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอเมือง และอำเภอจะนะ
- ภาคตะวันออก จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วยอำเภอแหลมสิงห์ และอำเภอขลุง
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วยอำเภอเมือง และอำเภอน้ำพอง

3.3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีทางสถิติที่ใช้

ผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติเพื่อสรุปผลและข้อเสนอแนะโดยมีสถิติที่ใช้ได้แก่ วิธีการหาค่าความถี่ ร้อยละ (Percentage) ในคำถามแต่ละข้อ วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้ค่าเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิต และตารางความสัมพันธ์ (Cross tab)

3.3.4 ระยะเวลาที่ทำการวิจัย

ทดสอบแบบสอบถามและเก็บข้อมูลระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2551 – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552

3.4 การประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษา สามารถแบ่งเป็น

ตอนที่ 1 ลักษณะข้อมูลเชิงประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ข้อมูลการออม

ตอนที่ 3 เงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มการออม

ตอนที่ 4 ข้อมูลด้านการออมจากผู้นำกองทุน

ตอนที่ 5 ความสัมพันธ์ของข้อมูลด้านต่างๆ (Crosstab Table)

บทที่ 4

วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษากำหนดวิธีการศึกษาด้วยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indept Interview) เป็นเครื่องมือในการรวบรวม และประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติเพื่อสรุปผลโดยมีสถิติที่ใช้ ได้แก่ วิธีการหาค่าความถี่ ร้อยละ (Percentage) ในคำถามแต่ละข้อ วิธีการหาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้ค่าเฉลี่ยมัชฌิมเลขคณิต และตารางความสัมพันธ์ (Cross tab) แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีหัวข้อ ดังนี้

- 4.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2 ข้อมูลการออม
- 4.3 เงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มการออม
- 4.4 ข้อมูลด้านการออมจากผู้นำกองทุน
- 4.5 ความสัมพันธ์ของข้อมูลด้านต่าง ๆ (Crosstab Table)
- 4.6 การวิเคราะห์ เชิงศึกษาเปรียบเทียบกับทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

4.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

เพศและอายุ

จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 2,000 ตัวอย่าง สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยเพศชายจำนวน 881 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 44.05 และเพศหญิง มีจำนวน 1,046 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 52.30

เมื่อพิจารณาจำแนกช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ช่วงอายุ 41 – 50 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.75 รองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ 51 – 60 ปี และช่วงอายุ 31 – 40 ปี ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ มีร้อยละ 20.75 และ 20.70 ตามลำดับ ในขณะที่ช่วงอายุ ต่ำกว่า 20 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด รายละเอียดดังตารางที่ 4.1.1 และ 4.1.2

ตารางที่ 4.1.1 : แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างตามลักษณะเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	881	44.05
หญิง	1046	52.30
ไม่ระบุ	73	3.65
รวม	2000	100.00

ตารางที่ 4.1.2 : แสดงลักษณะอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 20 ปี	2	0.10
21 - 30 ปี	67	3.35
31 - 40 ปี	414	20.70
41 - 50 ปี	895	44.75
51 - 60 ปี	415	20.75
61 ปี ขึ้นไป	150	7.50
ไม่ระบุ	57	2.85
รวม	2000	100.00

ระดับการศึกษา

เมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษา สำหรับการศึกษารั้งนี้ พบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มากที่สุด จำนวน 948 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.40 ราย รองลงไปคือ ระดับมัธยมศึกษาต้น มีจำนวน 367 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.35 และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน 357 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.85

หรือกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า จากกลุ่มตัวอย่างจากการศึกษารั้งนี้ ส่วนใหญ่หรือเกินครึ่งหนึ่ง มีระดับการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังตารางที่ 4.1.3

ตารางที่ 4.1.3 : แสดงระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
สูงกว่าปริญญาตรี	9	0.45
ปริญญาตรี	103	5.15
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	42	2.10
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นต้น (ปวช.)	107	5.35
มัธยมศึกษาตอนปลาย	357	17.85
มัธยมศึกษาตอนต้น	367	18.35
ประถมศึกษา	948	47.40
ไม่ได้เรียน	17	0.85
ไม่ระบุ	50	2.50
รวม	2000	100.00

อาชีพ

เมื่อพิจารณาเรื่องอาชีพจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ส่วนใหญ่หรือเกินครึ่งหนึ่ง ประกอบอาชีพ “เกษตรกรรม” มากที่สุด มีจำนวน 1,032 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 51.60 รองลงไปได้แก่

- “ค้าขาย” มีจำนวน 301 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.05
- “รับจ้าง/กรรมกร” มีจำนวน 295 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.75
- “อื่นๆ” มีจำนวน 177 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.85
- “รับงานมาทำที่บ้าน” มีจำนวน 166 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.30

สำหรับ อาชีพ “อื่นๆ” สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ “ข้าราชการ” “แม่บ้าน” “ประมง” รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 4.1.4 และ 4.1.5

ตารางที่ 4.1.4 : แสดงลักษณะอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ค้าขาย	301	15.05
เกษตรกรรม	1032	51.60
รับจ้าง/กรรมกร	295	14.75
รับงานมาทำที่บ้าน	166	8.30
อาชีพอื่นๆ	177	8.85
ไม่ระบุคำตอบ	29	1.45
รวม	2000	100.00

จำนวนคนมีรายได้ในครอบครัว

จำนวนคนมีรายได้ในครอบครัว ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ผู้ที่สามารถนำรายได้มาสู่ครัวเรือน จากการประกอบอาชีพด้านต่าง ๆ

ตารางที่ 4.1.5 : แสดงจำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว

จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1 คน	289	14.45
2 คน	1165	58.25
3 คน	381	19.05
4 คน	129	6.45
5 คน	26	1.30
6 คน	4	0.20
7 คนขึ้นไป	1	0.05
ไม่ระบุคำตอบ	5	0.25
รวม	2000	100.00

จากครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่หรือเกินครึ่งหนึ่ง มีจำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว 2 คน มากที่สุด คือมีจำนวน 1,165 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 58.25 รองลงไปได้แก่

- จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว 3 คน มีจำนวน 381 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.05
- จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว 1 คน มีจำนวน 289 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.45
- จำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัว 4 คน มีจำนวน 129 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.45

จำนวนคนในครอบครัวที่มีการออม

จำนวนคนในครอบครัวที่มีการออม หมายถึงผู้ที่มีการออมเงินในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการเงิน หรือกลุ่ม/กองทุนการออมต่างๆ ทั้งในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน/ตำบล ฯลฯ

ตารางที่ 4.1.6 : แสดงจำนวนคนที่มีการออมในครอบครัว

จำนวนคนที่มีการออมในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1 คน	669	33.45
2 คน	829	41.45
3 คน	245	12.25
4 คน	153	7.65
5 คนขึ้นไป	62	3.10
ไม่ระบุคำตอบ	42	2.10
รวม	2000	100.00

ครอบครัวที่มีการออม พบว่า ส่วนใหญ่จะมี “จำนวนคนที่มีการออมในแต่ละครอบครัวมีจำนวน 2 คน” มากที่สุด คือมีจำนวน 829 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 41.45 รองลงไปได้แก่

- “จำนวนคนที่มีการออมในครอบครัวจำนวน 1 คน” คิดเป็นร้อยละ 33.45
- “จำนวนคนที่มีการออมในครอบครัวจำนวน 3 คน” คิดเป็นร้อยละ 12.25

การมีผู้สูงอายุและจำนวนผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ผู้ที่มีอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อยู่กับครอบครัว

ตารางที่ 4.1.7 : แสดงลักษณะการมีผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัว

ผู้มีอายุเกิน 60 ปี ในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
มี	773	38.65
ไม่มี	1184	59.20
ไม่ระบุคำตอบ	43	2.15
รวม	2000	100.00

จากการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ พบว่า ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างที่ “มีผู้สูงอายุ” อยู่ด้วย มีจำนวน 773 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 38.65 ในขณะที่ครอบครัวที่ “ไม่มีผู้สูงอายุ” อยู่ด้วยมีจำนวน 1,184 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 59.20

และเมื่อพิจารณาต่อไปในรายละเอียดของ “จำนวนของผู้สูงอายุ” ที่อยู่กับครอบครัว พบว่า ส่วนใหญ่ในแต่ละครอบครัวจะมี “จำนวนผู้สูงอายุอยู่ด้วยจำนวน 1 คน” มากที่สุด มีจำนวน 563 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 72.83 รองลงไปได้แก่ “มีจำนวนผู้สูงอายุอยู่ด้วยจำนวน 2 คน” มีจำนวน 182 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 23.54 รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 4.1.9

ตารางที่ 4.1.8 : แสดงจำนวนผู้สูงอายุในครอบครัว

จำนวนผู้มีอายุเกิน 60 ปี ในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1 คน	563	72.83
2 คน	182	23.54
3 คน	6	0.78
4 คน	1	0.13
ไม่ระบุคำตอบ	21	2.72
รวม	773	100.00

การรับเบี้ยยังชีพคนชราและจำนวนผู้รับเบี้ยยังชีพ

การรับเบี้ยยังชีพคนชรา หมายถึงผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยกับครอบครัวและได้รับเงินเบี้ยยังชีพคนชรา
ทั้งจากหน่วยงานของรัฐ กองทุน/สถาบัน ต่างๆ

การศึกษาครั้งนี้ จะพิจารณาจากครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย จากตารางที่ 4.1.8 แล้วนำมา
ศึกษาลงในรายละเอียดในครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างเหล่านั้น จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุ
ส่วนใหญ่หรือเกินครึ่งหนึ่งยัง “ไม่มี” จำนวนผู้ได้รับเบี้ยยังชีพ มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 61.58 ในขณะที่
ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพ 1 คน มีร้อยละ 30.92 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.1.9 : แสดงจำนวนผู้ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราในครอบครัว

จำนวนผู้ได้รับเบี้ยยังชีพคนชรา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	476	61.58
1 คน	239	30.92
2 คน	36	4.66
ไม่ระบุคำตอบ	22	2.85
รวม	773	100.00

สถานภาพภายในชุมชน

เพื่อต้องการทราบสถานภาพของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งแต่ละคนสามารถที่จะ
เป็นได้หลายบทบาท อาทิ

- สมาชิก อบต.
- ผู้นำชุมชน
- ผู้นำกองทุนการออม
- สมาชิกกองทุนการออม
- อื่น ๆ

ตารางที่ 4.1.10 : แสดงสถานภาพภายในชุมชน

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
สมาชิก อบต.	202	8.82
ผู้นำชุมชน	407	17.77
ผู้นำกองทุนการออม	365	15.94
สมาชิกกองทุนการออม	1178	51.44
อื่นๆ	138	6.03
รวม(N = 1,980)	2290	100.00

จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ได้ระบุการมีสถานภาพภายในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็น “สมาชิกกองทุนการออม” มากที่สุด จำนวน 1,178 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 51.44 รองลงไปได้แก่ “ผู้นำชุมชน” มีจำนวน 407 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 17.77 ลำดับถัดไปคือ “ผู้นำกองทุนการออม” และ “สมาชิก อบต.” คือมีร้อยละ 15.94 และ 8.82 ตามลำดับ

สำหรับสถานภาพภายในชุมชนที่ระบุ “อื่นๆ” จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ระบุว่าเป็น อสม. ผู้นำ/ประธานกลุ่มอาชีพ

นอกจากนี้ยังพิจารณาได้จากฐานกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง) 1,980 ราย จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งหนึ่ง หรือร้อยละ 59.49 มีสถานภาพภายในชุมชน ที่ระบุว่าเป็น “สมาชิกกองทุนการออม”

4.2 ข้อมูลการออม

รายรับ/รายจ่าย และส่วนต่าง

รายรับและรายจ่ายต่อเดือน เป็นการศึกษาเพื่อต้องการทราบพฤติกรรมและลักษณะของการใช้จ่ายเงิน โดยที่รายรับหมายถึงรายได้จากทุกแหล่ง เช่น เงินเดือน รายได้ต่าง ๆ สำหรับรายจ่าย หมายถึง ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ค่าน้ำ/ค่าไฟ ค่าเล่าเรียน ค่าเดินทาง การเลี้ยงชีพ ชำระหนี้ ฯลฯ

ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีรายรับอยู่ในช่วง “6,000 บาทขึ้นไป” มากที่สุด จำนวน 890 ราย คิดเป็นร้อยละ 44.50 รองลงไปคือ ช่วง “4,001 – 6,000 บาท” และ “2,001 – 4,000 บาท” คือมีร้อยละ 31.15 และ 19.60 ตามลำดับ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ในช่วง “ต่ำกว่า 1,000 บาท” ซึ่งมีจำนวนน้อยที่สุด คือมีเพียงร้อยละ 0.70 รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 4.2.1

และเมื่อนำรายรับและรายจ่ายที่เกิดขึ้นภายในของแต่ละครอบครัว มาคำนวณ เพื่อหาค่า “ส่วนต่างระหว่างรายรับและรายจ่าย” แล้ว พบว่า

- กลุ่มที่มี “รายรับมากกว่ารายจ่าย” มีจำนวน 949 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.45
- กลุ่มที่มี “รายรับพอดีกับรายจ่าย” มีจำนวน 434 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.70
- กลุ่มที่มี “รายรับน้อยกว่ารายจ่าย” มีจำนวน 617 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.85

ตารางที่ 4.2.1 : แสดงลักษณะรายรับ

รายรับต่อเดือน	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า 1,000 บาท	14	0.70
1,001-2,000 บาท	69	3.45
2,001-4,000 บาท	392	19.60
4,001-6,000 บาท	623	31.15
6,000 บาทขึ้นไป	890	44.50
ไม่ระบุคำตอบ	12	0.60
รวม	2000	100.00

ตารางที่ 4.2.2 : แสดงลักษณะส่วนต่างระหว่างรายรับและรายจ่าย

ส่วนต่างระหว่างรายรับและรายจ่าย	จำนวน	ร้อยละ
รายรับมากกว่ารายจ่าย	949	47.45
รายรับพอดีกับรายจ่าย	434	21.70
รายรับน้อยกว่ารายจ่าย	617	30.85
รวม	2000	100.00

การออมเงินเพื่อสวัสดิการ

การออมเงินเพื่อสวัสดิการ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าเผื่อใช้ ค่าคลอดบุตร ฌาปนกิจ เป็นการสำรวจถึงลักษณะ/รูปแบบต่างๆที่เกี่ยวกับการออม มีรายละเอียดประกอบด้วย

- กลุ่มตัวอย่างมีการออมเงินเพื่อสวัสดิการหรือไม่
- กลุ่มของการออมเงินเพื่อสวัสดิการ
- จำนวนเงินที่ออมเพื่อสวัสดิการ
- ผู้นำกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการในชุมชน
- จำนวนกลุ่มการเป็นสมาชิกกองทุนการออมชุมชน
- สวัสดิการที่ได้รับจากกองทุนการออมในชุมชน

มีการออมเงินเพื่อสวัสดิการหรือไม่

ตารางที่ 4.2.3 : แสดงลักษณะการออมเพื่อสวัสดิการ

การออมเงินเพื่อสวัสดิการ	จำนวน	ร้อยละ
ออม	1831	91.55
ไม่ออม	159	7.95
ไม่ระบุคำตอบ	10	0.50
รวม	2000	100.00

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่ หรือร้อยละ 91.55 มีการออมเพื่อสวัสดิการ ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีการออมเพื่อสวัสดิการมีเพียง ร้อยละ 7.95

กลุ่มของการออมเงินเพื่อสวัสดิการ

ตารางที่ 4.2.4 : แสดงลักษณะกลุ่มการออม

กลุ่มการออม	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มออมทรัพย์	1070	28.10
กลุ่มสัจจะ	674	17.70
กลุ่มอาชีพ	190	4.99
กองทุนหมู่บ้าน	946	24.84
แชร์	80	2.10
สถาบันการเงิน	312	8.19
อื่นๆ	536	14.08
รวม(N = 1,891)	3808	100.00

ลักษณะกลุ่มการออม เป็นการให้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่มีการออมในกลุ่มต่าง ๆ โดยสามารถออมกับกลุ่มการออมต่าง ๆ ได้มากกว่า 1 กลุ่ม

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการออมกับ “กลุ่มออมทรัพย์” มากที่สุด คือมีจำนวน 1,070 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 28.10 รองลงไปได้แก่ “กองทุนหมู่บ้าน” มีจำนวน 946 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.84 และ “กลุ่มสัจจะ” มีจำนวน 674 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.70

สำหรับกลุ่มการออมที่ระบุ “อื่นๆ” จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ระบุว่าเป็น ฌาปนกิจ เครดิตยูเนียน ประกันชีวิต และออมทรัพย์เพื่อยู่ออาศัย

จากการพิจารณาจากฐานกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง) 1,891 ราย จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งหนึ่ง หรือร้อยละ 56.58 ระบุว่ามีการออมกับ “กลุ่มออมทรัพย์” และอีกร้อยละ 50.03 ระบุว่ามีการออมกับ “กองทุนหมู่บ้าน”

จำนวนเงินที่ออมเพื่อสวัสดิการ

ตารางที่ 4.2.5 : แสดงลักษณะจำนวนเงินที่ออมเพื่อสวัสดิการ

จำนวนเงินที่ออมเพื่อสวัสดิการ	จำนวน	ร้อยละ
1-30 บาท	289	14.45
31-60 บาท	269	13.45
61-90 บาท	76	3.80
91-120 บาท	449	22.45
121-150 บาท	210	10.50
151-180 บาท	37	1.85
181-210 บาท	206	10.30
อื่นๆ ระบุ	333	16.65
ไม่ระบุคำตอบ	131	6.55
รวม	2000	100.00

จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีการออมเงินเพื่อสวัสดิการ ในช่วง “91–120 บาท” มากที่สุด จำนวน 449 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 22.45 รองลงไป ระบุว่า “อื่น ๆ” มีจำนวน 333 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 16.65 ลำดับถัดไปได้แก่ “ช่วง 1- 30 บาท” และ “ช่วง 31 – 60 บาท” คือมีร้อยละ 14.45 และ 13.45 ตามลำดับ

หรือจะกล่าวได้ว่า “ในกลุ่มที่มีการจ่ายเงินไม่เกิน 120 บาท” มีจำนวนถึงร้อยละ 54.15

ผู้นำกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการในชุมชน

ตารางที่ 4.2.6 : แสดงลักษณะผู้นำกองทุนการออม

ผู้นำกองทุนการออม	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน	462	19.43
บุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับ	1672	70.31
สมาชิก อบต.	174	7.32
พระ /นักบวช /ผู้นำศาสนา	6	0.25
ข้าราชการ	32	1.35
อื่นๆ	32	1.35
รวม(N = 1,943)	2378	100.00

สำหรับผู้นำกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการในชุมชน ส่วนใหญ่คือ “บุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับ” มีจำนวนมากที่สุด คือมีถึง 1,672 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 70.31 รองลงไปได้แก่ “ผู้ใหญ่บ้านกำนัน” มีร้อยละ 19.43

หรืออีกความหมายหนึ่ง พิจารณาได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ($N = 1,943$ ราย) มีกลุ่มตัวอย่างที่ระบุถึงผู้นำกองทุนการออมว่าเป็น “บุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับ” มีสัดส่วนถึงร้อยละ 86.05

จำนวนกลุ่มการเป็นสมาชิกกองทุนการออมชุมชน

ตารางที่ 4.2.7 : แสดงลักษณะการเป็นสมาชิกการออม

การเป็นสมาชิกกองทุนการออมชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
1 กลุ่ม	688	34.40
2 กลุ่ม	659	32.95
3 กลุ่ม	336	16.80
4 กลุ่ม	115	5.75
5 กลุ่มขึ้นไป	146	7.30
ไม่ระบุคำตอบ	56	2.80
รวม	2000	100.00

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 1 กลุ่ม” มากที่สุด มีจำนวน 688 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 34.40 รองลงไปได้แก่เป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 2 กลุ่ม” มีจำนวน 659 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 32.95 หรือกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุน จำนวนไม่เกิน 2 กลุ่ม มีสัดส่วนร้อยละ 69.29

สวัสดิการที่ได้รับจากกองทุนการออมในชุมชน

ตารางที่ 4.2.8 : แสดงลักษณะสวัสดิการที่ได้รับจากกองทุน

สวัสดิการที่ได้รับจากกองทุน	จำนวน	ร้อยละ
ค่ารักษาพยาบาล	356	10.21
เงินชดเชยกรณีเจ็บป่วย	413	11.84
ค่าคลอดบุตร	208	5.97
ทุนการศึกษา	69	1.98
ฌาปนกิจ	1546	44.34
อื่น ๆ	895	25.67
รวม($N = 1,873$)	3487	100.00

สำหรับสวัสดิการที่ได้รับจากกองทุน ส่วนใหญ่ได้รับสวัสดิการเกี่ยวกับ “ฌาปนกิจ” มีจำนวนมากที่สุด 1,546 ราย คิดเป็นร้อยละ 44.34 รองลงไปได้แก่สวัสดิการ “อื่น ๆ” “เงินชดเชยกรณีเจ็บป่วย” และ “ค่ารักษาพยาบาล” มีสัดส่วนร้อยละ 25.67 11.84 และ 10.21 ตามลำดับ

สำหรับสวัสดิการที่ระบุ “อื่น ๆ” จากการศึกษาครั้งนี้ ส่วนใหญ่ระบุว่าเป็น เงินกู้ยืม เงินปันผล หรืออีกความหมายหนึ่ง พิจารณาได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด (N = 1,873 ราย) มีกลุ่มตัวอย่างที่ระบุถึงสวัสดิการที่ได้รับจากกองทุนเกี่ยวกับ “ฌาปนกิจ” มีสัดส่วนถึงร้อยละ 82.54

การออมเงินเพื่อการชราภาพ

การออมเพื่อการชราภาพ เป็นการสำรวจถึงลักษณะความต้องการ ทั้งจากกองทุนการออมที่มีอยู่เดิมและกรณีจัดให้มีกองทุนขึ้นมาใหม่ มีรายละเอียดประกอบด้วย

- กลุ่มตัวอย่างมีการออมเงินเพื่อสวัสดิการชราภาพหรือไม่
- ความต้องการสวัสดิการชราภาพ
- สถานภาพการออมเงินเพื่อการชราภาพในปัจจุบัน
- เงินสะสมเพื่อการชราภาพ
- กลุ่มการออมเงินเพื่อการชราภาพ
- ความสามารถในการออมเงินในกรณีจัดให้มีกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพ
- เหตุผลในการไม่สามารถออมเงินเพิ่มเพื่อการชราภาพได้
- รายได้ที่ควรจะได้รับในวัยชรา
- ผู้นำกองทุนการออมเงินเพื่อการชราภาพที่เหมาะสม
- ความเหมาะสมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการชราภาพ
- อายุเกษียณที่ควรได้รับเงินเพื่อการชราภาพ
- ระยะเวลาการออมเงินที่เหมาะสม

มีการออมเงินเพื่อสวัสดิการชราภาพหรือไม่

ตารางที่ 4.2.9 : แสดงลักษณะกองทุนการออมที่มีสวัสดิการชราภาพ

กองทุนการออมมีสวัสดิการชราภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	1757	87.85
มี	234	11.70
ไม่ระบุคำตอบ	9	0.45
รวม	2000	100.00

เป็นการศึกษาเพื่อต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนการออมที่กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกอยู่ ได้มีการจัดให้มี “สวัสดิการชราภาพ” หรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า กองทุนการออมส่วนใหญ่ “ไม่มีสวัสดิการ

ชราภาพ” จำนวน 1,757 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 87.85 ในขณะที่ กองทุนการออม ที่จัดให้ “มีสวัสดิการชราภาพ” มีจำนวนเพียง 234 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 11.70

ความต้องการสวัสดิการชราภาพ

ตารางที่ 4.2.10 : แสดงลักษณะความต้องการสวัสดิการ

ความต้องการสวัสดิการชราภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ต้องการ	1705	97.04
ไม่ต้องการ	37	2.11
ไม่ระบุคำตอบ	15	0.85
รวม	1757	100.00

เมื่อทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุนการออมที่ไม่มีสวัสดิการชราภาพ จากตารางที่ 4.2.10 พบว่า ส่วนใหญ่ หรือร้อยละ 97.04 มีความ “ต้องการ” สวัสดิการเพื่อการชราภาพ

สถานภาพการออมเงินเพื่อการชราภาพในปัจจุบัน

ตารางที่ 4.2.11 : แสดงลักษณะการออมเพื่อสวัสดิการชราภาพ

การออมเพื่อสวัสดิการชราภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เคย(ณ.ปัจจุบัน)	222	94.87
เคยออม/ปัจจุบันเลิกออม	3	1.28
ไม่เคย	1	0.43
ไม่ระบุคำตอบ	8	3.42
รวม	234	100.00

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณา กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุนการออมที่มีสวัสดิการชราภาพ จากตารางที่ 4.2.11 เพื่อต้องการทราบลักษณะการออมในปัจจุบันผลการศึกษาพบว่า ณ ปัจจุบันยังคงออมอยู่ถึงร้อยละ 94.87 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่า “เคยออม/ปัจจุบันเลิกออม” มีเพียงร้อยละ 1.2

เงินสะสมเพื่อการชราภาพ

ตารางที่ 4.2.12 : แสดงลักษณะจำนวนเงินสะสมเพื่อการชราภาพ

จำนวนเงินสะสมเพื่อการชราภาพ	จำนวน	ร้อยละ
1-30 บาท	160	68.38
31-60 บาท	35	14.96
91-120 บาท	2	0.85
121-150 บาท	2	0.85
151-180 บาท	1	0.43
181-210 บาท	4	1.71
อื่น ๆ ระบุ	15	6.41
ไม่ระบุคำตอบ	15	6.41
รวม	234	100.00

เป็นการศึกษา เพื่อต้องการทราบว่าในปัจจุบัน กลุ่มการออมเงินเพื่อการชราภาพ จากตาราง 4.2.11 มีการอัตราการส่งเงินสะสมเป็นรายเดือนอย่างไร

จากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งหนึ่ง มีการส่งเงินสะสมเดือนละ “1 - 30 บาท” มากที่สุด คือมีร้อยละ 68.38 รองลงไป ส่งเงินสะสมเดือนละ “31- 60 บาท” คิดเป็นร้อยละ 14.96 ดังตารางที่ 4.2.12

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่า “อื่นๆ” ส่วนใหญ่ส่งเงินสะสมเดือนละ 380 บาท

ตารางที่ 4.2.13 : แสดงลักษณะจำนวนเงินสะสมเพื่อการชราภาพที่ระบุ อื่นๆ

เงินออมเพื่อสวัสดิภาพการชราภาพ อื่นๆ	จำนวน
1030 บาท	2
300 บาท	2
350 บาท	2
380 บาท	7
400 บาท	1
530 บาท	1
รวม	15

กลุ่มการออมเงินเพื่อการชราภาพ

ตารางที่ 4.2.14 : แสดงลักษณะกลุ่มการออมเงินเพื่อการชราภาพ

รูปแบบการออมเพื่อการชราภาพ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มการออมในชุมชน	215	91.10
สถาบันการเงิน	19	8.05
อื่นๆ	2	0.85
รวม(N = 219)	236	100.00

กลุ่มตัวอย่างที่มีการออมเงินเพื่อการชราภาพ ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 91.10 มีการออมกับ “กลุ่มการออมในชุมชน” ในขณะที่กลุ่มที่ระบุว่าออมกับ “สถาบันการเงิน” มีเพียงร้อยละ 8.05

ความสามารถในการออมเงินในกรณีจัดให้มีกองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพ

ตารางที่ 4.2.15 : แสดงความสามารถในการออมเงินเพื่อการชราภาพ

ความสามารถในการออมเงินเพื่อการชราภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่สามารถออมเพิ่มได้	71	4.04
1-30 บาท	489	27.83
31-60 บาท	402	22.88
61-90 บาท	75	4.27
91-120 บาท	451	25.67
121-150 บาท	52	2.96
151-180 บาท	55	3.13
181-210 บาท	102	5.81
อื่นๆ	32	1.82
ไม่ระบุคำตอบ	28	1.59
รวม	1757	100.00

ความสามารถในการออมเงินในกรณีจัดให้มีกองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพ เป็นการศึกษาถึงความสามารถในการออมเงินของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุนการออมที่ไม่มีสวัสดิการชราภาพ

จากผลการศึกษา พบว่าจากกลุ่มตัวอย่าง มีความสามารถที่จะออมเงินเพิ่มเพื่อการชราภาพได้ ในช่วง “1-30 บาท” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.83 รองลงไปอยู่ในช่วง “91 – 120 บาท” และ “31 – 60 บาท” คือมีร้อยละ 25.67 และ 22.88 ตามลำดับ

หรือกล่าวได้ว่า กลุ่มตัวอย่างเกินครึ่งหนึ่ง หรือร้อยละ 51.53 มีความสามารถที่จะออมเงินเพิ่มได้ อยู่ในช่วง “1 – 60 บาท”

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ระบุว่า “ไม่สามารถออมเพิ่มได้” ซึ่งมีจำนวน 71 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 4.04 มีเหตุผลจาก “รายได้ไม่เพียงพอ” “มีประกันด้านอื่นๆที่เพียงพอแล้ว” รายละเอียดดังตารางที่ 4.2.16

ตารางที่ 4.2.16 : แสดงเหตุผลของการไม่สามารถออมเงินเพิ่มได้

เหตุผลในการไม่สามารถออมเงินเพิ่มได้	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ต้องการสวัสดิการชราภาพ	1	1.41
รายได้ไม่เพียงพอ	53	74.65
มีประกันด้านอื่นๆที่เพียงพอแล้ว	11	15.49
ไม่ระบุคำตอบ	6	8.45
รวม	71	100.00

รายได้ที่ควรจะได้รับในวัยชรา

ตารางที่ 4.2.17 : แสดงลักษณะรายได้ที่ควรจะได้รับในวัยชรา

รายได้ที่ควรจะได้รับในวัยชราภาพเพื่อการยังชีพ	จำนวน	ร้อยละ
300-500 บาท	260	13.00
501-800 บาท	185	9.25
801-1,000 บาท	562	28.10
1,001-1,200 บาท	292	14.60
1,200 บาทขึ้นไป	697	34.85
ไม่ระบุคำตอบ	4	0.20
รวม	2000	100.00

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่า ในวัยชราภาพ ควรมีรายได้ “1,200 บาท ขึ้นไป” เพื่อให้เพียงพอต่อการยังชีพ มีจำนวนมากที่สุด จำนวน 697 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.85 รองลงไปได้แก่

- ช่วง “800 – 1,000 บาท” มีจำนวน 562 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.10
- ช่วง “1,001 – 1,200 บาท” มีจำนวน 292 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.60
- ช่วง “300 – 500 บาท” มีจำนวน 260 ราย คิดเป็นร้อยละ 13.00

ผู้นำกองทุนการออมเงินเพื่อการชราภาพที่เหมาะสม

ตารางที่ 4.2.18 : แสดงลักษณะผู้นำการออมเพื่อการชราภาพ

ผู้นำกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ผู้ใหญ่นบ้าน /กำนัน	711	25.90
บุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับ	1629	59.34
สมาชิก อบต.	305	11.11
พระ /นักบวช /ผู้นำศาสนา	6	0.22
ข้าราชการ	46	1.68
อื่น	48	1.75
รวม(N = 1,9880)	2745	100.00

ข้อมูลจากตารางแสดงให้เห็นว่า ผู้นำกองทุนการออมเงินเพื่อการชราภาพ ควรเป็น “บุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับ” จำนวนมากที่สุด 1,629 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 59.34 รองลงไปคือ “ผู้ใหญ่นบ้าน/กำนัน” และ “สมาชิก อบต.” คือมีร้อยละ 35.7 และ 15.34 ตามลำดับ

ความเหมาะสมในการจัดตั้งกองทุนเพื่อการชราภาพ

ตารางที่ 4.2.19 : แสดงลักษณะการแยกกองทุนการออม

การแยกกองทุนการออม	จำนวน	ร้อยละ
ควรแยก	1388	69.40
ไม่ควรแยก	561	28.05
ไม่ระบุคำตอบ	51	2.55
รวม	2000	100.00

เป็นการศึกษา กรณีที่ว่าควรมีการแยกกองทุนการออม เป็นกองทุนเพื่อสวัสดิการและกองทุนเพื่อการชราภาพหรือไม่ ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า “ควรแยก” มีจำนวน 1,388 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 69.40 โดยมีเหตุผลสนับสนุน คือ “เพื่อความชัดเจน เป็นสัดส่วน ง่ายต่อการบริหาร เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน และสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันให้แก่สมาชิกในการได้รับเงิน”

ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่แสดงความคิดเห็นว่า “ไม่ควรแยก” มีจำนวน 561 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 28.05 โดยมีเหตุผลสนับสนุน คือ “ทำให้กองทุนเติบโต ทำให้กองทุนมีเงินเยอะขึ้น สามารถทำให้เกิดประโยชน์กับสมาชิกมากขึ้น สะดวกต่อการติดต่อ และไม่เพิ่มภาระแก่สมาชิก”

อายุเกษียณที่ควรได้รับเงินเพื่อการชราภาพ

ตารางที่ 4.2.20 : แสดงลักษณะอายุเกษียณที่ควรได้รับเงินเพื่อการชราภาพ

อายุเกษียณที่ควรได้รับเงินเพื่อการชราภาพ	จำนวน	ร้อยละ
60 ปี	1707	85.35
65 ปี	167	8.35
70 ปี	48	2.40
อื่น ๆ	64	3.20
ไม่ระบุคำตอบ	14	0.70
รวม	2000	100.00

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค้างนี้ ได้แสดงความคิดเห็นว่า อายุเกษียณที่เหมาะสมสำหรับการรับเงินเพื่อการชราภาพ ควรมีอายุ “60 ปี” มีจำนวนมากที่สุด 1,707 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 85.35 รองไปได้แก่ อายุ “65 ปี” และ “อื่น ๆ” คือมีร้อยละ 8.35 และ 8.30 ตามลำดับ และสำหรับอายุเกษียณ “70 ปี” มีจำนวน น้อยที่สุด คือมีร้อยละ 2.40

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ระบุ “อื่น ๆ” ได้แสดงความคิดเห็นว่า อายุเกษียณ ควรมีอายุ “55 ปี” มีจำนวน 55 ราย และอายุเกษียณ ควรมีอายุ “50 ปี” มีจำนวน 9 ราย

ระยะเวลาการออมเงินที่เหมาะสม

ตารางที่ 4.2.21 : แสดงลักษณะระยะเวลาในการออมเงินที่เหมาะสม

ระยะเวลาในการออมที่เหมาะสม	จำนวน	ร้อยละ
1-10 ปี	1087	54.35
11-15 ปี	538	26.90
16-20 ปี	131	6.55
20-25 ปี	108	5.40
26-30 ปี	67	3.35
31-35 ปี	18	0.90
36 ปี ขึ้นไป	41	2.05
ไม่ระบุคำตอบ	10	0.50
รวม	2000	100.00

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำหรับการศึกษาครั้งนี้ เกิดครั้งหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระยะเวลาในการออมที่เหมาะสม ควรอยู่ที่ “1 – 10 ปี” จำนวนมากที่สุด 1,087 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 54.35 รองลงไป คือ

- ระยะเวลาในการออม “11 – 15 ปี” จำนวน 538 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.90
- ระยะเวลาในการออม “16 – 20 ปี” จำนวน 131 ราย คิดเป็นร้อยละ 6.55

การบริหารจัดการกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ

เป็นการสำรวจถึงทัศนคติ ความคิดเห็น ที่มีต่อการบริหารจัดการกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ มีรายละเอียดประกอบด้วย

- หน่วยงานที่เหมาะสมในการบริหารกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ
- การบริหารเงินกองทุน
- การจัดตั้งกองทุนการออมส่วนกลาง
- การรวบรวมเงินเพื่อส่งต่อกองทุนการออมส่วนกลาง
- การสนับสนุนจากรัฐบาล

หน่วยงานที่เหมาะสมในการบริหารกองทุน

ตารางที่ 4.2.22 : แสดงลักษณะหน่วยงานที่เหมาะสมในการบริหารกองทุนเพื่อการชราภาพ

หน่วยงานบริหารกองทุนเพื่อการชราภาพ	จำนวน	ร้อยละ
รัฐบาล	1376	29.02
สถาบันการเงิน	1042	21.97
กองทุนชุมชนเดิม	1390	29.31
อปท.	934	19.70
รวม(N = 1,953)	4742	100.00

สำหรับหน่วยงานที่เหมาะสมในการบริหารกองทุนการออมเพื่อการชราภาพเป็นการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างตามความสำคัญหรือความไว้วางใจในการมอบหมายให้บริหารเงินในกองทุนเพื่อการชราภาพ

ผลการศึกษาเกี่ยวกับหน่วยงานที่เหมาะสม กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็น/มอบความไว้วางใจในการบริหารเงินในกองทุนเพื่อการชราภาพ ให้กับ “กองทุนชุมชนเดิม” และ “รัฐบาล” ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือมีร้อยละ 29.31 และ 29.02 สำหรับ “สถาบันการเงิน” และ “อปท.” คิดเป็นร้อยละ 21.97 และ 19.70 ตามลำดับ

การบริหารเงินกองทุน

ตารางที่ 4.2.23 : แสดงลักษณะการบริหารเงินกองทุนเพื่อการชราภาพ

การบริหารเงินกองทุนเพื่อการชราภาพ	จำนวน	ร้อยละ
ชุมชนบริหารเอง	1392	46.09
ฝากไว้กับสถาบันการเงิน	761	25.20
ให้หน่วยงานรัฐ(กองทุนกลาง) นำไปลงทุน	860	28.48
อื่น ๆ	7	0.23
รวม(N = 1,985)	3020	100.00

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการบริหารเงินกองทุนเพื่อการชราภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ควรให้ “ชุมชนบริหารเอง” มีจำนวนมากที่สุด คือมีร้อยละ 46.09 รองลงไปแสดงความคิดเห็นว่า ควรให้ “หน่วยงานรัฐ(กองทุนกลาง) นำไปลงทุน โดยมีไตรภาคี (ผู้แทนรัฐบาล ผู้แทนชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการ) ร่วมเป็นกรรมการ และ “ฝากไว้กับสถาบันการเงิน” คิดเป็นร้อยละ 28.48 และ 25.20 ตามลำดับ

หรืออีกความหมายหนึ่ง พิจารณาได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด(N = 1,985 ราย) มีกลุ่มตัวอย่างที่ระบุถึงการบริหารเงินกองทุน โดยให้ “ชุมชนบริหารเอง” มีสัดส่วนถึงร้อยละ 70.13

การจัดตั้งกองทุนการออมส่วนกลาง

ตารางที่ 4.2.24 : แสดงลักษณะความคิดเห็นการจัดตั้งกองทุนการออมส่วนกลาง

ความคิดเห็น การจัดตั้งกองทุนการออมส่วนกลาง	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	1731	86.55
ไม่เห็นด้วย	251	12.55
ไม่ระบุคำตอบ	18	0.90
รวม	2000	100.00

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งกองทุนการออมส่วนกลาง เป็นการแสดงความคิดเห็น จากข้อมูลที่ว่า “เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนเพื่อการชราภาพเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะตั้งเป็นกองทุนการออมส่วนกลาง เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ”

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ “เห็นด้วย” ในการจัดให้มีกองทุนการออมส่วนกลางขึ้น คิดเป็นร้อยละ 86.55 ในขณะที่กลุ่มที่ “ไม่เห็นด้วย” มีเพียงร้อยละ 12.55

จากกลุ่มตัวอย่างที่ “เห็นด้วย” กับการจัดตั้งกองทุนกลาง ดังตารางที่ 4.2.23 เมื่อนำมาพิจารณาในรายละเอียด เกี่ยวกับ “ผู้ที่เหมาะสมในการรวบรวมเงินออมเพื่อส่งต่อกองทุนการออมส่วนกลาง” กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ แสดงความคิดเห็นว่าควรให้ “กองทุนการออมชุมชน(เดิม)” เป็นผู้รวบรวมเงิน

ออมเพื่อส่งต่อกองทุนการออมส่วนกลาง มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.59 รองลงไปได้แก่ “เจ้าหน้าที่รัฐ (อบต./ อบจ.)” มีร้อยละ 26.91

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ระบุความคิดเห็น “อื่นๆ” แสดงความคิดเห็นว่าผู้ที่เหมาะสม ส่วนใหญ่ควรเป็น “บุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับ” “คณะกรรมการกองทุนระดับตำบล” รายละเอียดปรากฏดังตารางที่ 4.2.24

การรวบรวมเงินเพื่อส่งต่อกองทุนการออมส่วนกลาง

ตารางที่ 4.2.25 : แสดงลักษณะผู้รวบรวมเงินที่เหมาะสม

ผู้รวบรวมเงินส่งกองทุนกลาง	จำนวน	ร้อยละ
กองทุนออมชุมชน(เดิม)	1268	49.59
ผู้ใหญ่บ้าน /กำนัน	469	18.34
ครูใหญ่	9	0.35
พระ /นักบวช /ผู้นำศาสนา	5	0.20
เจ้าหน้าที่รัฐ (อบต. / อบจ.)	688	26.91
อื่น ๆ	118	4.61
รวม(N = 1,716)	2557	100.00

การสนับสนุนจากรัฐบาล

ตารางที่ 4.2.26 : แสดงลักษณะการสนับสนุนจากรัฐบาล

การสนับสนุนจากภาครัฐ	จำนวน	ร้อยละ
เงินทุนประเดิม	1027	29.19
เงินสมทบ	1803	51.25
ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการกองทุน	632	17.96
อื่น ๆ	56	1.59
รวม(N = 1,976)	3518	100.00

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ แสดงความคิดเห็นว่า รัฐบาลควรสนับสนุนกองทุนเพื่อการชราภาพในเรื่องเกี่ยวกับ “เงินสมทบ” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.25 รองลงไปที่คือ “เงินทุนประเดิม” และ “ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการกองทุน” คิดเป็นร้อยละ 29.19 และ 17.96 ตามลำดับ

4.3 เจ็อนไขแห่งความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มการออม

เจ็อนไขแห่งความสำเร็จของกลุ่มการออม

การศึกษาถึงองค์ประกอบ ที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มการออมประสบความสำเร็จ มีประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

- ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ
- มีคณะกรรมการบริหารงานที่เก่ง มีความสามารถ
- การดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้
- การยอมรับในกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม
- มีระบบบัญชี และการรายงานที่เป็นปัจจุบัน
- การจัดผลประโยชน์และสวัสดิการเป็นที่พอใจของสมาชิก
- สมาชิกมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต
- การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และควบคุมตนเองของสมาชิก ภาคิ เครือข่าย
- มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกและบุคคลภายนอก

ตารางที่ 4.3.1 : แสดงลักษณะเจ็อนไขแห่งความสำเร็จของกลุ่มการออม

เจ็อนไขความสำเร็จ	จำนวน	ร้อยละ
ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ	407	20.35
มีคณะกรรมการบริหารงานที่เก่ง มีความสามารถ	319	15.95
การดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้	440	22.00
การยอมรับในกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม	153	7.65
มีระบบบัญชี และการรายงานที่เป็นปัจจุบัน	153	7.65
การจัดผลประโยชน์และสวัสดิการเป็นที่พอใจของสมาชิก	250	12.50
สมาชิกมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต	174	8.70
การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และควบคุมตนเองของสมาชิก ภาคิ เครือข่าย	74	3.70
มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกและบุคคลภายนอก	19	0.95
ไม่ระบุคำตอบ	11	0.55
รวม	2000	100.00

สำหรับเจ็อนไข/องค์ประกอบที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มการออมประสบความสำเร็จ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ระบุเป็นอันดับ 1 ให้มีความสำคัญกับประเด็น “การดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้” มากที่สุด จำนวน 440 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.00 รองลงไปได้แก่ “ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ” มีจำนวน 407 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.35 “มีคณะกรรมการบริหารงานเก่ง มีความสามารถ”

มีจำนวน 319 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.95 การจัดผลประโยชน์สวัสดิการเป็นที่พอใจของสมาชิก มีจำนวน 250 ราย คิดเป็นร้อยละ 12.50

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษารั้งนี้ ได้แสดงทัศนคติ ความคิดเห็นสิ่งที่ต้องการด้านต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ที่นอกเหนือจากเงินบำนาญที่จะได้รับในอนาคต ที่ไม่ใช่เป็นตัวแทน จากกรณีที่มีกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ ได้แก่

- การตรวจสอบสุขภาพประจำปี
- สวัสดิการด้านสุขภาพ
- สวัสดิการ/สิทธิในการรักษาพยาบาล
- สนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในชุมชน
- การส่งเสริมการมีงานทำ เพื่อเป็นรายได้มาจ่ายเงินกองทุน
- การเพิ่มทักษะด้านอาชีพ
- การกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ
- พัฒนาศักยภาพของผู้นำกองทุน
- กรณีการเจ็บป่วยจะต้องมีอยู่ในสวัสดิการกองทุนนี้
- การจัดตั้งกลุ่มทำงานยามชราภาพ

4.4 ข้อมูลด้านการออมจากผู้นำกองทุน

เป็นการศึกษาจากผู้ที่มิสถานภาพเป็นผู้นำของชุมชน ในประเด็นเกี่ยวกับ

- จำนวนกลุ่มการออมในชุมชน
- การเชื่อมโยงเครือข่ายกองทุนการออม
- การได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- สิ่งที่ต้องการได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- การสนับสนุนจากภาครัฐ

จำนวนกลุ่มการออมในชุมชน

ตารางที่ 4.4.1 : แสดงลักษณะจำนวนกลุ่มการออมในชุมชน

จำนวนกลุ่มการออมในชุมชน	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มี	4	0.97
1 กลุ่ม	72	17.39
2 กลุ่ม	83	20.05
3 กลุ่ม	96	23.19
4 กลุ่ม	59	14.25
5 กลุ่มขึ้นไป	100	24.15
รวม	414	100.00

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำในชุมชน ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนกลุ่มการออมในชุมชน พบว่าในชุมชนส่วนใหญ่มีจำนวนกลุ่มการออม “5 กลุ่ม ขึ้นไป” มากที่สุด คือมีร้อยละ 24.15 รองลงไปมีจำนวนกลุ่ม “3 กลุ่ม” และ “2 กลุ่ม” หรือคิดเป็นร้อยละ 23.19 และ 17.39 ตามลำดับ

การเชื่อมโยงเครือข่ายกองทุนการออม

ตารางที่ 4.4.2 : แสดงลักษณะการเชื่อมโยงเครือข่ายของกองทุนการออม

การเชื่อมโยงเครือข่าย	จำนวน	ร้อยละ
มี หน่วยงานที่เชื่อมโยง	184	51.54
ไม่มี	173	48.46
รวม	357	100.00

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนได้ระบุถึงระบบกองทุนการออมชุมชนที่มีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในระดับตำบลและจังหวัด มีจำนวน 184 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 51.54 ในขณะที่กองทุนการออมที่ไม่มีเครือข่าย มีจำนวน 173 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 48.46 โดยระบุถึงเหตุผลของการไม่มีเครือข่าย ส่วนใหญ่เพราะ เป็นกลุ่มที่เพิ่งเริ่มต้น และเป็นกลุ่มขนาดเล็ก

การได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตารางที่ 4.4.3 : แสดงลักษณะการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น(อปท.)	จำนวน	ร้อยละ
มี	133	34.19
ไม่มี	256	65.81
รวม	389	100.00

กองทุนการออม ที่ได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวน 133 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 34.19 ในขณะที่กองทุนการออมที่ไม่ได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีจำนวน 256 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 65.81

สำหรับกองทุนการออม ที่ได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่ได้รับความช่วยเหลือด้าน “งบประมาณสมทบกองทุน” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 24.68 รองลงไปคือ “ความรู้” และ “บุคลากร” คือมีร้อยละ 24.68 และ 16.67 ตามลำดับดังตารางที่ 4.4.4

และสำหรับกองทุนการออม ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่มีความต้องการความช่วยเหลือทางด้าน “งบประมาณสมทบกองทุน” มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.88 รองลงไปคือ “ความรู้” และ “บุคลากร” คือมีร้อยละ 22.53 และ 13.89 ตามลำดับ ดังตารางที่ 4.4.5

ตารางที่ 4.4.4 : แสดงลักษณะรูปแบบการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รูปแบบการสนับสนุนของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้	77	24.68
งบประมาณสมทบกองทุน	94	30.13
บุคลากร	52	16.67
สถานที่	30	9.62
วัสดุอุปกรณ์	45	14.42
อื่นๆ	14	4.49
รวม (N = 129)	312	100.00

ตารางที่ 4.4.5 : แสดงลักษณะความต้องการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ความต้องการสนับสนุนจาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน	ร้อยละ
ความรู้	146	22.53
งบประมาณสมทบกองทุน	239	36.88
บุคลากร	90	13.89
สถานที่	77	11.88
วัสดุอุปกรณ์	87	13.43
อื่นๆ	9	1.39
รวม (N =248)	648	100.00

4.5 ความสัมพันธ์ของข้อมูลด้านต่างๆ (Crosstab Table)

ตารางที่ 4.5.1 : ความสัมพันธ์ระหว่างการออมเพื่อสวัสดิการกับภาค

การออมเพื่อสวัสดิการ	ภาคกลาง		ภาคเหนือ		ภาคใต้		ภาคตะวันออก		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ออม	386	96.50	273	68.25	395	98.75	380	95.00	397	99.25
ไม่ออม	14	3.50	119	29.75	5	1.25	20	5.00	1	0.25
Missing Value	0	0.00	8	2.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00
รวม (N)	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00	398	99.50

ข้อมูลจากตารางที่ 4.5.1 แสดงให้เห็นว่า เมื่อนำการออมเพื่อสวัสดิการมาหาความสัมพันธ์กับภาค สำหรับการศึกษาครั้งนี้

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มการออมเพื่อสวัสดิการ ที่ระบุว่า “มีการออม” พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 99.25 รองลงไปได้แก่ภาคใต้ ระบุว่ามีการออม 98.75 ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำหรับภาคกลาง ระบุว่า “มีการออม” ร้อยละ 96.50 ภาคตะวันออก ระบุว่า “มีการออม” ร้อยละ 95.00 และภาคเหนือ ระบุว่า “มีการออม” ร้อยละ 68.25 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5.2 : ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการออมกับภาค

กลุ่มการออม	ภาคกลาง		ภาคเหนือ		ภาคใต้		ภาคตะวันออก		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มออมทรัพย์	334	69.01	158	27.67	316	29.87	87	15.13	141	14.23
กลุ่มสัจจะ	1	0.21	58	10.16	336	31.76	133	23.13	127	12.82
กลุ่มอาชีพ	12	2.48	50	8.76	39	3.69	6	1.04	66	6.66
กองทุนหมู่บ้าน	114	23.55	188	32.92	225	21.27	234	40.70	154	15.54
แชร์	1	0.21	11	1.93	39	3.69	17	2.96	8	0.81
สถาบันการเงิน	8	1.65	69	12.08	88	8.32	17	2.96	121	12.21
อื่นๆ	14	2.89	37	6.48	15	1.42	81	14.09	374	37.74
รวม (N)	484	100.00	571	100.00	1058	100.00	575	100.00	991	100.00

จากตารางที่ 4.5.2 เป็นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการออมชุมชนกับภาค ผลจากการศึกษาพบว่าเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มภาค ปรากฏว่า ในแต่ละภาคมีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุนการออมที่แตกต่างกันออกไป

สำหรับ ภาคกลาง พบว่าส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างออมกับ “กลุ่มออมทรัพย์” มากที่สุด คือมีร้อยละ 69.01 รองลงไปได้แก่ “กองทุนหมู่บ้าน” และ “อื่นๆ” หรือคิดเป็นร้อยละ 23.55 และ 2.89 ตามลำดับ

ภาคเหนือ กลุ่มตัวอย่างออมกับ “กองทุนหมู่บ้าน” มากที่สุด คือมีร้อยละ 32.92 รองลงไปได้แก่ “กลุ่มออมทรัพย์” และ “สถาบันการเงิน” หรือคิดเป็นร้อยละ 27.67 12.08 ตามลำดับ

ภาคใต้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างออมกับ “กลุ่มสัจจะ” มากที่สุด คือมีร้อยละ 31.76 รองลงไปได้แก่ “กลุ่มออมทรัพย์” และ “กองทุนหมู่บ้าน” หรือคิดเป็นร้อยละ 29.87 21.27 ตามลำดับ

ภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่างออมกับ “กองทุนหมู่บ้าน” มากที่สุด คือมีร้อยละ 40.70 รองลงไปได้แก่ “กลุ่มสัจจะ” และ “กลุ่มออมทรัพย์” หรือคิดเป็นร้อยละ 23.13 15.13 ตามลำดับ

และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างระบุว่าออมกับ “อื่นๆ” มากที่สุด คือมีร้อยละ 37.74 โดยระบุว่าเป็น “ฌาปนกิจ” มากที่สุด รองลงไปได้แก่ “กองทุนหมู่บ้าน” และ “กลุ่มออมทรัพย์” หรือคิดเป็นร้อยละ 15.54 14.23 ตามลำดับ

หรือพิจารณาเฉพาะกลุ่มการออม ที่ระบุว่าออมกับ “กลุ่มออมทรัพย์” พบว่า ภาคกลาง มีกลุ่มตัวอย่างที่ออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 69.01 รองลงไปได้แก่ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออก หรือมีร้อยละ 29.87 27.67 และ 15.13 ตามลำดับ

กลุ่มการออม ที่ระบุว่าออมกับ “กลุ่มสัจจะ” พบว่า ภาคใต้ มีกลุ่มตัวอย่างที่ออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 31.76 รองลงไปได้แก่ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ หรือมีร้อยละ 23.13 12.82 และ 11.16 ตามลำดับ

กลุ่มการออม ที่ระบุว่าออมกับ “กลุ่มอาชีพ” พบว่า ภาคเหนือ มีกลุ่มตัวอย่างที่ออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 8.76 รองลงไปได้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ และภาคกลาง หรือมีร้อยละ 6.66 3.69 และ 2.48 ตามลำดับ

กลุ่มการออม ที่ระบุว่าออมกับ “กองทุนหมู่บ้าน” พบว่า ภาคตะวันออก มีกลุ่มตัวอย่างที่ออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 40.70 รองลงไปได้แก่ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ หรือมีร้อยละ 32.92 23.55 และ 21.27 ตามลำดับ

กลุ่มการออม ที่ระบุว่าออมกับ “กลุ่มแชร์” พบว่า ภาคใต้ มีกลุ่มตัวอย่างที่ออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 3.69 รองลงไปได้แก่ภาคตะวันออก ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือมีร้อยละ 2.96 1.93 และ 0.81 ตามลำดับ

กลุ่มการออม ที่ระบุว่าออมกับ “สถาบันการเงิน” พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ มีสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่มีออมที่ใกล้เคียงกัน คือมีร้อยละ 12.21 และ 12.08 ตามลำดับ รองลงไปได้แก่ภาคใต้ และภาคตะวันออก หรือมีร้อยละ 8.32 และ 2.96 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5.3 : ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนเงินออมเพื่อสวัสดิการกับภาค

จำนวนเงินออม เพื่อสวัสดิการ	ภาคกลาง		ภาคเหนือ		ภาคใต้		ภาคตะวันออก		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1-30 บาท	61	15.80	30	10.99	43	10.89	58	15.26	88	22.17
31-60 บาท	82	21.24	38	13.92	14	3.54	42	11.05	90	22.67
61-90 บาท	16	4.15	20	7.33	2	0.51	6	1.58	30	7.56
91-120 บาท	177	45.85	50	18.32	20	5.06	130	34.21	63	15.87
121-150 บาท	19	4.92	26	9.52	100	25.32	42	11.05	22	5.54
151-180 บาท	4	1.04	15	5.49	6	1.52	3	0.79	6	1.51
181-210 บาท	11	2.85	48	17.58	41	10.38	79	20.79	25	6.30
อื่นๆ ระบุ	16	4.15	27	9.89	167	42.28	19	5.00	69	17.38
Missing Value	0	0.00	19	6.96	2	0.51	1	0.26	4	1.01
รวม (N)	386	100.00	273	100.00	395	100.00	380	100.00	397	100.00

ข้อมูลจากตารางที่ 4.5.3 แสดงให้เห็นว่าเมื่อนำจำนวนเงินออมเพื่อสวัสดิการ มาหาความสัมพันธ์กับภาค สำหรับการศึกษาครั้งนี้

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มจำนวนเงินออม ที่ระบุว่ามีการออมเพื่อสวัสดิการ ในช่วง “1-30 บาท” พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 22.17 รองลงไปได้แก่ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคเหนือ และภาคใต้ หรือมีร้อยละ 15.80 15.26 10.99 และ 10.89 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะการออมเพื่อสวัสดิการ ในช่วง “31-60 บาท” พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 22.67 รองลงไปได้แก่ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ หรือมีร้อยละ 21.24 13.92 11.05 และ 3.54 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะการออมเพื่อสวัสดิการ ในช่วง “61-90 บาท” พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 7.56 รองลงไปได้แก่ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ หรือมีร้อยละ 7.33 4.15 1.58 และ 0.51 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะการออมเพื่อสวัสดิการ ในช่วง “91-120 บาท” พบว่า ภาคกลาง มีการออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 45.85 รองลงไปได้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ หรือมีร้อยละ 34.21 18.32 15.87 และ 5.06 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะการออมเพื่อสวัสดิการ ในช่วง “121-150 บาท” พบว่า ภาคใต้ มีการออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 25.32 รองลงไปได้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออก และภาคกลาง หรือมีร้อยละ 11.05 9.52 5.54 และ 4.92 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะการออมเพื่อสวัสดิการ ในช่วง “151–180 บาท” พบว่า ภาคเหนือ มีการออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 5.49 รองลงไปได้แก่ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออก หรือมีร้อยละ 11.05 9.52 5.54 และ 4.92 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะการออมเพื่อสวัสดิการ ในช่วง “181 – 210 บาท” พบว่า ภาคตะวันออก มีการออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 20.79 รองลงไปได้แก่ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง หรือมีร้อยละ 17.58 10.38 6.30 และ 2.85 ตามลำดับ

และสำหรับจำนวนเงินออมเพื่อสวัสดิการ ที่ระบุ “อื่นๆ” พบว่า กลุ่มตัวอย่างภาคใต้ ได้ระบุจำนวนเงินออมมากที่สุด คือมีร้อยละ 42.28 โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ระบุจำนวนเงินออม “530 บาท” มีจำนวน 30 ราย ระบุจำนวนเงินออม “500 บาท” 27 ราย ระบุจำนวนเงินออม “300 บาท” 22 ราย และระบุจำนวนเงินออม “330 บาท” 14 ราย หรือจะกล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างภาคใต้ที่ระบุเงินออม ส่วนใหญ่จะออมตั้งแต่ 300 บาท ขึ้นไป

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ระบุ “อื่นๆ” ร้อยละ 17.38 โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ระบุจำนวนเงินออม “300 บาท” มีจำนวน 8 ราย ระบุจำนวนเงินออม “500 บาท” 6 ราย

หรือแยกพิจารณาเป็นรายภาค สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า เกือบทุกภาคจะมีการออมเงินอยู่ในช่วง “91 – 120 บาท” อยู่ในสามอันดับแรกของแต่ละภาค แต่จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป

ตารางที่ 4.5.4 : ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกองทุนการออมชุมชนกับภาค

การเป็นสมาชิก กองทุน การออมชุมชน	ภาคกลาง		ภาคเหนือ		ภาคใต้		ภาคตะวันออก		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1 กลุ่ม	274	68.50	87	21.75	47	11.75	221	55.25	59	14.75
2 กลุ่ม	110	27.50	155	38.75	178	44.50	136	34.00	80	20.00
3 กลุ่ม	4	1.00	94	23.50	125	31.25	17	4.25	96	24.00
4 กลุ่ม	0	0.00	20	5.00	25	6.25	4	1.00	66	16.50
5 กลุ่มขึ้นไป	0	0.00	27	6.75	22	5.50	0	0.00	97	24.25
Missing Value	12	3.00	17	4.25	3	0.75	22	5.50	2	0.50
รวม (N)	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00

จากตารางที่ 4.5.4 เป็นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นสมาชิกกองทุนการออมชุมชนกับภาค ผลจากการศึกษา พบว่า เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มภาค ปรากฏว่า ในแต่ละภาคมีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุนการออม ที่แตกต่างกันออกไป

สำหรับ ภาคกลาง พบว่าส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 1 กลุ่ม” มากที่สุด คือมีร้อยละ 68.50 และเป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 2 กลุ่ม” มีร้อยละ 27.50 ในขณะที่ เป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 3 กลุ่ม” มีเพียงร้อยละ 1.00

ภาคเหนือ กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 2 กลุ่ม” มากที่สุด คือมีร้อยละ 38.75 รองลงไปได้แก่ เป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 3 กลุ่ม” และ“1 กลุ่ม” หรือคิดเป็นร้อยละ 23.50 21.75 ตามลำดับ

ภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 2 กลุ่ม” มากที่สุด คือมีร้อยละ 44.50 รองลงไปได้แก่ เป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 3 กลุ่ม” และ“1 กลุ่ม” หรือคิดเป็นร้อยละ 31.25 11.75 ตามลำดับ

ภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 1 กลุ่ม” มากที่สุด คือมีร้อยละ 55.25 รองลงไปได้แก่ เป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 2 กลุ่ม” และ“ 3 กลุ่ม” หรือคิดเป็นร้อยละ 34.00 4.25 ตามลำดับ

และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 5 กลุ่มขึ้นไป” มากที่สุด คือมีร้อยละ 24.25 รองลงไปได้แก่ เป็นสมาชิกกองทุนการออม “จำนวน 3 กลุ่ม” และ“ 2 กลุ่ม” หรือคิดเป็นร้อยละ 24.00 20.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5.5 : ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ที่ควรมีในวัยชราภาพเพื่อการยังชีพกับภาค

รายได้ที่ควรมี ในวัยชราภาพ เพื่อการยังชีพ	ภาคกลาง		ภาคเหนือ		ภาคใต้		ภาคตะวันออก		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
300-500 บาท	10	2.50	23	5.75	51	12.75	8	2.00	168	42.00
501-800 บาท	50	12.50	17	4.25	71	17.75	18	4.50	29	7.25
801-1,000 บาท	195	48.75	84	21.00	110	27.50	77	19.25	96	24.00
1,001-1,200บาท	68	17.00	57	14.25	50	12.50	91	22.75	26	6.50
1,200 บาทขึ้นไป	77	19.25	217	54.25	118	29.50	205	51.25	80	20.00
Missing Value	0	0.00	2	0.50	0	0.00	1	0.25	1	0.25
รวม (N)	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00

จากตารางที่ 4.5.5 เป็นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ที่ควรมีในวัยชราเพื่อการยังชีพกับภาค ผลจากการศึกษา พบว่า

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มภาค ปรากฏว่า ในแต่ละภาคมีกลุ่มตัวอย่างที่ระบุ ว่าควรมีรายได้ในวัยชรา เพื่อให้เพียงพอต่อการยังชีพ ที่แตกต่างกันออกไป

สำหรับ ภาคกลาง พบว่ากลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่า ควรมีรายได้ ระหว่าง “ 801 – 1,000 บาท” จึงจะเพียงพอต่อการยังชีพ มากที่สุด คือมีร้อยละ 48.75 รองลงไปที่คือ ควรมีรายได้ “1,200 บาท ขึ้นไป” และ “1,001– 1,200 บาท” หรือคิดเป็นร้อยละ 19.25 และ 17.00 ตามลำดับ

ภาคเหนือ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรมีรายได้ ระหว่าง ตั้งแต่ “ 1,200 บาทขึ้นไป” จึงจะเพียงพอต่อการยังชีพ มากที่สุด คือมีร้อยละ 54.25 รองลงไปที่คือ ควรมีรายได้ “801-1,000 บาท ขึ้นไป” และ “1,001 – 1,200 บาท” หรือคิดเป็นร้อยละ 21.00 และ 14.25 ตามลำดับ

ภาคใต้ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรมีรายได้ ระหว่าง ตั้งแต่ “ 1,200 บาทขึ้นไป” จึงจะเพียงพอต่อการยังชีพ มากที่สุด คือมีร้อยละ 29.50 รองลงไปที่คือ ควรมีรายได้ “801-1,000 บาท ขึ้นไป” ซึ่งไม่แตกต่างกันมาก และ “501 – 800 บาท” หรือคิดเป็นร้อยละ 27.50 และ 17.75 ตามลำดับ

ภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ควรมีรายได้ ระหว่าง ตั้งแต่ “ 1,200 บาทขึ้นไป” จึงจะเพียงพอต่อการยังชีพ มากที่สุด คือมีร้อยละ 51.25 รองลงไปที่คือ ควรมีรายได้ “1,001-1,200 บาท ขึ้นไป” และ “801 – 1,000 บาท” หรือคิดเป็นร้อยละ 22.75 และ 19.25 ตามลำดับ

และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้แสดงความคิดเห็นว่า ควรมีรายได้ ระหว่าง “ 300–500 บาท” จึงจะเพียงพอต่อการยังชีพ มากที่สุด คือมีร้อยละ 42.00 รองลงไปที่คือ ควรมีรายได้ “801-1,000 บาทขึ้นไป” และ “1,200 บาทขึ้นไป” หรือคิดเป็นร้อยละ 24.00 และ 20.00 ตามลำดับ

หรือพิจารณาในกลุ่มรายได้ที่ควรมีในวัยชราภาพเพื่อการยังชีพ เมื่อพิจารณา รายได้ในช่วง “300–500 บาท” สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แสดงความคิดเห็นว่าเป็นช่วงรายได้ที่เพียงพอต่อการยังชีพ รองลงไปได้แก่ “กลุ่มตัวอย่างภาคใต้” และ “ภาคเหนือ” คือมีร้อยละ 12.75 และ 5.75 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5.6 : ความสัมพันธ์ระหว่างอายุเกษียณที่ควรได้รับเงินเพื่อการชราภาพกับภาค

อายุเกษียณที่ควรได้รับเงินเพื่อการชราภาพ	ภาคกลาง		ภาคเหนือ		ภาคใต้		ภาคตะวันออก		ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
60 ปี	355	88.75	378	94.50	303	75.75	347	86.75	324	81.00
65 ปี	44	11.00	16	4.00	27	6.75	49	12.25	31	7.75
70 ปี	0	0.00	1	0.25	3	0.75	0	0.00	44	11.00
อื่นๆ	0	0.00	0	0.00	64	16.00	0	0.00	0	0.00
Missing Value	1	0.25	5	1.25	3	0.75	4	1.00	1	0.25
รวม (N)	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00

ตารางที่ 4.5.6 เป็นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุเกษียณที่ควรได้รับเงินเพื่อการชราภาพกับภาค ผลจากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นว่า อายุเกษียณที่เหมาะสมสำหรับการรับเงิน เพื่อการชราภาพ ควรมีอายุ “60 ปี” มากที่สุดในทุกกลุ่มภาค

ตารางที่ 4.5.7 : ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการออมที่เหมาะสมกับภาค

ระยะเวลาใน การออมที่ เหมาะสม	ภาคกลาง		ภาคเหนือ		ภาคใต้		ภาคตะวันออก		ภาควันออก เฉียงเหนือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1-10 ปี	210	52.50	170	42.50	186	46.50	233	58.25	288	72.00
11-15 ปี	167	41.75	41	10.25	167	41.75	111	27.75	52	13.00
16-20 ปี	16	4.00	29	7.25	11	2.75	45	11.25	30	7.50
20-25 ปี	5	1.25	73	18.25	15	3.75	5	1.25	10	2.50
26-30 ปี	0	0.00	54	13.50	6	1.50	0	0.00	7	1.75
31-35 ปี	1	0.25	8	2.00	2	0.50	2	0.50	5	1.25
36 ปี ขึ้นไป	0	0.00	22	5.50	11	2.75	0	0.00	8	2.00
Missing Value	1	0.25	3	0.75	2	0.50	4	1.00	0	0.00
รวม (N)	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00

ตารางที่ 4.5.7 เป็นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการออมที่เหมาะสมกับภาค ผลจากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับระยะเวลาในการออมที่เหมาะสม ควรอยู่ที่ “1-10 ปี” มากที่สุดในทุกกลุ่มภาค

ตารางที่ 4.5.8 : ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็น การตั้งกองทุนการออมส่วนกลางกับภาค

ความคิดเห็น การตั้งกองทุน ออมส่วนกลาง	ภาคกลาง		ภาคเหนือ		ภาคใต้		ภาคตะวันออก		ภาควันออก เฉียงเหนือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เห็นด้วย	390	97.74	369	95.10	195	49.37	394	98.50	383	95.75
ไม่เห็นด้วย	9	2.26	19	4.90	200	50.63	6	1.50	17	4.25
Missing Value	1		12		5	0.00	0		0	
รวม (N)	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00

ตารางที่ 4.5.8 เป็นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นในการจัดตั้งกองทุนการออม ส่วนกลาง กับภาค ผลจากการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็น โดยระบุว่า “เห็นด้วย” ในการจัดให้มีกองทุนการออมส่วนกลางขึ้น เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

มากที่สุดในทุกกลุ่มภาค โดยภาคตะวันออก ได้แสดงความคิดเห็นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.50 ในขณะที่ “ภาคใต้” ได้ระบุว่า “เห็นด้วย” น้อยที่สุด คือมีร้อยละ 49.37

ข้อมูลจากตารางที่ 4.5.9 แสดงให้เห็นว่า เมื่อนำเงื่อนไขแห่งความสำเร็จของกลุ่มอาชีพ มาหาความสัมพันธ์ กับระดับการศึกษา สำหรับการศึกษาคครั้งนี้

เมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มเงื่อนไขฯ ที่ระบุเรื่อง “การดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้” พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ให้ความสำคัญมากที่สุด คือมีร้อยละ 35.00 รองลงไปได้แก่ภาคใต้ ภาคเหนือ และภาคตะวันออก หรือมีร้อยละ 32.25 19.25 และ 17.25 ตามลำดับ

และเมื่อพิจารณาเฉพาะกลุ่มเงื่อนไขฯ ที่ระบุเรื่อง “ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ” พบว่า ภาคใต้ ได้ให้ความสำคัญมากที่สุด คือมีร้อยละ 35.50 รองลงไปได้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคตะวันออก หรือมีร้อยละ 29.00 16.00 และ 11.50 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค สำหรับการศึกษาคครั้งนี้ เมื่อพิจารณาเฉพาะภาคกลาง พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับเรื่อง “การยอมรับในกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม” มากที่สุด คือมีร้อยละ 20.75 รองลงไปได้แก่เรื่อง “มีระบบบัญชี และการรายงานที่เป็นปัจจุบัน” และ “การจัดผลประโยชน์และสวัสดิการเป็นที่พอใจของสมาชิก” คือมีร้อยละ 19.75 และ 17.50 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะภาคเหนือ พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับเรื่อง “มีคณะกรรมการบริหารงานที่เก่ง มีความสามารถ” มากที่สุด คือมีร้อยละ 28.75 รองลงไปได้แก่เรื่อง “การดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้” และ “ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ” คือมีร้อยละ 19.25 และ 16.00 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะภาคใต้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับเรื่อง “ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ” มากที่สุด คือมีร้อยละ 35.00 รองลงไปได้แก่เรื่อง “การดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้” และ “สมาชิกมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต” คือมีร้อยละ 32.25 และ 11.75 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะภาคตะวันออก พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับเรื่อง “การจัดผลประโยชน์และสวัสดิการเป็นที่พอใจของสมาชิก” มากที่สุด คือมีร้อยละ 26.25 รองลงไปได้แก่เรื่อง “มีคณะกรรมการบริหารงานที่เก่ง มีความสามารถ” และ “การดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้” คือมีร้อยละ 25.50 และ 17.25 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความสำคัญกับเรื่อง “การดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้” คือมีร้อยละ 35.0 รองลงไปได้แก่เรื่อง “ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ” และ “มีคณะกรรมการบริหารงานที่เก่ง มีความสามารถ” คือมีร้อยละ 29.00 และ 13.75 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.5.9 : ความสัมพันธ์ระหว่างเงื่อนไขแห่งความสำเร็จของกลุ่มการออมกับภาค

เงื่อนไขความสำเร็จ	ภาคกลาง		ภาคเหนือ		ภาคใต้		ภาคตะวันออก		ตะวันออกเฉียงเหนือ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ	39	9.75	64	16.00	142	35.50	46	11.50	116	29.00
มีคณะกรรมการบริหารงานที่เก่ง มีความสามารถ	36	9.00	115	28.75	11	2.75	102	25.50	55	13.75
การดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้	25	6.25	77	19.25	129	32.25	69	17.25	140	35.00
การยอมรับในกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม	83	20.75	35	8.75	4	1.00	18	4.50	13	3.25
มีระบบบัญชี และการรายงานที่เป็นปัจจุบัน	79	19.75	23	5.75	4	1.00	14	3.50	33	8.25
การจัดผลประโยชน์และสวัสดิการเป็นที่พอใจของสมาชิก	70	17.50	20	5.00	44	11.00	105	26.25	11	2.75
สมาชิกมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต	41	10.25	51	12.75	47	11.75	10	2.50	25	6.25
การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และควบคุมกันเองของสมาชิก ภาคี	24	6.00	4	1.00	6	1.50	35	8.75	5	1.25
มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกและบุคคลภายนอก	3	0.75	5	1.25	9	2.25	0	0.00	2	0.50
ไม่ระบุคำตอบ	0	0.00	6	1.50	4	1.00	1	0.25	0	0.00
รวม (N)	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00	400	100.00

4.6 การวิเคราะห์เชิงศึกษาเปรียบเทียบกับทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกองทุน

กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 2,000 ราย เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายเล็กน้อย คือ ร้อยละ 52.30 และมีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 44.75 ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ถึง ร้อยละ 47.40 และประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรถึงร้อยละ 51.60 นั้นหมายถึง รายได้หลักของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์กับภูมิอากาศและฤดูกาล ซึ่งจะส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีรายได้ไม่แน่นอน ต้องรอการเก็บเกี่ยว และขายผลผลิตได้ จากเหตุผลดังกล่าวทำให้เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงในด้านความไม่แน่นอนของรายได้ค่อนข้างสูง

จำนวนผู้สูงอายุที่พักอาศัยกับครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างมีเพียงร้อยละ 38.65 นั้นแสดงว่า ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่าง จะอยู่ในภาวะของสังคมที่เป็นครอบครัวเดี่ยวที่แยกออกมาอยู่ตามลำพังเหมือนสังคมเมืองมากขึ้น การดูแลผู้สูงอายุเริ่มมีน้อยลง

ร้อยละ 51.44 เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ นั้นหมายถึง คนในชุมชนเริ่มให้ความสำคัญกับการออมทรัพย์มากขึ้น โดยเริ่มที่จะออมกันเองในชุมชนแม้ว่าจะเป็นจำนวนไม่มากนัก ประมาณเดือนละไม่เกิน 120 บาท ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 54.15 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดร.วรเวศ สุวรรณระดา แต่จะมีจำนวนเงินออมที่น้อยกว่า ในกรณีมีรายได้มากขึ้นมีแนวโน้มที่จะออมมากขึ้นด้วย ดังนั้น ภาครัฐควรจะต้องเร่งส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้กับคนในชุมชนด้วย ตามกรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) ได้กำหนดประเด็นวิกฤติที่ต้องมีการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า คือ การเร่งพัฒนาและเพิ่มผลิตภาพแรงงานที่มีอยู่อย่างจริงจังควบคู่กับการผลิต/พัฒนากำลังคนรุ่นใหม่ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนทุกช่วงวัย และส่งเสริมการออมเพื่อสร้างหลักประกันทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

รายได้ของครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 44.50 มีมากกว่า 6,000 บาทต่อเดือน ถึงแม้ว่าในจำนวนนี้จะมีรายรับของครัวเรือนน้อยกว่ารายจ่าย แต่ยังมีความตั้งใจที่จะออมซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ 30.85

จำนวนผู้ที่ไม่มีการออมเพื่อสวัสดิการด้านการชราภาพส่วนใหญ่ มีความเห็นเช่นเดียวกับผู้ที่มีการออมเพื่อสวัสดิการด้านการชราภาพ คือ สามารถออมเพื่อการชราภาพเพิ่มได้ไม่เกินเดือนละ 30 บาท แต่ต้องการรายได้ที่ควรจะได้รับในวัยชราเดือนละ 1,200 บาท หรือมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดร.วรเวศ สุวรรณระดา ที่ต้องการเงินบำนาญไม่น้อยกว่า 1,000 บาท ซึ่งโดยความเป็นจริงยังน้อยกว่าจำนวนเงินที่สามารถอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี โดยอ้างอิงกับเส้นความยากจน (Poverty line) ในระดับที่ใช้ชีวิตอยู่ได้โดยพิจารณาจากปัจจัยพื้นฐาน ประมาณ 1,443 บาท (จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2550) แต่ผู้สูงอายุในปัจจุบันได้รับเบี้ยยังชีพเดือนละ 500 บาท และจะเป็น

การดีที่สุดถ้าผู้สูงอายุสามารถมีเงินเพื่อใช้จ่ายโดยไม่เป็นภาระกับบุตรหลาน ดังนั้น ส่วนต่างดังกล่าวเขาเหล่านั้นจะต้องเป็นผู้ออมไว้เองในปัจจุบันเพื่อเอาไว้ใช้ในอนาคต

ในส่วนของกองทุน ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรมีการแยกกองทุนการออมเป็นกองทุนเพื่อสวัสดิการและกองทุนเพื่อการชราภาพถึงร้อยละ 69.40 โดยมีเหตุผลสนับสนุน คือ เพื่อความชัดเจน เป็นสัดส่วน ง่ายต่อการบริหาร เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน สร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันให้แก่สมาชิกในการได้รับเงิน นอกจากนี้ การแยกกองทุนออกจากกันจะช่วยให้กองทุนเพื่อการชราภาพมีความยั่งยืนขึ้นด้วย เพราะเงินกองทุนจะถูกออมไว้หาผลประโยชน์จนกว่าจะมีสมาชิกเกษียณอายุ หากต้องนำเงินกองทุนเพื่อการชราภาพไปจ่ายเพื่อเป็นสวัสดิการในด้านอื่น จะทำให้เงินกองทุนลดลงและจะส่งผลต่อความยั่งยืนของกองทุนได้ ซึ่งสอดคล้องกับระบบบำนาญของกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาจะแยกการบริหารจัดการกองทุนหลักประกันด้านรายได้ โดยเฉพาะด้านมาตรการป้องกันความยากจนของผู้สูงอายุจะแยกออกจากเงินออมรูปแบบอื่น ๆ

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับการบริหารเงินกองทุนเพื่อการชราภาพ พบว่า ส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 46.09 เห็นควรให้ชุมชนเป็นผู้บริหารเงินกองทุนเอง เพราะสืบเนื่องจากกองทุนการออมชุมชนที่มีอยู่เดิมชุมชนก็เป็นผู้บริหารกันเอง โดยมีคณะกรรมการเป็นคนในชุมชน ซึ่งสามารถบริหารกองทุนการออมชุมชนของตนได้อย่างยั่งยืนและมีกำไรเพียงพอที่จะจ่ายปันผลให้กับสมาชิก และยังช่วยให้สมาชิกได้มีแหล่งเงินกู้ นอกจากนี้ ดอกผลก็ยังหมุนเวียนอยู่ในชุมชน ไม่ต้องจ่ายให้กับสถาบันการเงินภายนอก ซึ่งคล้ายกับกรณีของประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งมีหน่วยงานบริหารโครงการ คือ Department of Work and Income New Zealand (WINZ) บริหารโครงการบำนาญทั้งหมด โดยมีสำนักงานท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินงาน

เงื่อนไขแห่งความสำเร็จในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ โดยการร่วมแรงร่วมในกาทำงาน และการจัดสรรผลประโยชน์ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ มีการยอมรับในกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม มีระบบบัญชี และการรายงานที่เป็นปัจจุบันตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต ตลอดจนการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และควบคุมกันเองของสมาชิก ภาวการณ์เอื้ออำนวยสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลที่เป็นแนวทางในการทำงานเพื่อให้สังคมของประเทศสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และตั้งอยู่ใน ความถูกต้องเป็นธรรมตามหลักพื้นฐานการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

ในกรณีการดำเนินงานของกลุ่มการออม จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักถึงการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการทำงานมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันความศรัทธาและเชื่อมั่นในตัวผู้นำก็ยังมีผลสำคัญ

ในส่วนของผลประโยชน์ตอบแทนที่จะได้รับเมื่อตอนเกษียณอายุนอกเหนือจากผลประโยชน์ที่เป็นรายได้แล้ว กลุ่มตัวอย่างยังได้แสดงความคิดเห็นถึงสิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ที่

นอกเหนือจากเงินบำนาญที่จะได้รับในอนาคต ได้แก่ การตรวจสุขภาพประจำปี สวัสดิการด้านสุขภาพ และการจัดตั้งกลุ่มทำงานยามชราภาพ

ในปัจจุบันกองทุนได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงร้อยละ 34.19 ในส่วนของงบประมาณสมทบกองทุน การให้ความรู้ ซึ่งจะสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2545-2564) ในยุทธศาสตร์ที่ 3 มาตรการที่ 4 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรต่างๆ ให้มีส่วนร่วมในการดูแลจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุโดยกระบวนการประชาคม ตลอดจนส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีแผนงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนที่ดำเนินการจัดบริการสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุด้วย

4.7 สรุปภาพรวมกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกคณะกรรมการออกนิเทศน์

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสมาชิกและผู้นำกลุ่มการออมในขณะไปนิเทศงานการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มการออมของชุมชนที่ตำบลสระยายโสม อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี บ้านเหล่าเกวียนหัก ตำบลบ้านท่ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น บ้านทุ่งกล้วย หมู่ 5 ตำบลทุ่งกล้วย กิ่งอำเภอภูซาง และบ้านสันปูเลย หมู่ที่ 8 ต. อ่างทอง อ. เชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มการออมของแรงงานนอกระบบในชุมชน ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกร และแม่บ้าน

ประชาชนทั่วไปได้ตระหนักถึงความสำคัญของการออมเงิน มีความพยายามในการหาแนวทางการเก็บออมเงินรายได้ของตน และมีความต้องการที่จะเก็บออมเงิน ด้วยวิธีการที่มีความปลอดภัย ให้เงินออมนั้นมีความยั่งยืน และที่สำคัญคือความร่วมมือรวมใจของสมาชิก แต่ละชุมชนนั้น ๆ ทั้งยังสามารถใช้ประโยชน์จากเงินออมได้ เช่น การจัดสวัสดิการ การให้กู้ยืมทำอาชีพ ฯลฯ แนวคิดและเหตุผลของการรวมกลุ่มการออมได้มีการศึกษาจากข้อมูลเชิงประจักษ์ในพื้นที่ 4 พื้นที่ ดังนี้ คือ

4.7.1) แนวคิดการออมของกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลสระยายโสม เป็นแนวคิดแบบง่ายๆ ตามแบบฉบับภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่ได้ผลเป็นรูปธรรม คือ แนวคิดที่ว่าฝากเงินในธนาคารคือการออมนั้นไม่ถูกต้อง เพราะการฝากเงินในธนาคารเป็นการง่ายที่จะถอนออกมา เมื่อใดที่เงินถูกถอนออกมา การออมนั้นก็จะสิ้นสุดลง ซึ่งมีแนวโน้มมากที่จะเกิดขึ้น เพราะสามารถทำได้ทุกเวลาที่ต้องการ ทำให้การออมขาดความยั่งยืน ในขณะที่แนวคิดของกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลสระยายโสมถูกให้คำจำกัดความว่า การออมคือการฝากเงิน แล้วไม่ต้องถอน หรือที่สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ ตำบลสระยายโสม เรียกว่า “เงินลืม” จึงได้กำหนดว่าการเป็นสมาชิกต้องเป็นอย่างน้อย 3 ปี จึงมีสิทธิที่จะถอนหุ้นหรือเลิกการเป็นสมาชิก ทำให้ยากที่จะถอนเงินออกมา เพราะถ้ามีความจำเป็นต้องใช้เงินในการพัฒนาอาชีพ สมาชิกสามารถที่จะใช้สิทธิกู้เงินกลุ่มได้

ทั้งๆ ที่เมื่อเริ่มก่อตั้งมีจำนวนสมาชิก 70 คน มีสวัสดิการเพียงการให้กู้เงินเพื่อพัฒนาอาชีพ ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิก 64 คน โดยสมาชิกส่วนใหญ่จะมีภูมิลำเนาอยู่ที่ตำบลสระยายโสม และตำบล

สระพังลาน โดยมีข้อตกลงด้วยว่าจะต้องเป็นสมาชิกการออมทรัพย์อย่างน้อย 3 ปี จึงจะมีสิทธิถอนหุ้น ยกเว้นแต่ผู้ออมเสียชีวิต

เงื่อนไขการขอกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์

- 1) ผู้กู้จะต้องมีสมาชิกในกลุ่มออมทรัพย์มาค้ำประกันเงินกู้จำนวน 2 คน
- 2) เงินที่กู้ไปจะต้องนำไปเพื่อส่งเสริมอาชีพ โดยจะมีคณะกรรมการตรวจสอบการนำเงินกู้ไปใช้เพื่อป้องกันการนำเงินกู้ไปใช้ผิดประเภท
- 3) กู้ได้ครั้งละ 6,000 บาท นาน 6 เดือน และต้องจ่ายดอกเบี้ย 180 บาท (ประมาณร้อยละ 12 ต่อปี)
- 4) สมาชิกที่ต้องการกู้ต้องมีอายุการเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 3 เดือน
- 5) สมาชิกที่ต้องการกู้ใหม่ ต้องส่งเงินคืนกลุ่มทั้งหมดแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน

4.7.2) แนวคิดการออมของชาวบ้าน บ้านเหล่าเกวียนหัก ตำบลบ้านทุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เพียงเพื่อต้องการแหล่งเงินกู้ที่สามารถกู้ได้เมื่อยามฉุกเฉิน โดยแรกเริ่ม (พ.ศ. 2546) เกิดจากการรวมตัวกันของผู้ก่อตั้ง 17 คน ที่มีความคิดคล้าย ๆ กัน ก่อตั้งเป็นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ โดยคิดค่าสมัครสมาชิกคนละ 25 บาท ออมหุ้นละ 20 บาท ในช่วง พ.ศ. 2546-2548 และเปลี่ยนนโยบายใหม่เมื่อกลุ่มได้เข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนเครือข่ายผู้หญิงอีสาน เมื่อปี พ.ศ. 2548 ถึงปัจจุบัน โดยคิดค่าสมัครสมาชิกคนละ 50 บาท ออมหุ้นละ 50 บาท โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่า สมาชิกของกลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียนเครือข่ายผู้หญิงอีสาน มีสิทธิที่จะสมัครเข้ากลุ่มฌาปนกิจศพเพื่อเป็นเงินออมอีกวิธีหนึ่งได้หลังการเป็นสมาชิก 6 เดือน โดยมีเงื่อนไขว่าต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฌาปนกิจ ศพละ 2 บาท (ในปัจจุบันมีสมาชิกที่เสียชีวิตประมาณ 80-100 คน ต่อเดือน) เมื่อสมาชิกเสียชีวิตจะได้รับเงินช่วยฌาปนกิจศพประมาณ 100,000 บาท และเงินสมทบจากสวัสดิการเงินสะสมการออมตามข้อกำหนดของกลุ่มออมทรัพย์สหกรณ์เครดิตยูเนียนแพรวพรรณ จำกัด

เมื่อเริ่มก่อตั้ง (พ.ศ. 2546) มีจำนวนสมาชิก 17 คน และเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์สหกรณ์เครดิตยูเนียนแพรวพรรณ ในปี พ.ศ. 2548 โดยการรวมกลุ่มกับชุมชนอื่นเป็นกลุ่มออมทรัพย์สหกรณ์เครดิตยูเนียน เครือข่ายผู้หญิงอีสาน ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มออมทรัพย์เครือข่ายผู้หญิงอีสาน บ้านเหล่าเกวียนหัก ตำบลบ้านทุ่ม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันมีสมาชิก 53 คน เป็นสมาชิก เงินกองทุนสมทบ (ส.ก. 5) 22 คน
- 2) กลุ่มออมทรัพย์เครือข่ายผู้หญิงอีสาน บ้านหนองโน ตำบลบ้านเม็ง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันมีสมาชิก 60 คน เป็นสมาชิก เงินกองทุนสมทบ (ส.ก. 5) 15 คน
- 3) กลุ่มออมทรัพย์เครือข่ายผู้หญิงอีสาน บ้านด่าง ตำบลน้ำพอง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ปัจจุบันมีสมาชิก 51 คน เป็นสมาชิก เงินกองทุนสมทบ (ส.ก. 5) 22 คน

โดยมีข้อตกลงว่าจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างน้อย 3 ปี จึงจะมีสิทธิถอนหุ้น ยกเว้นแต่ผู้ออมเสียชีวิต โดยมีเงื่อนไขการกู้เงินจากกลุ่มออมทรัพย์ ดังนี้

- 1) ผู้กู้จะต้องมีสมาชิกในกลุ่มออมทรัพย์มาผู้ค้ำประกันเงินกู้จำนวน 2 คน
- 2) เงินที่กู้ไปจะต้องนำไปใช้เพื่อความจำเป็นเท่านั้น จะมีคณะกรรมการตรวจสอบการนำเงินกู้ไปใช้เพื่อป้องกันการนำเงินกู้ไปใช้ผิดประเภท
- 3) กู้ได้ไม่เกินสองเท่าของเงินออม และต้องจ่ายดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี
- 4) เงินกู้ถูกเงินสามารถกู้ได้ไม่เกินเงินกู้ถูกเงินที่เตรียมไว้ ปัจจุบันเงินสำรองกู้ถูกเงินเตรียมไว้ 3,000 บาท ไม่เกิน 15 วัน ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย
- 5) สมาชิกที่ต้องการกู้ใหม่ ต้องส่งเงินคืนกลุ่มทั้งหมดแล้ว

4.7.3) แนวคิดในการก่อตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของชาวบ้าน บ้านทุ่งกล้วย หมู่ 5 ตำบลทุ่งกล้วย กิ่งอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา มีแนวคิดในด้านการออมแบ่งเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มหนึ่งต้องการแหล่งเงินกู้ที่สามารถกู้ได้เมื่อยามฉุกเฉิน และกลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่พอใจให้กู้

“ทุกคนต้องช่วยกันเสียสละ” เป็นประโยคที่สมาชิกของกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติพูดบ่อยครั้ง และมติของกลุ่มได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ อาทิ การนำผ้าของชมรมไปขายจะต้องแบ่งกำไรเข้ากลุ่มร้อยละ 50 ของเงินกำไรหลังหักค่าใช้จ่าย หรือการที่สมาชิกของกลุ่มไปทำหน้าที่วิทยากรในนามของกลุ่ม ต้องแบ่งรายได้ให้กลุ่ม ประมาณ ร้อยละ 40 เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติสามารถจะพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็วจนมีทรัพย์สิน และอสังหาริมทรัพย์ของกลุ่มได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังปลอดจากปัญหายาเสพติดอีกด้วย นางอัมพร อินปัน ประธานกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ และยังมีตำแหน่งภรรยาของผู้ใหญ่บ้านอีกตำแหน่งหนึ่งได้ให้ข้อมูลว่า จะใช้มาตรการของชุมชนเข้าช่วย โดยการช่วยกันสอดส่องดูแลพฤติกรรมของคนในชุมชน ถ้ามีบุคคลใดมีปัญหาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะถูกชาวบ้านกดดันไม่ให้อยู่ในหมู่บ้าน

แรกเริ่ม (พ.ศ. 2548) เกิดจากการรวมตัวกันของ 40 คน ก่อตั้งเป็นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ โดยมีมูลค่าของหุ้น 100 บาท ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น 500 บาทต่อหุ้น และมีการออมหุ้นละ 20 บาทต่อเดือน โดยมีเงื่อนไขการขอกู้เงินจากกลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านทุ่งกล้วย หมู่ 5 ตำบลทุ่งกล้วย ดังนี้

- 1) ผู้กู้จะต้องเป็นสมาชิกในกลุ่มออมทรัพย์
- 2) สามารถกู้ได้ไม่เกิน 2,000 บาท ดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อเดือน
- 3) ไม่ต้องมีค้ำ ใช้ชุมชนควบคุม ปัจจุบันยังไม่มีหนี้เสีย
- 4) สมาชิกที่ต้องการกู้ใหม่ ต้องส่งเงินคืนกลุ่มทั้งหมดแล้ว
- 5) จะเป็นการให้กู้ระยะสั้น และต้องเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของกลุ่ม เช่น กู้ซื้อผ้า หรืออุปกรณ์
- 6) สินค้าที่สมาชิกผลิตได้จะต้องขายให้กลุ่ม โดยผู้ขายเป็นผู้กำหนดราคา ผู้ซื้อจะให้คำแนะนำ

4.7.4) การก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสัปปุเลศ มีสมาชิกแรกเริ่ม 29 คน ถือหุ้นคนละ 1 หุ้นๆ ละ 100 บาท เป็นจำนวนเงิน 2,900 บาท ปัจจุบันมีสมาชิก 91 คน ถือหุ้นคนละ 6 หุ้นๆ ละ 100 บาท รวมเป็นเงิน 54,000 บาท มีเงินทุนหมุนเวียน 1,070,000 บาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครอบครัวสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทั้งด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะให้สมาชิกกู้เพื่อเป็นทุนในการประกอบอาชีพ และดำเนินกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีแนวคิดในการจัดตั้งเพื่อส่งเสริมสมาชิกให้มีอาชีพเสริม โดยการสนับสนุนเงินทุน และมีแผนที่จะเพิ่มศักยภาพในการทำงานของคณะกรรมการ และในอนาคตอยากให้เป็นธนาคารหมู่บ้าน นอกจากนี้ ยังได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุในหมู่บ้านได้รวมกลุ่มกันทำข้าวแต๋นเพื่อเป็นสินค้า OTOP ของหมู่บ้านและผู้สูงอายุจะได้มีรายได้พิเศษไม่ต้องรบกวนลูกหลาน รวมทั้งยังได้พบปะพูดคุยกันในหมู่ผู้สูงอายุ สอบถามสารทุกข์สุขดิบ ทำให้ผู้สูงอายุในหมู่บ้านมีความสุขกายและ สุขใจมากขึ้นด้วย

ตารางที่ 4.7.1 : ตารางเปรียบเทียบกลุ่มการออม

ประเด็น รายละเอียด	จังหวัดสุพรรณบุรี	จังหวัดขอนแก่น	จังหวัดพะเยา (บ้านทุ่งกล้วย)	จังหวัดพะเยา (บ้านสันปูเลย)
กลุ่มอาชีพ	กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง	กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน กลุ่มแรงงาน ดิด ตะกั่ว และทุนลอยกับ อวน	กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มทอผ้าข้อมสิริธรรมชาติ	กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มทอผ้า
จำนวนสมาชิก	64 คน (ณ วันที่ 18 พฤศจิกายน 2551)	53 คน (ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2551)	40 คน (ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2551)	270 คน (ณ วันที่ 30 ธันวาคม 2551)
จำนวน เงินออมต่อเดือน	ออมหุ้นละ 100 บาทต่อเดือน	ออมหุ้นละ 50 บาทต่อเดือน สบทบกองทุนฌาปนกิจศพ 2 บาท ต่อศพ	มูลค่าของหุ้น 500 บาทต่อหุ้น และมีการออมหุ้นละ 20 บาทต่อเดือน	ออมคนละ 20 บาท ถึง 1,000 บาท ต่อเดือน
วัตถุประสงค์	เพื่อให้สมาชิกที่ต้องการกู้เงินไปเพื่อ พัฒนาอาชีพของตนเอง	ต้องการแหล่งเงินกู้ฉุกเฉินเมื่อถึงเวลา จำเป็น	ต้องการแหล่งเงินกู้ฉุกเฉินเมื่อถึงเวลา จำเป็นต้องการให้กู้	ต้องการกู้ยืมเป็นทุนหมุนเวียน
แนวคิดของ การออม	การฝากเงินกับธนาคารไม่ใช่การออม เพราะสามารถถอนได้ทันทีที่ต้องการ	ต้องการแหล่งเงินกู้	ต้องการแหล่งเงินกู้ และการลงทุน (ให้กู้)	เพื่อให้สมาชิกมีเงินในการทำ อาชีพเสริม
ระยะเวลา การออม	ไม่น้อยกว่า 3 ปี	ไม่น้อยกว่า 3 ปี	-	-
เงื่อนไขการขอกู้	1) ต้องมีสมาชิกในกลุ่มค้าประกัน เงินกู้ 2 คน 2) ต้องนำไปเพื่อส่งเสริมอาชีพเท่านั้น 3) กู้ได้ครั้งละไม่เกิน 6,000 บาท นาน 6 เดือน และต้องจ่ายดอกเบี้ย ร้อยละ 6 ต่อปี	1) ต้องมีสมาชิกในกลุ่มค้าประกันเงินกู้ 2 คน 2) ต้องนำไปใช้เพื่อความจำเป็นเท่านั้น มีคณะกรรมการตรวจสอบการนำ เงินกู้ไปใช้ 3) กู้ได้ไม่เกินสองเท่าของเงินออม	1) ต้องเป็นสมาชิกในกลุ่มออมทรัพย์ 2) กู้ได้ไม่เกิน 2,000 บาท ดอกเบี้ย ร้อยละ 3 ต่อเดือน 3) ไม่ต้องมีคนค้ำ ใช้ชุมชนควบคุม ปัจจุบันยังไม่มีหนี้เสีย 4) ต้องการกู้ใหม่ ต้องส่งเงินคืน	1) สมาชิกมีสิทธิกู้เงินได้ 5 เท่าของ เงินฝาก 2) สมาชิกจะต้องทำสัญญาการกู้ยืมกับ คณะกรรมการ 3) สมาชิกของกลุ่มเท่านั้นที่มีสิทธิใน การกู้เงินของกลุ่มได้ บุคคลภายนอก

ประเด็น รายละเอียด	จังหวัดสุพรรณบุรี	จังหวัดขอนแก่น	จังหวัดพะเยา (บ้านทุ่งกล้วย)	จังหวัดพะเยา (บ้านสันปูเลย)
	4) ต้องเป็นสมาชิกไม่น้อยกว่า 3 เดือน 5) ต้องการกู้ใหม่ ต้องส่งเงินคืนกลุ่ม ทั้งหมดแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน	และต้องจ่ายดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี 4) เงินกู้ถูกเงินสามารถกู้ได้ไม่เกิน 3,000 บาท ไม่เกิน 15 วัน ไม่ต้อง จ่ายดอกเบี้ย 5) สมาชิกที่ต้องการกู้ใหม่ ต้องส่งเงิน คืนหมดแล้ว	หมดแล้ว 5) ให้กู้ระยะสั้น และต้องเกี่ยวข้องกับ กิจกรรมของกลุ่ม 7) สินค้าที่ผลิตได้จะต้องขายให้กลุ่ม	ไม่มีสิทธิ 4) กรณีสมาชิกที่สมาชิกต้องการกู้เงิน เกิน 5 เท่าของเงินฝาก ให้อยู่ที่ดุลยพินิจ ของคณะกรรมการ 5) อัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 2 ต่อเดือน
กิจกรรม ของกลุ่ม	เป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ โดย หน่วยงานธนาคารเพื่อการเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ได้ว่าจ้าง ให้กลุ่มฯ จัดอบรม ซึ่ง ธกส. จะเป็นผู้ ออกค่าใช้จ่าย และจัดหาผู้รับการ อบรมมาให้	เข้ากลุ่มเงินชาปณกิจศพได้หลังการเป็น สมาชิก 6 เดือน โดยมีเงื่อนไขว่าต้อง จ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนชาปณกิจศพ 2 บาทต่อศพ (ในปัจจุบันมีสมาชิกที่ เสียชีวิตประมาณ 80-100คน) เมื่อ สมาชิกเสียชีวิตจะได้รับเงินช่วยชาปณ กิจศพประมาณ 100,000 บาทและเงิน สมทบจากสวัสดิการเงินสะสมการออม ตามข้อกำหนดของกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนแพร่พรรณ จำกัด	หมู่บ้านปลอดจากปัญหาเสพติด โดยใช้มาตรการของชุมชนให้ช่วยกัน สอดส่องดูแลพฤติกรรมของคนใน ชุมชน ถ้ามีบุคคลใดมีปัญหาเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดจะถูกชาวบ้านกดดันไม่ให้ อยู่ในหมู่บ้าน	เป็นสถานที่พบปะ พูดคุย และดูแล ซึ่งกันและกันของผู้สูงอายุ และ ลูกหลานในหมู่บ้าน โดยความร่วมมือกัน ทำงานของกลุ่ม
ปัจจัย ความสำเร็จของ การทำงาน	1) ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ 2) ยอมรับกฎกติกา ระเบียบข้อบังคับ ของกลุ่ม แม้ว่าไม่ได้บันทึกไว้เป็น ลายลักษณ์อักษร	1) ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ 2) การยอมรับในกฎกติกา ระเบียบ ข้อบังคับ 3) มีระบบบัญชี และการรายงานที่เป็น	1) ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ 2) ผู้นำกลุ่มทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี 3) มีสัจจะ ยอมรับในกฎกติกา ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม	1) ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ 2) การยอมรับในกฎกติกา ระเบียบ ข้อบังคับ 3) มีระบบบัญชี และการรายงานที่เป็น

ประเด็น รายละเอียด	จังหวัดสุพรรณบุรี	จังหวัดขอนแก่น	จังหวัดพะเยา (บ้านทุ่งกล้วย)	จังหวัดพะเยา (บ้านสันปูเลย)
	3) มีระบบบัญชี และการรายงานที่เป็นปัจจุบัน แบบง่ายๆ แต่ทุกคนเข้าใจ และยอมรับ 4) มีส่วนร่วมรับผิดชอบ และควบคุมกันเองของสมาชิก ช่วยกันในการค้าประกันเงินกู้ 5) มีการถ่ายทอดการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกและบุคคลภายนอก ผ่านการจัดอบรม	ปัจจุบัน ทุกคนเข้าใจ และยอมรับ 4) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และควบคุมกันเองของสมาชิก ช่วยกันในการค้าประกันเงินกู้ 5) มีการทำงานเป็นกลุ่ม และการช่วยเหลือกันในระหว่างกลุ่มสมาชิก และชุมชน	4) มีระบบบัญชี และการรายงานที่เป็นปัจจุบัน ทุกคนเข้าใจ และยอมรับ 5) สมาชิกมีความสามัคคี ร่วมใจกันทำงาน และแก้ปัญหา 6) มีความซื่อสัตย์ ไม่กดราคาราคาสินค้า ไม่ทำตัวเป็นพ่อค้าคนกลาง 7) สมาชิกทุกคนต้องมีความเสียสละ	ปัจจุบัน แบบง่ายๆ แต่ทุกคนเข้าใจ และยอมรับ 4) สมาชิกมีความสามัคคี ร่วมใจกันทำงาน และแก้ปัญหา 5) ช่วยกันหาตลาดรองรับผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม
ผลการดำเนินงาน	มีเงินออมประมาณ 400,000 บาท มีผู้ขอกู้ประมาณ 200,000 บาท ปัจจุบันยังไม่มียกเลิก	มีเงินออมประมาณ 155,000 บาท มีผู้ขอกู้ประมาณ 113,000 บาท ปัจจุบันยังไม่มียกเลิก	มีเงินหมุนเวียน ประมาณ 50,000 บาท มีผู้ขอกู้ เกือบทั้งหมด ปัจจุบันยังไม่มียกเลิก มีทรัพย์สินเป็นที่ดิน 200 ตารางวา	รวมเงินสัจจะเดือนละ 1,730 บาท มีเงินหมุนเวียน 113,000 บาท มีเงินให้สมาชิกกู้ยืม 644,600 บาท มีเงินฝากธนาคาร 6,720 บาท

4.7.4 สรุปภาพรวมแนวคิดในการรวมกลุ่มการออม

จากการออกไปนิเทศการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มการออมของชุมชนทั้งสามจังหวัด พบว่า แนวคิดการออมของชาวบ้าน เพียงเพื่อต้องการแหล่งเงินกู้ที่สามารถกู้ได้เมื่อยามฉุกเฉิน โดยแรกเริ่มมักเกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกเพียงไม่กี่คน (ประมาณ 10-20 คน) ที่มีความคิดคล้าย ๆ กัน ก่อตั้งเป็นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ แล้วค่อย ๆ ขยายใหญ่ออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งบางกองทุนมีสมาชิกต่างหมู่บ้าน ต่างตำบล หรือแม้กระทั่งต่างอำเภอก็มี สมาชิกบางคนเข้ามาเป็นสมาชิกเพื่อวัตถุประสงค์ต้องการเก็บเงิน หรือบางคนเข้ามาเป็นสมาชิกกองทุนเพื่อต้องการดอกเบี้ยจากการกู้ (ประมาณร้อยละ 12) และบางกองทุนขยายการให้สวัสดิการออกไปโดยเข้าเป็นสมาชิก กลุ่มสหกรณ์เครดิต โดยมักจะมีข้อตกลงว่าจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มอย่างน้อย 3 ปี จึงจะมีสิทธิถอนหุ้น ยกเว้นแต่ผู้ออมเสียชีวิต

กลุ่มการออมเพื่อสวัสดิการชุมชนที่มีการจัดตั้งขึ้น จะมีโครงสร้างที่ชัดเจน ในการตั้งคณะกรรมการ (อาจมาจากการเลือกกันเอง หรือ ได้รับการยกขึ้นให้ดำรงตำแหน่ง) เพื่อดำเนินงานบริหารจัดการและกำกับการกองทุน โดยทั่วไปคณะกรรมการบริหารชุดหนึ่งจะมีจำนวนระหว่าง 7-15 คน อยู่ในวาระคราวละ 1-4 ปี และมีบางกลุ่มไม่ได้กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการ คณะกรรมการของแต่ละกลุ่ม ส่วนใหญ่ ประกอบด้วย ประธาน รองประธาน เลขานุการและเหรัญญิก และมีบางกลุ่มมีการกำหนดโครงสร้างให้มีฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายเงินออม เงินกู้-ส่งคืน ประชาสัมพันธ์ การตลาด ผู้ตรวจสอบบัญชี ผู้ทำบัญชีกลุ่มผู้ส่งเสริมอาชีพ และสวัสดิการที่กำหนดเงื่อนไขการเป็นสมาชิก นอกจากนี้กลุ่มการออมโดยทั่วไปจะมีการออกระเบียบข้อบังคับกองทุน การออม การได้รับผลประโยชน์ของสมาชิก ซึ่งกล่าวได้ว่าลักษณะ โครงสร้างเช่นนี้ เป็นลักษณะของการดำเนินงานที่มีระบบ กติกา

จากข้อมูลดังกล่าวการที่จะก่อตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพโดยการพัฒนาจากกองทุนสวัสดิการชุมชนเดิมนั้นเป็นไปได้สูงมาก เนื่องจากชุมชนได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้รู้จักคุ้นเคย และพร้อมที่จะออมเนื่องจากเห็นประโยชน์ของการออม ตลอดจนมีปัจจัยและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินงานของกลุ่ม อาทิ ผู้นำและกรรมการกองทุนที่ได้รับการยอมรับ มีกฎระเบียบ วิธีการทำงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ ทุกคนมีความซื่อสัตย์ต่อกัน และสามารถที่จะจัดผลประโยชน์และสวัสดิการให้แก่สมาชิกเป็นที่พึงพอใจตามสมควร

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพในชุมชนให้แก่แรงงานนอกระบบจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุที่ขาดการดูแล และหากไม่มีการส่งเสริมให้เกิดการออมเงินอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องตั้งแต่วัยทำงานแล้ว จะนำมาซึ่งความยากจนและทุกข์ยากของผู้สูงอายุ รวมทั้งปัญหาสังคมและจะส่งผลถึงภาระการคลังของรัฐบาลในที่สุด

การศึกษาวิจัยโครงการศึกษาความเป็นไปได้ เรื่อง “การจัดระบบการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพให้แรงงานนอกระบบโดยใช้กลไกชุมชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ โดยการพัฒนาจากกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการชุมชนเดิม

ข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาสามารถนำไปวางแผนในการส่งเสริมการออมเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการดำเนินงาน ตลอดจนแนวทางในการจ่ายเงินออมสมทบจ่ายเบี้ยบำนาญ ตลอดจนสิทธิ และสวัสดิการต่างๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ

5.1 สรุปพฤติกรรมกรรมการออม และปัจจัยในการจัดตั้งกองทุนการออมของชุมชน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์ โดยมีลักษณะของคำถามปลายเปิด (Open End) และคำถามปลายปิด (Closed End) ประกอบด้วย

5.1.1 ข้อมูลทั่วไป

จากแบบสอบถามทั้งหมด 2,000 ตัวอย่าง พบว่า

- เป็นเพศชาย จำนวน 881 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 44.05 และเพศหญิง มีจำนวน 1,046 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 52.30
- มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 44.75 รองลงมาได้แก่ ช่วงอายุ 51 – 60 ปี และช่วงอายุ 31 – 40 ปี ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือมีร้อยละ 20.75 และ 20.70 ตามลำดับ
- มีระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ชั้นประถมศึกษา มากที่สุด จำนวน 948 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.40 รองลงไปคือ ระดับมัธยมศึกษาต้น มีจำนวน 367 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.35 และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีจำนวน 357 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.85

- อาชีพส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพ “เกษตรกรรม” มากที่สุด มีจำนวน 1,032 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 51.60 รองลงไป คือ ค้าขาย จำนวน 301 ราย คิดเป็นร้อยละ 15.05 และ รับจ้าง/กรรมกร” จำนวน 295 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.75

- ส่วนใหญ่ คนในครอบครัวเพียง 2 คน เป็นผู้หารายได้ คือ 1,165 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 58.25 รองลงไป ได้แก่ 3 คน มีจำนวน 381 ราย คิดเป็นร้อยละ 19.05 และ 1 คน มีจำนวน 289 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.45

นอกจากนี้พบว่า ครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วย มีจำนวน 773 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 38.65 ในขณะที่ครอบครัวที่ไม่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วยมีจำนวน 1,184 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 59.20 โดยส่วนใหญ่จะมีจำนวนผู้สูงอายุอยู่ด้วยจำนวน 1 คน มากที่สุด มีจำนวน 563 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 72.83

5.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการออม

พฤติกรรมและลักษณะของการใช้จ่ายเงิน โดยที่รายรับ หมายถึง รายได้จากทุกแหล่ง เช่น เงินเดือน รายได้ต่าง ๆ สำหรับรายจ่าย หมายถึง ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ค่าน้ำ/ค่าไฟ ค่าเล่าเรียน ค่าสหนาการ การเลี้ยงชีพ ชำระหนี้ ฯลฯ

จากแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่จะมีรายรับอยู่ในช่วง 6,000 บาทขึ้นไป จำนวน 890 ราย คิดเป็นร้อยละ 44.50 รองลงไปคือ ช่วง 4,001–6,000 บาท และ 2,001–4,000 บาท คือมีร้อยละ 31.15 และ 19.60 ตามลำดับ และมีสัดส่วนระหว่างรายรับและรายจ่าย ดังนี้ มีรายรับมากกว่ารายจ่าย 949 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.45 มีรายรับพอดีกับรายจ่าย จำนวน 434 ราย คิดเป็นร้อยละ 21.70 และมีรายรับน้อยกว่ารายจ่ายเพียง 617 ราย คิดเป็นร้อยละ 30.85

จากการเก็บข้อมูลพบว่าส่วนใหญ่จะมีการออมเงินกับกองทุนการออม ประเภทกลุ่มออมทรัพย์ มากที่สุด คือมีจำนวน 1,070 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 28.10 รองลงไป ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน มีจำนวน 946 ราย คิดเป็นร้อยละ 24.84 และกลุ่มสัจจะ มีจำนวน 674 ราย คิดเป็นร้อยละ 17.70 และส่วนมากจะออมมากกว่า 1 กองทุน และจะมีการออมเงินเพื่อสวัสดิการ ในช่วง 91–120 บาท มากที่สุด จำนวน 449 ราย คิดเป็นร้อยละ 22.45 รองลงไป ได้แก่ ช่วง 1-30 บาท และ ช่วง 30-60 บาท” คิดเป็นร้อยละ 14.45 และ 13.45 ตามลำดับหรือพบว่ามีการจ่ายเงินเพื่อการออมไม่เกิน 120 บาท ต่อเดือนสูงถึงร้อยละ 54.15

ผู้นำกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 70.31 รองลงไป ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน มีเพียงร้อยละ 19.43

สวัสดิการที่สมาชิกได้รับจากกองทุน ส่วนใหญ่เป็นสวัสดิการเกี่ยวกับฌาปนกิจมีจำนวนสูงถึงร้อยละ 44.34 และสวัสดิการเกี่ยวกับ เงินกู้ยืม และเงินปันผล มีเพียงร้อยละ 11.70 ที่มีสวัสดิการสุขภาพ ในขณะที่ร้อยละ 87.85 ไม่มีสวัสดิการสุขภาพ และส่วนใหญ่ต้องการให้มีสวัสดิการเพื่อการสุขภาพ

การส่งเงินออมเพื่อสวัสดิการจะออมประมาณเดือนละ 1-30 บาท มากที่สุดคือมีร้อยละ 68.38 รองลงไป คือเดือนละ 31-60 บาท คิดเป็นร้อยละ 14.96 ส่วนใหญ่จะออมกับกลุ่มการออมในชุมชน

ในขณะที่ความสามารถในการออมเพิ่มในกรณีจัดให้มีกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพ พบว่าสามารถที่จะออมเงินเพิ่มเพื่อการชราภาพได้ในช่วง 1-30 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 27.83 รองลงไปอยู่ในช่วง 91-120 บาท และ 31-60 บาท คือมีร้อยละ 25.67 และ 22.88 ตามลำดับ และไม่สามารถออมเพิ่มได้มีจำนวน 71 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 4.04 มีเหตุผลจากรายได้ไม่เพียงพอ หรือมีประกันด้านอื่นๆ ที่เพียงพอแล้ว

การประกันรายได้ในวัยชราภาพ ควรมียาได้ 1,200 บาท ขึ้นไปเพื่อให้เพียงพอต่อการยังชีพ มีสัดส่วนมากที่สุดคือ 697 ราย คิดเป็นร้อยละ 34.85 รองลงไปได้แก่ 800-1,000 บาท จำนวน 562 ราย และ 1,001-1,200 บาท มีจำนวน 292 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.10 และ 14.60 ตามลำดับ

จากการสอบถามพบว่าผู้ที่เหมาะสมจะเป็นผู้นำกองทุนการออมเงินเพื่อการชราภาพ คือบุคคลที่ชุมชนให้การยอมรับ มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 59.34 รองลงไปคือ ผู้ใหญ่บ้าน/กำนัน และสมาชิก อบต. คิดเป็นร้อยละ 35.7 และ 15.34 ตามลำดับ

สำหรับความเห็นว่าการแยกบัญชีกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการและกองทุนเพื่อการชราภาพหรือไม่ ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ควรแยกเพื่อความชัดเจน เป็นสัดส่วน ง่ายต่อการบริหาร เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกองทุน และสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันให้แก่สมาชิก ในการได้รับเงินคิดเป็นร้อยละ 69.40

อายุเกษียณที่เหมาะสมสำหรับการรับเงินเพื่อการชราภาพ ควรมีอายุ 60 ปี มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 85.35 รองไปได้แก่ อายุ 65 ปี ร้อยละ 8.35 ในขณะที่ จากการสำรวจพบว่าระยะเวลาในการออมที่เหมาะสม ควรอยู่ที่ 1-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 54.35 รองลงไป คือ 11-15 ปี และ 16-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 26.90 และ 6.55 ตามลำดับ

การบริหารเงินกองทุนเพื่อการชราภาพ พบว่า ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ควรให้ชุมชนบริหารเองมีจำนวนมากที่สุด คือมีร้อยละ 46.09 รองลงไปแสดงความคิดเห็นว่า ควรให้หน่วยงานรัฐ(กองทุนกลาง) นำไปลงทุน โดยมีไตรภาคี (ผู้แทนรัฐบาล ผู้แทนชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิ/นักวิชาการ)ร่วมเป็นกรรมการ และฝากไว้กับสถาบันการเงิน คิดเป็นร้อยละ 28.48 และ 25.20 ตามลำดับ

5.1.3 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดตั้งและกระทบต่อความมั่นคงของกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ

1) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทรัพยากร โครงสร้างกองทุน ค่านิยม ผลประโยชน์ ซึ่งต้องได้รับการวิเคราะห์ เพื่อใช้จุดเด่นของกองทุนในการส่งเสริม

และพัฒนากองทุนให้คงอยู่ และจากการเก็บข้อมูลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ใกล้ตัว และมีผลกระทบต่อความสำเร็จของการดำเนินงานของกลุ่มการออมเพื่อสวัสดิการมากที่สุด คือ

1.1) ความศรัทธาและเชื่อมั่นในผู้นำ

ความสำเร็จในการดำเนินงานของกองทุนที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนั้น เกิดมาจากความศรัทธาและเชื่อมั่นในตัวผู้นำ ซึ่งจะเป็นผู้นำทางความคิด ที่มุ่งปลูกฝังให้สมาชิกเห็นความสำคัญของการออม และละอายต่อการโกง ความไม่ซื่อตรง และให้ร่วมกันสร้างระบบการควบคุมทางสังคมขึ้นในแต่ละชุมชน

1.2) การดำเนินงานมีความโปร่งใสตรวจสอบได้

การทำระบบบัญชีรับจ่ายเงิน และบัญชีการจัดสวัสดิการที่เข้าใจได้ง่าย และการดำเนินงานของคณะกรรมการที่โปร่งใสตรวจสอบได้ จะสร้างความพึงพอใจให้แก่สมาชิกของกองทุน ถึงแม้ว่าจะหมดวาระการดำรงตำแหน่ง แต่สมาชิกจะมีความเห็นร่วมกันว่า ที่ผ่านมากomiteกรรมการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นผู้เสียสละให้กับสมาชิกเป็นอย่างมาก ซึ่งจะถูกเลือกมาดำรงตำแหน่งอีกวาระหนึ่ง

1.3) มีคณะกรรมการบริหารงานที่มีความสามารถ

คณะกรรมการบริหารที่จะได้รับการเลือกตั้งมาจากสมาชิก ต้องเป็นผู้มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ตลอดเวลา ต้องมีการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประเมินผล การปฏิบัติงาน และต้องรายงานผลการดำเนินงานต่อสมาชิก ซึ่งคณะกรรมการบริหารที่ดีต้องมีการแบ่งงานให้สมาชิกกลุ่มร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ เช่น จัดกลุ่มพิจารณาสินเชื่อ กลุ่มติดตามหนี้ กลุ่มประนอมหนี้ มีการยื่นเตือนสมาชิกให้เห็นความสำคัญของการออม การปฏิบัติตามสัจจะที่ให้ไว้ การเห็นอกเห็นใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

1.4) การจัดผลประโยชน์และสวัสดิการเป็นที่พอใจของสมาชิก

ปัจจัยที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งต่อความสำเร็จของกลุ่มคือ การสามารถตอบสนองประโยชน์และความต้องการของสมาชิก นอกจากการให้ประโยชน์แก่สมาชิกด้วยการให้บริการ การออมเงิน กู้เงิน เมื่อสมาชิกมีความจำเป็น และมีเงินปันผลให้กับการออมเงินของสมาชิกแต่ละคนแล้ว แต่ละกลุ่มยังมีการจัดบริการสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับสมาชิกและชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกชักชวนญาติ หรือเพื่อนบ้านที่ยังไม่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มด้วย โดยหวังว่าญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านจะได้รับสวัสดิการต่างๆ ของกลุ่มเช่นเดียวกับที่ตนได้รับด้วย

1.5) สมาชิกมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต

นอกจากความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวผู้นำ การบริหารจัดการโดยคณะกรรมการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และการมี กฎ กติกาที่ร่วมกันจัดทำขึ้นเองจะเป็นปัจจัยสำคัญลำดับต้น ๆ ของความสำเร็จของการดำเนินงานกลุ่มการออมต่างๆ แล้ว ปัจจัยที่สำคัญค่อนข้างมากอีกประการหนึ่ง คือ การมีสมาชิกที่มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม ปฏิบัติตามสัจจะที่ให้ไว้ เหตุที่ความซื่อสัตย์สุจริตของสมาชิกมีความสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่มออมทรัพย์ เพราะหากสมาชิกไม่รักษาสัจจะที่ให้ไว้ และกลุ่มก็ไม่มีสภาพ

บังคับทางกฎหมาย ที่จะไปดำเนินการใด ๆ ได้ ความซื่อสัตย์ สุจริต และความรับผิดชอบของสมาชิกจึงเป็น ปัจจัยสำคัญในความสำเร็จของกลุ่มการออมทุกกลุ่ม

1.6) การยอมรับในกฎ กติกา ระเบียบ ข้อบังคับของกลุ่ม

การยอมรับใน กฎ กติกา ระเบียบ ข้อบังคับ และข้อตกลงต่าง ๆ ที่กลุ่มได้ร่วมกันจัดทำขึ้น ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และข้อตกลงที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน นั่นคือ มีการส่งเงินออมครบถ้วน ไม่มีการผัดผ่อนชำระหนี้ หรือการชำระเงินคืน ตามกำหนดเวลา สมาชิกมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจ โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากข้อตกลงร่วมกัน ของสมาชิก การแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อตกลงที่เกิดขึ้นภายหลัง ล้วนดำเนินการไปตามความต้องการร่วมกัน ของสมาชิก เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งหมายความว่า กฎ ระเบียบ และข้อตกลงต่าง ๆ เป็นของชุมชน ชุมชนร่วมกันสร้างกฎระเบียบและปฏิบัติตาม พร้อมทั้งมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน สมาชิกเข้าใจและยอมรับในกฎเกณฑ์ที่ได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นมา จึงทำให้กลุ่มสามารถรวมตัวกันอยู่ได้

1.7) มีระบบบัญชี และการรายงานที่เป็นปัจจุบัน

การจัดทำบัญชีที่เป็นปัจจุบัน และมีการประชุมคณะกรรมการเป็นประจำทุกเดือน รวมทั้ง มีรายงานสถานะทางการเงินของกลุ่มต่อสมาชิกทุกเดือน เพื่อให้สมาชิกได้ร่วมกันพิจารณานั้น เป็น ความสำเร็จที่สำคัญของกลุ่ม ซึ่งยังผลให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจ เชื่อใจ ในการดำเนินงาน และบอก ต่อ ๆ กัน รวมทั้งนำสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัวให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งเท่ากับช่วยเสริมให้กลุ่ม สามารถขยายตัวขึ้นได้ นอกจากนี้ การนำเพื่อนบ้านให้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์นั้น มิได้มีเจตนาจะ จัดการให้มีลักษณะเป็นแชร์ลูกโซ่ หากแต่ต้องการช่วยให้เขาเหล่านั้นได้รับสวัสดิการของกลุ่ม เช่นเดียวกับที่ตนได้รับอยู่ในปัจจุบัน

1.8) การมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และควบคุมกันเองของสมาชิก ภาวดี เครือข่าย

การมีส่วนร่วมของสมาชิก ถือเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินกลุ่มการออม ต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามหน้าที่ หรือปฏิบัติตามสัจจะที่ตนให้ไว้ต่อกัน โดยเริ่มตั้งแต่สมาชิก รักษาสัจจะในการออม สมาชิกมีส่วนร่วมรับผิดชอบในภาระของแต่ละคนตามที่ได้ให้สัจจะไว้กับกลุ่ม การมี ส่วนร่วมช่วยให้งานของกลุ่มบรรลุตามข้อตกลง และกฎ กติกาทั้งหลายทั้งปวงที่สมาชิกได้ร่วมกันสร้าง และ ยอมรับร่วมกัน และที่สำคัญอีกประการหนึ่งสมาชิกต้องเข้ามาช่วยควบคุมกัน ซึ่งเป็นการใช้ระบบควบคุม ทางสังคมในชุมชน มาช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกด้วยกันเอง

1.9) มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกและบุคคลภายนอก

การจัดการความรู้เป็นประเด็นสำคัญแห่งความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม การออม แต่การจัดการความรู้ในกลุ่มไปสู่ความสำเร็จ กล่าวคือ การได้มีความรู้กว้างขวาง เข้าใจใน ความสำคัญของการออม และช่วยให้สมาชิกสามารถเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และเรียนรู้จากบุคคลภายนอก

ซึ่งจะทำให้ได้ความรู้ และประสบการณ์ใหม่ ๆ การเรียนรู้การวางระบบบัญชีและการเงิน การใช้คอมพิวเตอร์ มาช่วยในการทำงาน ทำให้สามารถจัดทำบัญชี ตรวจสอบรายงานทางการเงิน และจัดทำทะเบียนสมาชิก ได้อย่างรวดเร็ว จากการเรียนรู้จากกลุ่มที่พัฒนาไปก่อนแล้ว

ท้ายที่สุด ปัจจัยภายในที่สำคัญที่สุดในการจัดตั้งกองทุนคือ การมีผู้นำกองทุนที่สมาชิกของกลุ่มให้การยอมรับนับถือในเรื่องการทำงานที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใสและสามารถตรวจสอบการดำเนินงานได้ รวมถึง ความไว้วางใจในการที่จะฝากอนาคตไว้ได้ นอกจากนี้ กองทุนหรือองค์กรจะสามารถดำรงอยู่ได้ต้องอาศัยทีมงาน หรือคณะกรรมการบริหารที่มีความสามารถ

ยิ่งกว่านั้นการจัดผลประโยชน์และสวัสดิการให้เป็นที่พอใจของสมาชิก ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกองทุนการออมเพื่อการชราภาพ โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างพอเพียงในการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกันโดยการกำกับดูแลจากองค์กรของภาครัฐ

2) ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ

2.1) สถานะทางกฎหมายของกลุ่มการออมเพื่อสวัสดิการ

ปัจจุบันกลุ่มการออมไม่มีสถานะทางกฎหมายใด ๆ ทั้งสิ้น แต่หลาย ๆ กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น

(1) การขึ้นทะเบียนที่สำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร โดยการจัดตั้งชุมชนในเขตกรุงเทพฯ มีหลักเกณฑ์ว่า เมื่อประชาชนที่ต้องการขึ้นทะเบียนจัดตั้งชุมชนจะต้องเกิดจากประชาชนในชุมชนรวมตัวกันด้วยความสมัครใจเกินกว่า 50 ครอบครัว สามารถที่จะขอจดทะเบียนกับสำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มองค์กรชุมชน ซึ่งจะมีเงินช่วยเหลือจากสำนักพัฒนาชุมชน กรุงเทพมหานครตามจริง แต่ไม่เกิน 5,000 บาทต่อปี โดยชุมชนต้องยอมให้คนนอกชุมชนเข้ามาใช้ประโยชน์พื้นที่ส่วนกลางของชุมชนของตนได้ นอกจากนี้ กองทุนพัฒนาชุมชนยังให้กู้ยืมในนามกลุ่ม และยังจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้แก่กลุ่มชุมชนตามความจำเป็น ขณะนี้มีชุมชนที่มาจดทะเบียนกับกรุงเทพมหานคร มีจำนวน 1,981 ชุมชน จากทั้งหมด 50 เขต

(2) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ได้มีการรับรองสถานภาพองค์กรชุมชนและเครือข่ายขององค์กรชุมชน ทำให้ชุมชนที่ได้รับการจดทะเบียนรับรองสถานภาพของชุมชนเกิดการยอมรับสถานะตัวคนองค์กรชุมชน และพัฒนาสู่ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนร่วมกันอย่างเป็นขบวนการ ในเดือนกันยายน 2551 ซึ่งมีองค์กรชุมชนที่ได้รับการรับรองสถานภาพ จำนวน 51,137 ชุมชน นอกจากนี้ พอช. ได้จัดกระบวนการรับรองพร้อมทั้งส่งเสริมการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่งถือเป็นการรับรองข้อมูลองค์กรชุมชนร่วมกันและนำไปสู่การพัฒนาฐานข้อมูลระดับจังหวัด ซึ่งขณะนี้ ได้จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลแล้ว

1,075 แห่ง จากจำนวนชุมชนที่แจ้งความจำนง 29,409 แห่ง ปัจจุบันยังไม่มีกลุ่มการออมจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล

(3) กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย เป็นองค์กรเอกชนที่มีบทบาทในการก่อตั้งกลุ่มการออมในชุมชน ทั้งในเขตชุมชนชนบทและเขตชุมชนเมือง โดยการก่อตั้งกลุ่มการออมมักมีชื่อเรียกว่า “สหกรณ์เครดิตยูเนียน.....” การสมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน จะจัดตั้งขึ้นด้วยความสมัครใจของกลุ่มสมาชิกที่อยู่ในแวดวงอาชีพ หรือกลุ่มที่มีปฏิสัมพันธ์เหมือนกัน สมาชิกของกลุ่มจะออมเงินร่วมกันเพื่อเป็นทุนในการดำเนินงาน ซึ่งอาจจะให้สมาชิกที่มีความเดือดร้อนกู้ยืมชั่วคราวเพื่อนำไปใช้ ซึ่งต้องมีคณะกรรมการบริหารที่ได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียน เพื่อดูแลการกู้ยืมของสมาชิกไม่ให้ใช้เงินผิดจากวัตถุประสงค์การกู้ยืม เพื่อป้องกันหนี้สูญ และหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ตลอดจนการดูแลผลประโยชน์พึงเกิดขึ้น และการจัดสรรผลประโยชน์สู่กลุ่มสมาชิกทั้งในรูปแบบของดอกเบี้ย เงินปันผล และสวัสดิการต่าง ๆ สหกรณ์เครดิตยูเนียนที่ประสบความสำเร็จและสามารถพัฒนาได้ต่อเนื่องในปัจจุบันมักเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองเป็นส่วนใหญ่

(4) กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตชุมชนชนบท โดยเริ่มดำเนินงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ตามนโยบายของกรมการพัฒนาชุมชน ที่ตั้งเป้าหมายของโครงการไว้ว่า การออมทรัพย์ของประชาชนจะช่วยให้เกิดการพัฒนา จึงได้มีการรณรงค์ให้เกิดกลุ่มการออมในชุมชนขึ้น โดยการปรับรูปแบบของกลุ่มออมทรัพย์ให้เหมาะสมกับสภาพเขตชนบท นอกจากนี้ กรมการพัฒนาชุมชนยังเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มการออมเพื่อรองรับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอีกด้วย

(5) สภาองค์กรชุมชน ตาม พรบ. สภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2551 โดยสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน มีหน้าที่ในการส่งเสริม และสนับสนุนการจัดตั้งและพัฒนากิจการสภาองค์กรชุมชน ซึ่งสภาองค์กรชุมชน หมายถึง เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยคนในชุมชนท้องถิ่น และเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น และตามกฎหมาย ผู้แทนชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมในแต่ละหมู่บ้าน และผู้แทนชุมชนอื่นในตำบล ที่จัดแจ้งการจัดตั้งแล้ว อาจประชุมปรึกษาหารือกันจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบล ซึ่ง ณ 31 ธันวาคม 2551 สภาองค์กรชุมชนตำบลที่ได้จัดตั้งแล้วทั่วประเทศรวม 1,075 ตำบล ครอบคลุมทุกจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 13.4 ของจำนวนตำบลเทศบาล/เขต ทั่วประเทศ (จำนวน 7,976 ตำบล/เทศบาล/เขต) แยกเป็น

1. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	324	แห่ง
2. ภาคกลางและภาคตะวันตก	223	แห่ง
3. ภาคเหนือ	198	แห่ง
4. ภาคใต้	190	แห่ง

5. กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล

และภาคตะวันออก 140 แห่ง

5.2 สรุปการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสมาชิกและผู้นำกลุ่มการออม

5.2.1 ปัญหาและอุปสรรคของกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ

1) ข้อจำกัดของกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการเดิม

แรงงานนอกระบบในชุมชนโดยส่วนมากมีความยากจน และมีหนี้สินจำนวนมาก การที่จะชักนำให้เขาเหล่านั้นมาเข้าร่วมกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ ภาครัฐต้องสร้างความมั่นใจว่าเขาจะสามารถอยู่ได้ตามอัตราและมีศักดิ์ศรี ทั้งในปัจจุบัน และในวัยเกษียณ คือต้องสร้างงานให้เขาเหล่านั้นสามารถที่จะเลี้ยงตัวเองได้ในปัจจุบัน และเหลือเก็บไว้ใช้ในอนาคตโดยไม่เดือดร้อน นั่นคือ การส่งเสริมให้มีความทำงานทำ ดังคำกล่าวที่ว่า “สอนให้เขารู้จักวิธีการจับปลา ไม่ใช่พาไปให้เขา” ซึ่งจะทำให้เขาเหล่านั้นอยู่ดีกินดีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีเงินเหลือเก็บเข้ากองทุน

ดังนั้น รัฐโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้อง ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม ผลักดันให้กองทุนการออมเพื่อสวัสดิการให้มีความมั่นคง เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่สมาชิกเพื่อเป็นหลักประกันว่า เงินออม และผลประโยชน์ที่พึงได้ของเขาเหล่านั้นจะยังคงอยู่ รวมทั้งการให้การสนับสนุนด้านเทคนิควิชาการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ต้อง “สอนให้เขารู้จักวิธีการจับปลา” เพื่อนำรายได้บางส่วนมาออมกับกองทุน ต้องสอนให้ชุมชนรู้หลักของเศรษฐกิจพอเพียง ลดการฟุ้งเฟ้อ ใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น การใช้จ่ายเกินตัว การขาดวินัยทางการเงิน เป็นสิ่งที่พึงละเว้น ซึ่งจะส่งผลทำให้หนี้สินลดลงและหมดไปในที่สุด โดยในทางปฏิบัติ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรต้องมีการกำหนดแผนงาน หรือแผนการดำเนินการในการมีบทบาทไว้อย่างชัดเจน เช่น บรรจุไว้ในแผนงานประจำปี แผนงบประมาณ หรือกำหนดไว้ในข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อให้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม และมีกรอบเงินงบประมาณรองรับ

ค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุในวัยเกษียณจะสามารถทำให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ดีมีความสุขร่วมกับครอบครัวได้ จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2550 พบว่า จำนวนเงินที่สามารถอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี และไม่เป็นภาระกับบุตรหลาน ประมาณ 1,443 บาท โดยอ้างอิงกับเส้นความยากจน (Poverty line) และควรจะเป็น Minimum benefit ในระดับที่ใช้ชีวิตอยู่ได้โดยพิจารณาจากปัจจัยพื้นฐาน แต่ผู้สูงอายุในปัจจุบันได้รับเบี้ยยังชีพเดือนละ 500 บาท ซึ่งไม่เพียงพอ และจะเป็นการดีที่สุดถ้าผู้สูงอายุสามารถมีเงินเพื่อใช้จ่ายโดยไม่เป็นภาระกับบุตรหลาน ดังนั้น ส่วนต่างดังกล่าวเขาเหล่านั้นจะต้องเป็นผู้ออมไว้เองในปัจจุบันเพื่อเอาไว้ใช้ในอนาคต ดังสุภาษิตที่ว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”

ผลจากการเก็บแบบสอบถามจากสมาชิกกองทุนการออมที่มีอยู่พบว่า เขาเหล่านั้นส่วนใหญ่ต้องการกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพ เพื่อเป็นหลักประกันในวัยเกษียณที่จะสามารถอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี แต่ส่วนมากจะมีปัญหาทางการเงิน ซึ่งสามารถจะออมเพื่อการชราภาพได้ไม่มากนัก เพียง 1-60 บาทต่อเดือนเท่านั้น ซึ่งเมื่อถึงวัยเกษียณ ผลตอบแทนที่ได้รับจะน้อยมากเมื่อเทียบกับของเส้นความยากจน 1,443 บาท

ดังนั้นการดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือการสร้างงานสร้างอาชีพ ให้ประชาชนอยู่ดี กินดี มีเงินเหลือเก็บสะสมเข้ากองทุน การกระจายรายได้ให้แก่รากหญ้าให้มากที่สุด การสร้างวินัยทางการเงินและการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้การจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพมีความเป็นไปได้สูง

2) ปัญหาและอุปสรรคสำหรับชุมชนที่ไม่มีกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ

2.1) ชุมชนที่ไม่มีกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ

ส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่ไม่มีความพร้อมในการจัดตั้งกองทุนเนื่องจากหลายๆ สาเหตุ คือ

- ชุมชนไม่มีความเข้มแข็ง จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐหากต้องจัดตั้งกองทุน
- ชุมชน และชาวบ้านไม่มีความรู้เกี่ยวกับกองทุน รัฐต้องจัดให้มีหน่วยงานมาให้ความรู้เพิ่ม
- ขาดผู้นำที่มีความเสียสละ และตั้งใจที่จะอุทิศตนเพื่อชุมชน ไม่มีเจ้าภาพ หรือผู้รับผิดชอบในการจัดตั้งกองทุน
- สมาชิกบางส่วนไม่มั่นใจในความสามารถของตนเองว่าจะส่งเงินสะสมได้ตลอดระยะเวลาในการออมหรือไม่ เนื่องจากมีความพร้อมค่อนข้างต่ำในพื้นฐานความเป็นอยู่
- การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีน้อยมากเพราะทุกคนต้องทำงานหนัก จึงไม่มีเวลาในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน หรือถ้ามีก็จะเป็นลักษณะที่ต่างคนต่างทำ ไม่ประสานกัน
- บางส่วนไม่สนใจเพราะมีการออมในลักษณะอื่นอยู่บ้างแล้ว เช่น บางคนออมกับธนาคาร และบางคนมีการทำประกันชีวิตไว้แล้ว
- หน่วยงานราชการ เช่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ไม่ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ
- ขาดการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นของชุมชนเกี่ยวกับการออมซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอีกอย่างหนึ่ง

การไม่มีผู้ริเริ่มในการจัดตั้งกองทุนการออม การไม่รู้จักเก็บออมไว้ใช้ในภายหน้า หรือการไม่มีเงินที่จะออม เป็นปัญหาที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขให้ตรงประเด็น ซึ่งเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นที่จะเป็นผู้แก้ปัญหาดังกล่าว โดยการให้ความรู้เรื่องการออม รวมถึงประโยชน์ที่จะได้จากการออม ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพให้แก่คนในชุมชนเพื่อให้มีรายได้เหลือไว้สำหรับออมโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2) การส่งเสริมการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ

การจัดตั้งกองทุนเพื่อสวัสดิการของชุมชนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นการช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจให้กับประชาชน และชุมชนแล้ว ยังได้ช่วยเหลือเศรษฐกิจในระดับประเทศได้อีกด้วย

การดำเนินการจัดตั้งกองทุนนับเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง นับตั้งแต่เริ่มคิดระบบ การชักชวนชาวบ้านให้เข้าร่วมกองทุน การบริหารจัดการต่างๆ ของกองทุน ฯลฯ แต่สิ่งที่ยากยิ่งกว่าการจัดตั้งก็คือ การทำให้กองทุนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และพัฒนาต่อไปเรื่อยๆ เพราะถ้ากองทุนประสบความสำเร็จ นับวันก็จะมีสมาชิกมากขึ้น เงินก็มากขึ้น ดังนั้นการบริหารและพัฒนากองทุนให้เจริญขึ้น และคงอยู่เพื่อเป็นสวัสดิการให้กับชุมชนนับเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญมากที่สุด

แรงจูงใจที่ทำให้คนในชุมชนสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกและมีความตั้งใจที่พัฒนาให้กองทุนคงอยู่ในชุมชนเพื่อให้ความช่วยเหลือคนในชุมชนกันเอง นอกจากการให้สวัสดิการในด้านต่างๆ แล้ว ปัจจัยที่ทำให้การจัดตั้งกองทุนประสบความสำเร็จคือ การพัฒนาคนเพื่อนำเข้าสู่ขบวนการ หรือวิธีการออมทรัพย์เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจะต้องพัฒนาคนให้เกิดนิสัย 7 ประการ คือ

1. ให้ทุกคนมีแนวคิดในการพึ่งตนเอง มีความเสียสละเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
2. สร้างวินัยให้ตนเอง มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ
3. ขยันหมั่นเพียร ประหยัด และอดทน
4. รู้จักคิด และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
5. ใจกว้างอดทนต่อคำวิจารณ์ เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือหมู่เหล่า
6. มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้จักรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และรู้จักยกย่องผู้อื่น
7. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รู้จักเป็นผู้ให้และผู้รับ รู้จักการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

การพัฒนาให้องค์กร หรือกองทุนคงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืน ตามแนวทางภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีหลักการที่น่าพิจารณา ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมออมทรัพย์ให้เกิดเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน เพื่อสร้างแรงจูงใจของคนในชุมชนให้หันมาร่วมมือพึ่งพากันแทนการแก่งแย่ง ตัวใครตัวมัน

2. สร้างแนวคิด “จิตสำนึกร่วมชุมชน” ทดแทนวิธีคิดแบบปัจเจก โดยอาศัยระบบการบริหารจัดการ สวัสดิการ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของสมาชิก และการใช้กลไกของชุมชนในการตรวจสอบ เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมของชุมชน

3. มีระบบการดำเนินงานที่ซื่อสัตย์ โปร่งใส และผลประโยชน์ที่สมดุล มีระบบบัญชีที่สามารถตรวจสอบได้ เพื่อให้สมาชิกมีความไว้วางใจที่จะนำเงินมาออมไว้กับกองทุน

4. มีการกำหนดกฎเกณฑ์ และระเบียบต่างๆ ที่มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวบ้าน และการบริหารจัดการที่มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมของชุมชน เช่น การให้เงินกู้ การระดมเงินฝากที่ละเล็กทีละน้อย การจัดการเรื่องเงินปันผล สวัสดิการที่ตอบสนองความต้องการของชาวบ้าน

5. ประชาสัมพันธ์ โดยใช้วิธีที่มีรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นเพียงการพบปะพูดคุยกัน

6. สร้างเงื่อนไขให้ทุกคนต้องมาพบปะแลกเปลี่ยนทุกข์สุขกันอยู่เสมอ เช่น การต้องมาออมทุกเดือน

7. พัฒนาการเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อให้กลุ่มดำเนินงานต่อไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

8. การบริหารที่มีประสิทธิภาพ ช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย และช่วยเพิ่มรายได้

9. การจัดสวัสดิการด้านต่างๆ ที่จำเป็นให้กับสมาชิก เพื่อให้สมาชิกและครอบครัวเกิดแรงจูงใจในการมาร่วมกับกองทุน เพื่อให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

10. ใช้สถานที่สาธารณะของชุมชน เช่น วัด อันเป็นที่ที่ชาวบ้านมีโอกาสมาปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องอยู่แล้ว ซึ่งหากไปจัดการที่บ้านใคร หรือหน่วยงานใด ความรู้สึกการเป็นเจ้าของ หรือการเข้าถึงจะทำได้ยาก

ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จะต้องส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ ตลอดจนการบริหารจัดการให้กองทุนคงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนเพื่อที่จะขยายไปสู่สวัสดิการเพื่อการชราภาพ โดยส่งเสริมและสนับสนุนการสรรหาผู้นำ และคณะกรรมการกองทุนที่มีความเสียสละพร้อมที่จะทำงานให้ชุมชน และต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส และพร้อมที่จะให้ตรวจสอบได้ตลอดเวลา และสำคัญที่สุดคือ ชุมชนต้องยอมรับ

2.3) วิธีการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ

การจัดทำโครงการนำร่อง การสร้างกองทุนสวัสดิการและการชราภาพของชุมชน โดยสำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (2548) ได้ดำเนินการศึกษาและได้ผลสรุปวิธีการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้ปฏิบัติงาน โดยมีวิธีการและเครื่องมือ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูล และทำความเข้าใจกับแกนนำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 ระดมความคิดเห็น ค้นหาความต้องการในการก่อตั้งกองทุน

ขั้นตอนที่ 3 เลือกสรรคณะทำงานในการก่อตั้งกองทุน

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำหลักการร่างระเบียบกองทุน และแนวทางการบริหารกองทุน

ขั้นตอนที่ 5 รับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับระเบียบกองทุน

ขั้นตอนที่ 6 พิจารณาร่างระเบียบและหาผู้สนใจสมัครสมาชิก

ขั้นตอนที่ 7 ก่อตั้งกองทุนโดยชุมชนเพื่อชุมชน และเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุน

2.4) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการ

1. ชาวบ้านต้องเสียเวลาในการทำมาหากินมาร่วมประชุม หรือรับฟังคำแนะนำต่างๆ ทำให้บางครั้งไม่ได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่ ยิ่งกว่านั้นในบางพื้นที่มีหน่วยงานต่างๆ ลงไปให้ความรู้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่หลังจากนั้นก็ไม่มีผลในทางปฏิบัติเกิดขึ้นเลย ทำให้บางคนรู้สึกไม่อยากเข้าร่วมประชุม หรือรับฟังคำแนะนำ เพราะเห็นว่าเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์

2. ภาครัฐขาดการบูรณาการที่แท้จริง ขาดเจ้าภาพที่จะรับผิดชอบโดยตรง เพราะมีหลายหน่วยงานที่ทำงานในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทำให้ชาวบ้านเกิดความสับสน และไม่รู้ว่าจะประสานงานกับหน่วยงานไหนจึงจะได้ผลอย่างเต็มที่

3. การขาดความรู้ และความเสียสละ ของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งคณะกรรมการกองทุน ซึ่งจำเป็นต้องทุ่มเทและเสียสละเป็นอย่างมากในการทำงาน ทั้งการเสียสละเวลาในการทำงาน และเสียสละทรัพย์สินในการดำเนินการ เพราะมักจะมีค่าใช้จ่ายเล็กๆ น้อยๆ เกิดขึ้นเป็นประจำ เช่น ค่าถ่ายเอกสาร ค่ารถโดยสาร ค่าอาหาร เป็นต้น ซึ่งในแต่ละครั้งมักจะมีจำนวนไม่มาก แต่ถ้าเกิดบ่อยๆ อาจจะเป็นปัญหาได้

4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้ให้ความร่วมมือ ส่งเสริม สนับสนุนอย่างเต็มที่ เพราะคิดว่าจะเป็นการเพิ่มภาระ โดยไม่คำนึงว่ากองทุนการออมจะเป็นประโยชน์กับคนในชุมชนของตนเองในอนาคตอย่างไร

5.2.2 ความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมกองทุนสวัสดิการ

จำเป็นต้องประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญอย่างน้อย 6 ประการ คือ

1) ต้องมีผู้นำมีความมุ่งมั่นและเอาจริงในการทำงาน เป็นบุคคลที่พร้อมที่จะเสียสละและทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดี มีความเข้าใจและสามารถที่จะอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจถึงประโยชน์ของกองทุน

2) สมาชิกกองทุนต้องมีส่วนร่วม ทั้งในด้านความคิดและการปฏิบัติ เพื่อให้ทุกคนมีสำนึกในความเป็นเจ้าของทำให้เกิดความรักและหวงแหนในกองทุน ซึ่งจะทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจ สร้างความสามัคคี และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชน

3) มีการทำงานเป็นทีมและในรูปขององค์กร มีการกำหนดตัวบุคลากร กำหนดเป้าหมายและมีกรอบระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมพร้อมทั้งกำหนดกระบวนการวิธีการในการทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุน

4) มีการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจในกลุ่มสมาชิก

5) ต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม วัฒนธรรม และค่านิยมในการออมว่าเป็นการออมเพื่อรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต ซึ่งจะก่อให้เกิดการมีสัจจะและความซื่อสัตย์ของคนในกลุ่ม

6) ต้องมีสวัสดิการหรือสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมตามความต้องการของสมาชิกเพื่อให้เกิดการพัฒนากองทุนอย่างต่อเนื่องและเกิดความยั่งยืนของกองทุน

7) การบูรณาการของภาครัฐ เพื่อให้หน่วยงานของภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือชุมชนตามความรับผิดชอบของหน่วยงาน และไม่เกิดการซ้ำซ้อน

5.3 สรุปความเป็นไปได้ในการพัฒนากองทุนการออมเพื่อสวัสดิการไปสู่กองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพ

การศึกษาเรื่อง การออมเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ โดยนางสุวัฒนา ศรีภิรมย์ สำนักนโยบายการออมและการลงทุน ได้เสนอให้พัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนที่สมาชิกได้ประโยชน์มาแล้ว และเพิ่มสวัสดิการด้านการชราภาพในกองทุนการออม นอกจากนี้ การศึกษาเรื่อง หลักประกันทางเศรษฐกิจเพื่อผู้สูงอายุโดย ศ. ดร. ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ ได้เสนอให้พัฒนากองทุนสวัสดิการภาคประชาชนให้มีสวัสดิการด้านการชราภาพควบคู่ไปด้วย โดยเชื่อมโยงกิจกรรมสังคม วัฒนธรรม และการดูแลสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มพลังประชาชนให้เข้มแข็งขึ้น และยังเน้นให้ใช้ฐานกองทุนสวัสดิการภาคประชาชนที่เน้นให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง และมีการเชื่อมโยงกับมิติด้านสังคมด้วย

5.3.1 การสนับสนุนการเข้าสู่ระบบการออมและการสร้างแรงจูงใจจากภาครัฐ โดย

1) ต้องมีสวัสดิการหรือแรงจูงใจที่สมาชิกต้องการ เช่น การมีแหล่งเงินกู้ในเวลาจำเป็นหรือฉุกเฉิน ไม่ต้องใช้ทรัพย์สินในการค้ำประกันเงินกู้ แต่ใช้สมาชิกด้วยกันเป็นผู้ค้ำประกัน และมีกระบวนการในการทำงานที่รวดเร็ว ไม่ซับซ้อน

2) ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการออมจะต้องไม่น้อยกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคาร ซึ่งได้ประมาณการดอกเบี้ยไว้ที่ร้อยละ 11.325 ต่อปี (ปัจจุบันกลุ่มการออมได้รับดอกเบี้ยจากการให้สมาชิกกู้ยืมประมาณ ร้อยละ 12 ต่อปี)

3) ต้องสร้างพฤติกรรมในการออมที่ถูกต้อง คือ การออกแบบการออม (ฝากประจำ) ที่มีระยะเวลาการออมที่ยาวนาน (ไม่ควรน้อยกว่าสิบห้าปี) ให้ความรู้สึกเหมือนเป็นสิ่งที่ต้องจ่าย อาจเรียกว่า “เงินลืม” สามารถเปรียบเทียบได้กับการจ่ายเงินประกันสังคมของแรงงานในระบบ หรือเบี้ยประกันชีวิตของบริษัทประกันภัย การฝากเงินไว้กับธนาคารประเภทออมทรัพย์ไม่เรียกว่า การออม เพราะสามารถเบิกถอนออกมา

เมื่อไหร่ก็ได้ นอกจากนี้ยังสามารถใช้เงินออมเพื่อการชราภาพลดหย่อนภาษีได้ และเงินรายได้จากบำนาญไม่ต้องเสียภาษี

นอกจากนี้ ผลจากการทำการวิจัยโครงการนำร่อง การสร้างกองทุนสวัสดิการและการชราภาพของชุมชน โดยสำนักนโยบายการออมและการลงทุน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (2548) พบว่า กลุ่มออมทรัพย์ที่มีศักยภาพจำกัด ต้องการการสนับสนุนด้านเทคนิควิชาการ เพื่อเพิ่มศักยภาพรวมถึงการสร้างเชื่อมั่นด้วยการสนับสนุนและรับรองจากรัฐบาลด้วย

5.3.2 การประกาศ และบังคับใช้กฎหมาย

ประกาศเป็นกฎหมาย เป็นระบบการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพแบบถ้วนหน้าครอบคลุมประชาชนนอกระบบทั้งหมด โดยในระยะแรกจะต้องรณรงค์ให้ประชาชนทราบถึงประโยชน์ของการออม รวมทั้งสิทธิที่พึงมีพึงได้จากการออมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการออม โดยใช้รูปแบบการออมแบบกำหนดอัตราผลประโยชน์ทดแทนแน่นอน (Defined Benefit) ผู้เป็นสมาชิกแต่ละคนต้องจ่ายเงินสะสมหรือออมเงินกับระบบเป็นระยะเวลาหนึ่ง (ไม่น้อยกว่า 15 ปี ถ้ามากกว่า 15 ปี จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเพิ่มขึ้นตามส่วนที่ออม) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้แรงงานนอกระบบ (ผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-60 ปี) ทั่วประเทศได้มีเครื่องมือในการระดม เงินออม เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันและความมั่นคงในการดำรงชีวิต หลังเกษียณอย่างน้อยไม่ให้ต่ำกว่าเส้นความยากจน (Poverty line)

นอกจากนี้ กฎหมายยังกำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ของกองทุนและสมาชิก ตลอดจนความคุ้มครองที่ได้รับ แนวทางในการพัฒนาให้กองทุนมีความต่อเนื่อง มั่นคงยั่งยืน ตลอดจนรักษาผลประโยชน์ของกองทุนและสมาชิก ด้วยความระมัดระวัง ให้มีความเสี่ยงน้อยที่สุด ให้บริการสมาชิกอย่างเสมอภาค เป็นระบบ ยุติธรรม และบริหารด้วยความโปร่งใส ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ความครอบคลุม (Coverage) เนื่องด้วยชุมชนเป็นหน่วยย่อยที่สุดของการรวมตัวของประชาชน การใช้กองทุนการออมชุมชนเป็นเครื่องมือ ในการเข้าถึงปัญหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการออมภาคประชาชน จะสามารถทำได้ครอบคลุมที่สุด และยังถือว่าเป็นกลไกที่ดี และง่ายที่สุดที่จะทำให้แรงงานนอกระบบทั้งหมดในชุมชนเข้าถึงการออมเงินเพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ตนเอง ซึ่งการประชาสัมพันธ์ และการสนับสนุนจากภาครัฐจะมีความสำคัญอย่างมาก จากตัวอย่างของประเทศญี่ปุ่น และเกาหลีได้มีการจัดระบบประกันรายได้ให้กับผู้สูงอายุให้ครอบคลุม โดยในประเทศญี่ปุ่นได้มีการจัดระบบเงินบำนาญขั้นพื้นฐาน ซึ่งรัฐบาลบังคับให้ผู้มีอายุ 20 ปีขึ้นไปทุกคนเข้าระบบประกันประเภทนี้ โดยครอบคลุมผู้ที่ไม่ได้ทำงานหรือผู้ที่ประกอบอาชีพอิสระ สำหรับในประเทศเกาหลี นอกจากโครงการสำหรับข้าราชการและลูกจ้างทั่วไปแล้ว ยังมีโครงการให้ความช่วยเหลือจากรัฐตามมาตรฐานขั้นต่ำในการดำรงชีวิต ซึ่งช่วยเหลือทั้งผู้สูงอายุและบุคคลทั่วไปที่ยากจนหรือไม่มีที่พึ่งให้สามารถดำรงชีวิตได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีหน้าที่ในการส่งเสริมให้จัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ และสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณสทบแก่กองทุนฯ การส่งเสริมและให้ความรู้ในเรื่องการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ ตลอดจนการส่งเสริมอาชีพเพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ ซึ่งจะลดภาระของรัฐบาลจากการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุได้

ในการออกเป็นกฎหมาย จะต้องมิตบทเฉพาะกาลดังต่อไปนี้

- 1) แรงงานนอกระบบทุกคนต้องเข้าสู่ระบบการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพของแรงงานนอกระบบ ภายใน 5 ปี หลังประกาศใช้กฎหมาย โดยรัฐมีหน้าที่ในการรณรงค์ให้ประชาชนทราบถึงประโยชน์ของการออม รวมทั้งสิทธิที่พึงมีพึงได้จากการออมเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการออม
- 2) รัฐจะช่วยเหลืออุดหนุนเงินสมทบให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ซึ่งต้องแต่งตั้งคณะทำงานผู้ทรงคุณวุฒิของแต่ละชุมชน และมีระบบตรวจสอบคุณสมบัติจริงที่มีประสิทธิภาพ
- 3) รัฐจะช่วยเหลืออุดหนุนเงินสมทบให้แก่บุคคลดังต่อไปนี้

(3.1) กลุ่มที่ได้รับการยกเว้นตามกฎหมาย

- ◆ ผู้รับเงินสงเคราะห์ผู้ติดเชื้อเอชไอวี
- ◆ ผู้พิการที่รับเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ
- ◆ ผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นผู้พิการและทุพพลภาพถาวร

(3.2) กลุ่มที่ได้รับการยกเว้นชั่วคราว

- ◆ ประสพภัยพิบัติและได้รับการประกาศยกเว้นโดยรัฐ
- ◆ ประสพอุบัติเหตุไม่สามารถทำงานจนขาดรายได้

ผลจากการศึกษา โครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม : ระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพ สำหรับแรงงานนอกระบบ โดยนางสุวัฒนา ศรีภิรมย์ (2549) พบว่า การจัดสวัสดิการด้านการชราภาพให้กับชุมชนจะต้องคำนึงถึงหลักการเป็นสถาบัน และเป็นที่ยอมรับภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้จากระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือหลักธรรมาภิบาล ในหัวข้อหลักนิติธรรม คือ การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของตัวบุคคล จะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรม และความยุติธรรม

5.3.3 การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบโดยใช้กลไกชุมชน

แนวคิดการจัดตั้งกองทุนการออมสวัสดิการเพื่อการชราภาพแบบถ้วนหน้า มีแนวคิดในการดำเนินการได้มีดังนี้

- 1) การเพิ่มสวัสดิการการชราภาพเข้าไปในกองทุนเพื่อสวัสดิการในชุมชนเดิม โดยการเพิ่มเงินสะสม

2) แยกบัญชีของกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการเดิม และบัญชีกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ เพื่อช่วยต่อการบริหารจัดการ และป้องกันการใช้เงินผิดประเภท ซึ่งแต่ละกองทุนมีความแตกต่างกันในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก

หลักการของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพนั้น เพื่อเป็นระบบบำนาญบำนาญ เป็นระบบประกันรายได้ที่ได้ออกแบบให้มีรายได้ไว้ใช้ในยามชราภาพหรือหลังเกษียณอายุ เมื่อไม่ได้ทำงาน ดังนั้นปัจจัยสำคัญ คือ จำนวนเงินออม และระยะเวลาในการออม ตลอดจนการนำเงินออมไปบริหารจัดการให้เกิดผลประโยชน์เพิ่มขึ้น การสร้างเครือข่ายระหว่างกองทุนการออมของชุมชนด้วยกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนความรู้ นอกจากนี้แต่ละกลุ่มยังสามารถที่จะพัฒนาแนวทางการทำงานของตนเองโดยการเรียนรู้จากกลุ่มอื่น

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิรับเงินบำนาญ คือ จ่ายเงินสะสมติดต่อกัน 15 ปีขึ้นไป และจะได้รับเงินบำนาญเมื่อมีอายุครบ 60 ปี โดย

อัตราเงินสะสม

เงินบำนาญ

ออมเงินเพิ่ม 300 บาทต่อเดือน

ได้รับบำนาญ 1,500 บาท ตลอดชีวิตของสมาชิก

ทุกๆ 5 ปี ออมเงินเพิ่มอีก ร้อยละ 10 ของเงินออมต่อเดือน

ปรับเพิ่มเงินบำนาญ 10% ทุก 5 ปี ให้สอดคล้องกับการจ่ายเงินสะสมของสมาชิก

ที่มา : การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเศรษฐศาสตร์ของการจัดตั้งระบบบำนาญแห่งชาติในประเทศไทย (ผศ. ดร. วรเวศม์ สุวรรณระดา , 2550)

5.3.4 กลยุทธ์แห่งความสำเร็จในการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพโดยใช้กลไกชุมชนให้ยั่งยืน

1) ข้อเสนอหลักประกันด้านรายได้หลังเกษียณของแรงงานนอกระบบ

ในการศึกษานี้ได้เสนอหลักประกันด้านรายได้สำหรับสมาชิกกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพโดยเสนอแนวคิดระบบบำนาญแบบถ้วนหน้า เพื่อลดปัญหาด้านความไม่เป็นธรรมของการจัดสรรเงินเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ยังเป็นระบบที่ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการออมในวัยทำงาน เป็นการเตรียมตัวและมีส่วนรับผิดชอบชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง เมื่ออย่างเข้าสู่วัยชราภายใต้หลัก 5 ประการ ได้แก่

1.1) บำนาญชราภาพคนไทยทุกคนต้องมี

1.2) สิทธิของการได้รับบำนาญจะได้รับเมื่อมีการออม

1.3) สร้างหลักประกันรายได้ที่มั่นคงให้กับแรงงานนอกระบบในระหว่างวัยทำงาน และเมื่อยามชราภาพให้สามารถมีไว้ใช้จนตลอดอายุขัย

นอกจากนี้ จากผลการศึกษาโครงการศึกษาความเสี่ยงและผลกระทบทางสังคมของประเทศไทย การวิเคราะห์ การสำรวจข้อมูลภาคครัวเรือนและรายบุคคล โดย Anil B. Deolalikar (2005) พบว่า แรงงานนอกระบบมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสร้างระบบสวัสดิการ โดยเฉพาะสวัสดิการด้านการชราภาพเข้ามารองรับ เพื่อเป็นตาข่ายแห่งความปลอดภัย ในเรื่องการประกันรายได้เมื่อพ้นวัยทำงานของแรงงานเพราะปัจจุบันระบบบำนาญมีจำนวนน้อยมีการดำเนินการเฉพาะในกลุ่มแรงงานในระบบซึ่งมีกฎหมายคุ้มครองเท่านั้น

1.4) จำนวนเงินบำนาญเป็นจำนวนเงินขั้นต่ำเพื่อการดำรงชีพ เป็นแบบ Defined Benefit โดยไม่ตกไปสู่เส้นความยากจน

1.5) รัฐมีบทบาทในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการกองทุน และรัฐจะต้องรับประกันอัตราผลตอบแทนในการลงทุนให้ได้ตามที่กำหนดไว้ในแต่ละปี ในกรณีการบริหารจัดการไม่ได้ตามเป้าหมาย รัฐต้องเป็นผู้จ่ายส่วนต่างนั้น (ในปัจจุบันกองทุนการออมของชุมชนส่วนใหญ่ ได้ผลประโยชน์จากการปล่อยกู้ให้สมาชิกประมาณร้อยละ 12 ต่อปี)

จากการสัมมนา “ประเทศไทยกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ” (2548) ได้เสนอปัจจัยแห่งความสำเร็จว่า

- การผลักดันให้การเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุเป็นวาระแห่งชาติ
- กำหนดหน่วยงานรับผิดชอบแต่ละยุทธศาสตร์ให้ชัดเจน
- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อสาธารณชนอย่างกว้างขวางต่อเนื่องและจริงจัง
- สนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยในประเด็นเกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาประเด็นเชิงยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์

2) โครงสร้างการบริหารของกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ

รัฐสนับสนุนเงินสมทบให้กองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ (ตามผลคำนวณ/การคาดการณ์จำนวนสมาชิก และเงินบำนาญที่เหมาะสม) โดยสถานภาพของกองทุนจะเป็นกองทุนอิสระ การบริหารจัดการได้เสนอแนะแนวทางไว้ดังนี้

2.1) มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ส่งเสริมให้จัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ และสนับสนุนเงินสมทบแก่กองทุนฯ ตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ รวมทั้งอาคารสถานที่เพื่อเป็นที่ทำการของกองทุน และการส่งเสริมอาชีพเพื่อให้มีรายได้เพียงพอในการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ ซึ่งจะลดภาระของรัฐบาลในการจ่ายเบี้ยยังชีพ

2.2) กองทุนต้องมีระบบการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ โดยกองทุนจะประสานกับสถาบันการเงินเฉพาะกิจ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

หรือธนาคารออมสิน เนื่องจากธนาคารเฉพาะกิจดังกล่าวและชุมชน มีความใกล้ชิดและมีประสบการณ์ ใน การทำธุรกรรมร่วมกัน ซึ่งจะทำให้การประสานงานเป็นไปได้ง่ายขึ้น

2.3) มีคณะกรรมการบริหารกองทุนที่มาจากการเลือกของสมาชิกกองทุน โดยอาจ ดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการจากไตรภาคีอันได้แก่ ภาครัฐ (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำ หน้าที่เป็นที่เล็งและผู้สนับสนุน) นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ (เช่น ครู อาจารย์ จากสถาบันการศึกษา ในท้องถิ่น ข้าราชการ รวมทั้งผู้ที่เกษียณอายุแต่ยังมีความสามารถ) และตัวแทนของสมาชิกกองทุนฯ

2.4) การจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการสุขภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ ซึ่งมี ภูมิฐานอยู่ในชุมชน (Area Base) โดยเป็นการดำเนินการในลักษณะสวัสดิการชุมชน ควรเป็นระบบที่ สามารถรองรับแรงงานที่มีข้อจำกัดด้านรายได้ อาทิ ความไม่แน่นอนของระดับรายได้และการมีรายได้ไม่ สม่าเสมอ มีอัตราการเคลื่อนย้ายแรงงานสูง มีกลุ่มอาชีพที่หลากหลายหลากหลาย เป็นต้น

3) เครือข่ายกองทุนสวัสดิการเพื่อการสุขภาพของแรงงานนอกระบบโดยใช้กลไกชุมชน

การจะจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อการสุขภาพของแรงงานนอกระบบ ที่เริ่มต้นจากกองทุน สวัสดิการเดิมของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นกองทุนหน่วยย่อยเล็กๆ มีข้อจำกัดค่อนข้างมาก และมีอำนาจ ในการต่อรองน้อย ดังนั้น การพัฒนาสร้างเครือข่ายของกลุ่มการออมเพื่อสวัสดิการการสุขภาพของ แรงงานนอกระบบ ย่อมสามารถที่จะสร้างอำนาจการต่อรองได้ นอกจากนี้ เมื่อมีการทำงานแบบ เครือข่ายเกิดขึ้น กลุ่มต่างๆที่อยู่ภายในเครือข่ายเดียวกัน ย่อมจะต้องดำเนินงานภายใต้หลักการสำคัญ ของเครือข่ายเดียวกัน กล่าวคือ จะเกิดการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และกระจายความรู้ ซึ่งกลุ่มเครือข่ายจะช่วย กระตุ้นความคิด ความใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ จัดสำนึกในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชน ยิ่งกว่านั้นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกลุ่มต่างๆ รวมทั้งการระดมและประสานการใช้ ทรัพยากรบุคคล วัสดุอุปกรณ์ สถานที่และงบประมาณ จะช่วยเสริมความแข็งแกร่งและศักยภาพของแต่ละ กลุ่มการออมได้มากขึ้น

นอกจากการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างกองทุนการออมชุมชนด้วยกันแล้ว ควร เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระดับตำบล และเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระดับจังหวัดเพื่อเป็นการสร้างความ เข้มแข็งให้กับกองทุนการออมชุมชน รวมทั้งยังเพิ่มอำนาจต่อรองและผลประโยชน์ของการนำเงินของ กองทุนการออมชุมชนไปลงทุนด้วย

ดังนั้นเพื่อให้เกิดขนาดของการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การรวมกันเป็นเครือข่าย ใน ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัดจะเป็นการสร้างระบบการบริหารจัดการที่เป็นมาตรฐาน และมีความ แข็งแกร่ง

การจัดระบบเครือข่าย จะมีประโยชน์ดังนี้

1) ทำให้เกิดการเชื่อมโยงกองทุนการออมชุมชน และสร้างให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน

- 2) ทำให้การออมและ/หรือการระดมการออมที่มีขนาดใหญ่ จะสามารถเข้าถึงแหล่งการลงทุนที่เป็นทางการหรือภาคการเงินสากลได้ ซึ่งจะสร้างให้เครือข่ายกองทุนมีความมั่นคง และยั่งยืน
- 3) ทำให้เกิดการเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก (เช่น รัฐ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง) เพื่อดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายต่างๆ ของรัฐ ทำให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างภาคท้องถิ่น/ชุมชน และภาครัฐ ทำให้ได้รับประโยชน์สูงสุดทั้งในด้านประสิทธิภาพของการดำเนินงานและการลงทุน

5.3.5 การสนับสนุนจากภาครัฐ

การพัฒนาระบบการออมเพื่อสวัสดิการสังคมและการชราภาพ สำหรับแรงงานนอกระบบในระดับตำบล/เทศบาล มีแนวโน้มของความเป็นไปได้สูง โดยมีความคาดหวังลำดับแรก คือ การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน ปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงตามสมัยของนักการเมือง คือ การผลักดันให้มีการกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนามาตรการเชิงบริหารในระดับการปกครองท้องถิ่นเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน คือ

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทเป็นผู้ส่งเสริมในการก่อตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการสังคมและการชราภาพ สำหรับแรงงานนอกระบบในชุมชน และสนับสนุนเงินสมทบ ความรู้ อาคารถิ่นที่เพื่อให้กองทุนมีความมั่นคงยั่งยืน ซึ่งจะสามารถลดภาระด้านการให้สวัสดิการต่างๆ อาทิ เบี้ยยังชีพคนชราได้ในอนาคต
- 2) สร้างทัศนคติที่ดี และให้กำลังใจแก่ประชาชน ในภาคนอกระบบว่ารัฐบาลได้มองกาลไกล ห่วงใยดูแลอนาคต เช่นเดียวกับแรงงานในระบบ เพราะแรงงานนอกระบบเป็นกำลังสำคัญในภาคการผลิตและเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศ
- 3) สร้างความเชื่อถือ และเชื่อมั่นแก่แรงงานนอกระบบในการออมเงินเพื่อการเกษียณ ว่ากองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพเป็นกองทุนที่มีความมั่นคง และรัฐมีส่วนร่วมในกำกับดูแลผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่เสริมสร้างให้สมาชิกทุกคนมีความสามัคคี ร่วมใจกันในการทำงาน ร่วมประชุมเพื่อรับรู้ความเป็นไปของกองทุน เพื่อการจัดผลประโยชน์และสวัสดิการให้เป็นที่น่าพอใจของสมาชิก
- 5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่สนับสนุนผู้ตรวจสอบ การจัดทำระบบบัญชี และการรายงานที่เป็นปัจจุบัน ที่ทุกคนสามารถทำความเข้าใจ และต้องมีการดำเนินงานที่โปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

นอกจากนี้ การพัฒนาระบบการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ สำหรับแรงงานนอกระบบ ต้องได้รับการผลักดันและการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้โครงการสามารถปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง โดย

1) สนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้และงานวิชาการต่างๆ รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ในการจัดสวัสดิการให้ผู้สูงอายุ ผู้พิการ โดยให้กองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพเป็นผู้ดำเนินการ

2) แก้ไข ปรับปรุง กฎ ระเบียบ ข้อบัญญัติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพโดยการเพิ่มบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มีรับผิดชอบงานสวัสดิการเพื่อการชราภาพตามความเหมาะสม

3) การได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เอื้อต่อการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพ โดยการกำหนดสัดส่วนงบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุนสวัสดิการเพื่อการชราภาพอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

จากผลการศึกษาโครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม : ระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพ สำหรับแรงงานนอกระบบ โดยสุวัฒนา ศรีภิรมย์ (2549) ได้กล่าวถึง บทบาทและการสมทบจากภาครัฐว่าการเข้ามามีบทบาทของภาครัฐในกองทุนการออมชุมชนถือว่าเป็นการส่งเสริมส่งเสริมและสนับสนุนให้กองทุนมีความเข้มแข็ง น่าเชื่อถือ และมั่นคงมากขึ้น ซึ่งการสมทบจากภาครัฐอาจใช้แนวทางในการพิจารณา คือ (1) การสมทบตามสัดส่วนเงินออมของชุมชน และ (2) การสมทบโดยการนำเงินออมไปลงทุนในตราสารของรัฐและให้ผลตอบแทนในอัตราที่สูง

นอกจากนี้ โครงการหลักประกันด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุไทย (2551) ได้กล่าวถึงบทบาทของภาครัฐในการสนับสนุนด้านงบประมาณรายจ่าย 1 ใน 3 ของบำนาญในแต่ละปีอีกด้วย

5.3.6 การสร้างแรงจูงใจจากภาครัฐ

การให้สิทธิประโยชน์เพื่อสร้างแรงจูงใจเพิ่มเติม เช่น บำนาญทุพพลภาพ และบำนาญ ดกทอด และสามารถกู้ยืมเงินจากกองทุนได้

1) บำนาญทุพพลภาพ

ในกรณีสมาชิกมีอายุไม่ครบ 60 ปีบริบูรณ์ แต่จ่ายเงินเข้ากองทุนครบ 180 เดือน แล้วสมาชิกเกิดทุพพลภาพจนไม่สามารถประกอบอาชีพได้จะได้รับเงินบำนาญชราภาพตลอดชีวิตของสมาชิก

ในกรณีสมาชิกมีอายุไม่ครบ 60 ปีบริบูรณ์ และจ่ายเงินเข้ากองทุนน้อยกว่า 180 เดือน แล้วสมาชิกเกิดทุพพลภาพจนไม่สามารถประกอบอาชีพได้จะได้รับเงินบำนาญชราภาพ 180 เดือน

2) บำเหน็จตกทอด ทายาทของสมาชิกสามารถรับได้ใน 2 กรณี คือ สมาชิกเสียชีวิตก่อนรับเงินบำนาญชราภาพ หรือสมาชิกรับเงินบำนาญชราภาพแต่ยังไม่ครบ 180 เดือน ทายาทจะมีสิทธิได้รับบำเหน็จตกทอดเท่ากับจำนวนเงินที่ยังไม่ครบ 180 เดือน

3) การกู้เงินฉุกเฉินจากกองทุนสามารถกู้ได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของเงินออมที่ส่งไปทั้งหมด แต่ไม่เกิน 6,000 บาท โดยให้สมาชิกของกลุ่มจำนวน 2 คน เป็นผู้ค้ำประกัน และต้องส่งคืนภายใน 1 ปี พร้อมดอกเบี้ย (ปัจจุบันกองทุนการออมชุมชนบางกองทุนสามารถก่อตั้งได้เนื่องจากมีสวัสดิการให้กู้เงินฉุกเฉิน แม้ว่าจะคิดอัตราดอกเบี้ยถึงร้อยละ 12 ต่อปีก็ตาม)

5.3.7 การเป็นนิติสภาพของกองทุนเพื่อสวัสดิการการชราภาพของแรงงานนอกระบบ

ปัจจุบันกลุ่มออมทรัพย์ได้รับการยอมรับจากชุมชน หน่วยงานทางราชการและหน่วยงานเอกชนพอสมควร แต่อย่างไรก็ตามการรับรองสถานะภาพของกลุ่มออมทรัพย์ โดยการออกเป็นพระราชกฤษฎีกามารับรองสถานะขององค์กรชุมชนผ่านการสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแนวความคิดในการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน พบว่า ความต้องการสถานะเป็นนิติบุคคลของกลุ่มออมทรัพย์ยังไม่ชัดเจนนัก แต่จะเน้นการจัดการเชิงสังคม

สถานะทางกฎหมาย กองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ ควรมีฐานะเป็นนิติบุคคล เพื่อเป็นหลักประกัน และมีความสะดวกในการทำนิติกรรม การเก็บเงิน การติดตามหนี้สิน การยอมรับจากสังคม ตลอดจนการดำเนินการใดๆ ตามกฎหมาย ซึ่งการมีสถานะทางกฎหมายจะทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่นมากขึ้นในการเข้ามาเป็นสมาชิกของกองทุน ทั้งนี้ เมื่อมีการเปลี่ยนผู้นำหรือคณะกรรมการของกองทุน อาจทำให้เกิดปัญหาขึ้นได้ โดยกฎหมายจะออกเพื่อสนับสนุนให้กองทุนสามารถดำเนินการได้ต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับการมีสถานะทางกฎหมายจะทำให้สามารถเสริมสร้าง พัฒนา ให้มีการบริหารงานที่โปร่งใส และสามารถคุ้มครองผลประโยชน์ให้กับประชาชนได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างความเสมอภาคเท่าเทียมกันให้กับประชาชนชาวไทย

นอกจากนี้ ข้อดีของการมีนิติสภาพ หรือสถานะทางกฎหมายของกองทุนเงินออม เพื่อสวัสดิการการชราภาพ ยังกำหนดความคุ้มครองไว้ซึ่งสิทธิประโยชน์ของสมาชิกกองทุน และแนวทางในการพัฒนาให้กองทุนมีความยั่งยืน รวมทั้งข้อกำหนดในการลงทุนเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กองทุนและสมาชิกด้วยความระมัดระวัง ให้บริการสมาชิกอย่างเสมอภาค เป็นระบบ ยุติธรรม และบริหารด้วยความโปร่งใส ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ข้อดีของการมีนิติสภาพ

1. สร้างความน่าเชื่อถือและความมั่นคง ชัยยืนให้แก่กองทุนการออม
2. มีกฎหมายคุ้มครองสิทธิประโยชน์ให้แก่สมาชิกกองทุน
3. มีการบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้
4. สมาชิกมีความเชื่อมั่นว่ากองทุนการออมจะเป็นหลักประกันในการดำรงชีวิตหลังเกษียณ
5. สร้างความเข้มแข็งให้กองทุน
6. สามารถดำเนินการทางด้านกฎหมายกับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม กฎ ระเบียบ และข้อบังคับของกองทุนได้สะดวกยิ่งขึ้น
7. การมีนิติสภาพจะต้องมีการตรวจสอบระบบบัญชี ซึ่งในระยะแรกอาจมีปัญหาบ้างเล็กน้อยเนื่องจากความไม่คุ้นเคย แต่ถ้าหน่วยงานราชการให้การอบรม และให้ความรู้ถึงวิธีปฏิบัติที่สามารถที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ไม่ยากนัก และถ้าสามารถปฏิบัติได้จะเป็นผลดีต่อสมาชิก และต่อกองทุนในการบริหารจัดการกองทุน

ข้อเสียของการมีนิติสภาพ

1. สมาชิกยังไม่คุ้นเคยกับการที่กองทุนมีนิติสภาพ อาจทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติในตอนต้นได้ ซึ่งจะต้องชี้แจงให้สมาชิกเข้าใจ
2. กรรมการบริหารกองทุนอาจกลัวว่า สิ่งที่จะปฏิบัตินั้นผิด กฎ ระเบียบ หรือข้อกำหนด จนไม่ยอมดำเนินการใดๆ ที่มีความเสี่ยง เนื่องจากคณะกรรมการบริหารส่วนมากมาจากชาวบ้านธรรมดาในชุมชน ระดับการศึกษาไม่มากนัก ดังนั้นกฎ ระเบียบ หรือข้อกำหนด ที่ออกมาบังคับใช้จะต้องเป็นแบบกว้างๆ เท่าที่จำเป็น มีความยืดหยุ่น และแต่ละชุมชนสามารถบัญญัติ ระเบียบ หรือข้อกำหนด เพิ่มเติมได้ นอกจากนี้หน่วยงานราชการต้องมีหน้าที่ในการให้ความรู้ในการประยุกต์ใช้ กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ให้แก่คณะกรรมการบริหารของกองทุนให้เกิดความเข้าใจในการปฏิบัติ

5.4 ข้อเสนอแนะในการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพ

5.4.1 การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาตนเองของกลุ่มตามระดับขั้นของการพัฒนาการ โดยให้เป็นไปตามธรรมชาติ ภูมิปัญญา ความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของแต่ละกลุ่มหรือชุมชน ไม่สมควรกำหนดมาตรฐานใดๆ ไปครอบงำ หรือกำหนดกฎเกณฑ์ให้กลุ่มต้องทำตาม กฎ ระเบียบ กติกา ที่คนภายนอกเป็นผู้กำหนดให้ หากแต่ควรเป็นการออกข้อกำหนด หรือ กฎระเบียบ ที่แต่ละกลุ่มหรือเครือข่ายช่วยกันกำหนดเพื่อใช้ในการส่งเสริมและควบคุมการดำเนินงานในลักษณะที่แตกต่างกันไปตามข้อจำกัด เงื่อนไข หรือความพร้อมของแต่ละกลุ่ม ในลักษณะที่ให้แต่ละกลุ่มค่อย ๆ เรียนรู้ และพัฒนาการดำเนินงาน การ

บริหารจัดการแบบค่อยเป็นค่อยไปตามศักยภาพ เงื่อนไข ความเป็นจริงที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น บนพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา

5.4.2 การสร้างความยั่งยืนให้กับกองทุนการออมชุมชน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดล้มละลายทางการเงินของกองทุนการออมชุมชนในอนาคต (อาจประมาณ 30 หรือ 50 ปี) รัฐต้องจูงใจให้กองทุนการออมชุมชนคำนึงถึงความมั่นคงในทางการเงิน ช่วยให้การดำเนินงานแก่สมาชิกในการจัดสวัสดิการต่างๆ ตามกำลังความสามารถของกองทุน เพื่อให้สมาชิกเข้าใจถึงความจำเป็นในการกำหนดระบบวิธีการออม กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับของกองทุน เพื่อให้สมาชิกปฏิบัติด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้ ตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และปฏิญญาผู้สูงอายุไทย ได้กำหนดให้รัฐจะต้องมีมาตรการคุ้มครองด้านรายได้ และจัดให้มีการออมเพื่อการดำรงชีพในยามชราแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง

5.4.3 การส่งเสริมให้กำลังใจแก่บุคลากรผู้อุทิศตนสร้างสรรค์ผลงานอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม เพื่อให้มีกำลังใจที่จะทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคมต่อไป นอกจากนี้ยังต้องเสริมสร้างบุคลากรที่จะก้าวเข้ามาใหม่ และพร้อมที่จะเสียสละเวลา อุทิศตนให้กลุ่ม โดยไม่เบียดเบียนตนเองและครอบครัวมากนัก รัฐโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรต่างๆ พัฒนาระบบ เพื่อดูแล และส่งเสริมสนับสนุนผู้ทำความดีเหล่านี้ อย่างเป็นระบบและมีความมั่นคงในการทำงาน ซึ่งการอุทิศตนดังกล่าวถือเป็นการให้บริการสาธารณะตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

5.4.4 การจัดตั้งหน่วยงานเพื่อให้ความรู้ และสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ต่างๆ ที่ดำเนินการในขอบข่ายทั่วประเทศ เพื่อช่วยให้กลุ่มออมทรัพย์สามารถ พัฒนาตนเอง สร้างความเข้มแข็ง และสามารถรองรับกิจกรรมการออมเพื่อการชราภาพได้ แล้วเผยแพร่สู่ชุมชนที่ยังไม่มีระบบการออมทรัพย์ หรือยังมีความอ่อนแอในการบริหารงานกลุ่มออมทรัพย์ จากกรอบยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548) จะต้องมีการเตรียมความพร้อมคนและระบบในการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในการส่งเสริมการเรียนรู้ในทุก ๆ ด้านแก่ประชาชนทุกช่วงอายุ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง

5.4.5 การพัฒนาขีดความสามารถในการทำงานของชุมชนหรือกลุ่ม ให้มีความรู้ ความเข้าใจในเชิงแนวคิดการจัดสวัสดิการเพื่อการชราภาพ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน พัฒนาความรู้ ความสามารถด้านเทคนิค การบริหารจัดการ การจัดทำระบบบัญชี และเทคนิคการทำงานเฉพาะด้าน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับระบบบัญชี การจัดทำฐานข้อมูลสมาชิก การจัดทำบันทึกรายงาน การตรวจสอบติดตามงาน เป็นต้น การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนถือเป็นภารกิจหนึ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของชุมชนที่ดำเนินการจัดบริการสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 จะต้องจัดทำแผนงบประมาณในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การพัฒนาจิตใจ และดูแลจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุ

5.4.6 การพัฒนาเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ในระดับต่างๆ ในการสนับสนุน ความรู้ ความสามารถของกลุ่ม และบุคลากรของแต่ละกลุ่ม ให้เกิดการทำงานแบบเครือข่าย กล่าวคือ การถ่ายทอด แลกเปลี่ยน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา การระดมและประสานการใช้ทรัพยากรบุคคล วัสดุอุปกรณ์ สถานที่และงบประมาณที่จะช่วยเสริมความเข้มแข็งให้กลุ่มได้มากขึ้น อีกทั้งการทำงานแบบเครือขையนั้น มิใช่การครอบงำจึงไม่มีใครมีอำนาจในการสั่งการใคร เป็นการรวมตัวกันเพื่อร่วมกันพัฒนากิจกรรมบางอย่างด้วยศักยภาพ ความสามารถของแต่ละกลุ่ม หรือองค์กร ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องรับหน้าที่เป็นเจ้าภาพหลักในการเชื่อมโยงกลุ่มออมทรัพย์ต่าง ๆ ในชุมชนของตนและใกล้เคียงเพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ เกิดความสอดคล้อง ไปในทิศทางเดียวกันในอันที่จะสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับกลุ่มออมทรัพย์ได้อย่างดียิ่ง นอกจากนี้ จะเป็นการช่วยประหยัดงบประมาณ

5.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

5.5.1 ผลภาระของรัฐบาลในการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

โครงการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยสำหรับผู้สูงอายุเริ่มจากการจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่ด้อยโอกาสเพียงเดือนละ 200 บาท โดยมีเกณฑ์ในการประเมินคุณสมบัติผู้สูงอายุที่ควรได้รับเบี้ยยังชีพว่า เป็นผู้ยากจน ถูกทอดทิ้ง หรือไม่สามารถทำงานได้ และอยู่ตัวคนเดียว จากนั้นก็จะประเมินว่าใครควรได้รับก่อนหลังเนื่องจากรัฐมีงบประมาณจำกัด โดยการตรวจสอบจากคำร้องขอเบี้ยยังชีพว่า บุคคลใดมีปัญหาซ้ำซ้อน (เช่น เป็นโรคเรื้อรัง พิการ หรืออยู่ตัวคนเดียว) และ/หรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทที่ห่างไกล การเข้าถึงบริการสาธารณะทำได้ลำบาก โดยมีเทศบาลหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการรับขึ้นทะเบียนผู้ควรได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เมื่อเวลาผ่านไปโครงการนี้ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใหม่บางประการ รวมทั้งการเพิ่มจำนวนเงินเบี้ยยังชีพจาก 200 บาท เป็น 300 บาทในปี 2538 และเป็น 500 บาทในปี 2550 แต่ในทางปฏิบัติ เบี้ยยังชีพมักจะถูกกลุ่มการเมืองท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนในการบริหารจัดการ ทำให้บุคคลที่ได้รับเบี้ยยังชีพมีคุณสมบัติไม่ตรงกับหลักเกณฑ์การให้เบี้ยยังชีพของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

ในปี 2547 โครงการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุได้รับเงินจัดสรร ประมาณร้อยละ 6.4 ปี 2549 มีผู้ได้รับเบี้ยยังชีพจำนวน 1.08 ล้านคน โดยใช้งบประมาณ 3,912 ล้านบาท และในปี 2550 ได้มีการเพิ่มเบี้ยยังชีพเป็นเดือนละ 500 บาท โดยมีผู้สูงอายุจำนวน 1.76 ล้านคน (จากจำนวนผู้สูงอายุ 7.04 ล้านคน) ใช้งบประมาณ 10,579 ล้านบาท ประมาณร้อยละ 0.12 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบการจ่ายเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่อยู่ในเกณฑ์การได้รับเบี้ยยังชีพ

จากมาตรการเร่งด่วนของรัฐบาลในโครงการช่วยเหลือเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปี ตามมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2552 อัตราคนละ 500 บาทต่อเดือน โดยคาดว่าจะมีผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพจำนวน 3 ล้านคน ซึ่งรัฐได้เตรียมงบประมาณจำนวน 9,000 ล้านบาท ในการจ่ายเบี้ยยังชีพ (ซึ่งคาดว่าจะได้รับปลายเดือนเมษายน 2552 เป็นต้นไปรวม 6 เดือนตามงบประมาณที่ได้จัดเตรียมไว้) ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการรอรับสิทธิ

ประมาณการการะรัฐบาลในการจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุใน 10 ปีข้างหน้า ในปีงบประมาณ 2553 – 2562 พบว่า ในปี 2553 จะมีจำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวนทั้งสิ้น 7.31 ล้านคน และเป็นผู้มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพจำนวน 6.94 ล้านคน (หักข้าราชการที่ได้รับบำนาญจำนวน 370,702 คน) ซึ่งจะเป็นภาระงบประมาณจำนวน 41,646.93 ล้านบาท และในปีงบประมาณ 2562 จะเป็นภาระงบประมาณจำนวน 59,280.48 ล้านบาท ซึ่งเป็นภาระที่หนักมากของรัฐบาล

ซึ่งถ้าสามารถผลักดันให้เกิดกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพของแรงงานนอกระบบได้ โดยการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้ทุกคนออมเงินเพื่อเก็บไว้ใช้จ่ายในวัยเกษียณได้ จะทำให้รัฐบาลสามารถลดภาระด้านการคลังในการจ่ายเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุได้ ซึ่งรัฐเพียงให้การสนับสนุนงบประมาณแก่ผู้ที่ได้รับการช่วยเหลืออุดหนุนเงินสมทบตามกฎหมายการจัดตั้งกองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพเท่านั้น นอกจากนี้ กองทุนการออมเพื่อสวัสดิการการชราภาพของแรงงานนอกระบบยังเป็นแหล่งเงินทุนในประเทศ ที่รัฐสามารถกู้ยืมมาพัฒนาประเทศได้อีกทางหนึ่งด้วย

จากตัวอย่างของประเทศชิลี การแปรรูประบบบำนาญได้รับความนิยม คือ ความเป็นไปได้ในการลดปัญหาด้านงบประมาณแบบหามาจ่ายไปหรือระบุประโยชน์ทดแทน เนื่องจากโครงสร้างประชากรในหลายประเทศมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ทำให้อัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุมีแนวโน้มสูงขึ้น หากประเทศยังคงใช้ระบบบำนาญแบบหามาจ่ายไป คนวัยทำงานจะต้องส่งเงินสมทบมากขึ้น และรัฐบาลจะต้องเก็บรายได้จากภาษีเพิ่มขึ้น เพื่อให้มีเงินเพียงพอสำหรับจ่ายบำนาญ การแปรรูประบบบำนาญมาเป็นแบบระบุเงินออมจะช่วยลดภาระรายจ่ายของรัฐบาลได้ เพราะผลประโยชน์ที่ผู้ประกันตนจะได้รับขึ้นอยู่กับจำนวนเงินออมที่สมทบและผลตอบแทนที่ได้จากการที่กองทุนนำเงินไปลงทุน

5.5.2 ความอยู่ดีมีสุขในชุมชน

จากการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมสนับสนุนการสร้างอาชีพให้แก่ชุมชน และการให้ความรู้เรื่องการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการออม จะทำให้ชุมชนมีเงินเหลือเก็บในการออม ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีเงินเหลือไว้ใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การใช้นี้ ทำให้หนี้ต่อหัวของชุมชนค่อย ๆ ลดลง

เมื่อชุมชนมีหนี้ลดลง หรือการไม่มีหนี้จะทำให้ชุมชนมีสุขภาพจิตดีขึ้น ปัญหาในครอบครัวจะน้อยลง ปัญหาอาชญากรรมลดลง เยาวชนของชาติอยู่ดีมีสุข มีโอกาสเรียนมากขึ้นทำให้อัตราส่วนการรู้หนังสือของคนไทยสูงขึ้น ประเทศชาติมีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพมากพอในการพัฒนาประเทศ

ยิ่งกว่านั้นเมื่อคนสูงอายุมีรายได้เพียงพอในการใช้ชีวิต การที่คนสูงอายุให้อยู่อย่างโดดเดี่ยวจะน้อยลง เพราะคนสูงอายุไม่เป็นภาระอีกต่อไป แต่คนสูงอายุจะมีประโยชน์มากขึ้น ในการช่วยเหลือดูแลบุตรหลานให้ความอบอุ่นกับครอบครัว และเป็นที่ปรึกษาได้

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ เอกเผ่าพันธุ์, 2548. ระบบการออมและแนวทางการระดมเงินออม วารสารการเงิน การคลัง กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กรุงเทพฯ.
- กระทรวงแรงงาน, 2549. เอกสารประกอบการสัมมนาไตรภาคีทางวิชาการ เรื่อง เมื่อแรงงานสูงอายุ ต้องอยู่ได้ ด้วยความหวังใจจากไตรภาคี, จัดโดย กระทรวงแรงงาน ร่วมกับสภาที่ปรึกษา เพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ. 20 กรกฎาคม 2549 ณ โรงแรมปรีซ์พาเลซ มหานาค.
- กระทรวงมหาดไทย, 2542. พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กรุงเทพฯ.
- สำนักแรงงานในประเทศญี่ปุ่น, 2551. การประชุมคณะกรรมการบริหารสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. 17 ตุลาคม 2551.
- ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย, 2543. การปฏิรูประบบกองทุนบำเหน็จบำนาญภายใต้กรอบเอเปค กรุงเทพฯ.
- มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ, 2550. ระบบบำนาญแห่งชาติสำหรับผู้สูงอายุไทย กรุงเทพฯ.
- มัทนา พนานิรมัย, 2546ก. การสร้างหลักประกันด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย, บทความ สัมมนาทางวิชาการประจำปีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่องระบบ ประกันสังคมและคุณภาพชีวิตของไทย ภาพสะท้อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. 17 มิถุนายน ณ หอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ และคณะ, 2551. หลักประกันด้านรายได้สำหรับผู้สูงอายุไทย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา ประเทศไทย.
- วรเวช สุวรรณระดา, 2550. โครงการ การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางเศรษฐศาสตร์ของการ จัดตั้งระบบบำนาญแห่งชาติในประเทศไทย: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ สำนักงานกองทุน สนับสนุนการวิจัย กรุงเทพฯ.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2549. โครงการสร้างและขยายโอกาสในการเข้าถึง
หลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐานสำหรับผู้สูงอายุ : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน กรุงเทพฯ.

สมชัย ฤชุพันธุ์ และสุรัสวดี หุ่นยนต์, 2548. ความเหมาะสมของระบบการออมเพื่อสวัสดิการและ
การชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบโดยผ่านกลไกชุมชน กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน
กระทรวงการคลัง ธนาคารโลก.

สมชัย ฤชุพันธุ์ และสุรัสวดี หุ่นยนต์, 2548. ความเสี่ยงและความคุ้มครองทางสังคมสำหรับ
แรงงานนอกระบบในประเทศไทย เรื่อง ทางเลือกสำหรับรูปแบบการออมและการออมเพื่อ
การเกษียณอายุ : กระทรวงแรงงาน กระทรวงการคลัง ธนาคารโลก.

สุวัฒนา ศรีภิรมย์, 2549. โครงข่ายความคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) ระบบการออมเพื่อ
สวัสดิการและการชราภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ
ประจำปีของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ครั้งที่ 3, 11 กันยายน 2549 ณ ห้องวิภาวดีบอลรูม
AB โรงแรมโซฟิเทลเซ็นทรัล พลาซ่า

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (สำนักงาน ก.ค.ศ.), 2549.
ชุดเสริมสร้างค่านิยม เรื่อง ความประหยัดและการมีวินัยทางการเงิน เล่ม 2
เศรษฐกิจพอเพียง กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548. สรุปผลการสัมมนา เรื่อง
ประเทศไทยกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ กรุงเทพฯ.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง, 2548. รายงานการศึกษาโครงการนำร่องการจัดตั้ง
กองทุนสวัสดิการและการชราภาพของชุมชนโดยกลไกชุมชน.

สำนักพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ, 2549. สรุปผลการสัมมนา เรื่อง การจัดการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้อยู่ใน
เศรษฐกิจนอกระบบในชุมชน กรุงเทพฯ.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ (สทส.) สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.), 2550. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 120 ตอนที่ 130 ก วันที่ 31 ธันวาคม 2546 กรุงเทพฯ.

ภาษาอังกฤษ

Anil B. Deolalikar (2005). **Social Risks and Responses in Thailand: Analysis of Household and Individual Survey Information**. Ministry of Finance.

Deloitte Touche Tohmatsu (1991). **Pension and Provident Funds Reform**. Ministry of Finance, Government of Thailand Asian Development Bank.

Faruquee, H. and Muhleisen (2001). **Population Aging in Japan: Demographic Shock and Fiscal Sustainability**. IMF Working Paper. WP/01/40. International Monetary Fund.

Indermit Singh Gill, Truman G Packard, and Juan Yermo. 2005. **Keeping the Promise of Social Security in Latin America: A Regional Study of Social Security Reform**. Latin American Development Forum.

Indermit Singh Gill, Truman G Packard, Todd Pugatch, and Juan Yermo. 2005. **Rethinking Social Security in Latin America**. *International Social Security Review*. Vol. 58 No. 2-3 (July 2005) :pp. 71-96.

Ogawa, Naohiro and Robert D. Retherford. 1997. **Shifting costs of caring for the elderly back to families in Japan**. *Population and Development Review*. March 1997, Vol. 23, No. 1, Tokyo, Japan.

Sung-Jae, Choi. 2002. **National Policies on Ageing in Korea**. Chapter 3 in **Ageing and long-term Care National Policies in the Asia-Pacific**. Edited by David R. Phillips and Alfred C.M. Chan, ISEAS/IDRC 2002.

United Nations. 2005b. **World Population Prospects The 2004 Revision Volume I: Comprehensive Tables**. New Your, U.S.A.